

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**TARİH KAYNAĞI OLARAK JURNAL DEFTERİ VE
ÇANKIRI JURNAL DEFTERLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hazırlayan

Yunus Emre ÇAKIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN

Çankırı – 2017

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TARİH KAYNAĞI OLARAK JURNAL DEFTERİ VE
ÇANKIRI JURNAL DEFTERLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Yunus Emre ÇAKIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN

Çankırı – 2017

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Bildirimi	İV
Tez Kabul ve Onay	V
Önsöz	VI
Özet	VIII
Summary	X
Kısaltmalar	XII
Tablo Listesi	XIII
Şekil Listesi	XIV
GİRİŞ	2
Çankırı'nın Kısa Tarihçesi	5
Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	6
Çalışmanın Yöntemi	10
1. TARİH KAYNAĞI OLARAK JURNAL DEFTERİ	12
1.1. Jurnal Kelimesi ve Jurnal Defterinin Tanımı.....	12
1.2. Jurnal Defterlerinin Meydana Çıktığı Döneme Dair Gözlemler	17
1.3. Jurnal Defterinin Tutulmasında Takip Edilen Usül	22
1.4. Men-i Mürur ve Jurnal Defterleri.....	26
1.5. Başkent'in İhtisab Jurnalleri	30
2. JURNAL DEFTERLERİNDE ÇANKIRI	35
2.1. Çankırı'nın Jurnal Memurları	35
2.2. Jurnal Defterlerinde Çankırı.....	38
2.2.1. Merkez Kazası	38
2.2.2. Tosya	52
2.2.3. Milan.....	63
2.2.4. Kalecik	69
3. ÇANKIRI JURNAL DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU	73
SONUÇ	100
KAYNAKÇA	103
EKLER	110
ÖZGEÇMİŞ	140
İNDEKS	141

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım [*Tarih Kaynağı Olarak Jurnal Defteri ve Çankırı Jurnal Defterlerinin Değerlendirilmesi*] adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

14 / 06 / 2017

İmza

Yunus Emre ÇAKIR

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Yunus Emre ÇAKIR] tarafından hazırlanan *[Tarih Kaynağı Olarak Jurnal Defteri ve Çankırı Jurnal Defterlerinin Değerlendirilmesi]* başlıklı bu çalışma, *[Savunma Sınavı Tarihi]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[Tarih]* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN İmza:

Üye : Prof. Dr. M. Serhat YILMAZ İmza:

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÖZKAN İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Enstitü Müdürü V.

ÖNSÖZ

Bir yüksek lisans tezi için küçük hacimli olarak nitelendirilebilecek bu çalışmanın ortaya çıkış hikâyesi Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü araştırma salonunda başladı. Tesadüf eseri bu çalışmanın ana eksenini teşkil eden Çankırı jurnal defterine ulaştığımızda onun ne olduğuna dair en ufak bir fikrimiz bile yoktu. Fakat konu hakkında küçük çaplı bir araştırma aslında bu defter türünün ne kadar bakir ve üzerinde çalışılmaya değer olduğunu göstermişti. En basit ifadesiyle bu defterler günümüzde karayollarında şehre giren-çıkan araçların plakalarının Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu (MOBESE) aracılığı ile kayıt altına alınması yahut otel ve öğretmen evi gibi konaklama tesislerinde konaklayanların kimliklerinin 1774 Sayılı Kimlik Bildirme Kanunu gereğince Kimlik Bildirme Sistemine (KBS) kaydedilmesi günümüz için ne anlam ifade ediyorsa, bu çalışmaya mevzu bahis edinilen jurnal defterleri dönemleri için diğer bir takım özelliklerinin yanısıra bu fonksiyonun bir benzerini ikâme ettiği söylenebilir.

Jurnal defterleri hakkında günümüze dek yapılan çalışmaların sayısı bir elin parmağını geçmeyecek kadar azdır. Bunun en muhtemel sebebi bu defterlerin arşiv tasniflerinin henüz tamamlanmış olmasıdır. İmparatorluk tarihinin en hassas kırılma noktalarından birine sahne olan bir dönemde meydana getirilen söz konusu defterlerin tarih-yazımı (historiografi) için özgün kaynaklar arasına yer aldığını ifade etmek herhâlde abartılı bir söylem olmasa gerektir.

Çalışmanın zorlayıcı aşamalarından biri, belki de en zorlusu defterlerin ve arşiv belgelerinin transkripsiyon süreçlerinden ziyade konu hakkında malzeme bulabilmek için sık sık arşiv ve kütüphane yollarını aşındırmak olmuştur. Bu konuda yardımlarını esirgemeyen Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi çalışanları ile kaynak temini için başvurduğum ve kısa sürede olumlu yanıtlarıyla yardımlarını gördüğüm TİMAD dergisi editörlerinden Prof. Dr. Dicle AYDIN'a şükran borçluyum. Jurnal defterlerinde geçen yer adlarının okunmasında katkıları olan Osmanlıca Tarih Edebiyat isimli Facebook grubuna ve değerli üyelerine buradan teşekkürlerimi ifade etmek bir zevktir. Değerli sözlük koleksiyonunu bize açarak Fransızca kaynakların temini konusunda göstermiş olduğu yardımlar için ve disiplinli çalışma tempo ve azmiyle bizlere örnek olan

ÇAKÜ tarih bölümü doktora öğrencisi emekli J. Kur. Albay Agâh DOLAY'a ayrıca müteşekkirim.

Öte yandan konu hakkında örnek alınabilecek monografi türünde bir çalışmanın olmayışı tezin yazım aşamasında yer yer tıkanmalara sebep olmuştur. Fakat kıymetli teşvik ve yönlendirmeleriyle çalışmanın zorluklarını göğüsleyebilmemde danışman hocam Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN her zaman fazlasıyla yardımcı olmuştur. Kendisinin yardımları yalnız bununla sınırlı değildir. Lisans eğitimimin ilk yıllarından itibaren sürekli kıymetli yardım, teşvik ve yönlendirmeleri ile ufku genişleten, şahsıma karşı göstermiş olduğu sonsuz güven ve tez konusu seçimi de dâhil olmak üzere sağlamış olduğu özgür çalışma ortamı için kendisine ömrümce müteşekkirim. Değerli katkı ve değerlendirmeleri için Prof. Dr. M. Serhat YILMAZ'a ayrıca minnettarım. Yrd. Doç. Dr. Uğur ALTUĞ, Yrd. Doç. Dr. Aydın EFE, Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÖZKAN ve Yrd. Doç. Dr. İbrahim ONAY hocalarım başta olmak üzere altı yıldır mensubu olmaktan gurur duyduğum ve üzerimde emekleri olan Çankırı Karatekin Üniversitesi Tarih bölümünün tüm hocalarıma şükran borçluyum.

Lisans eğitimimizin ilk günlerinden itibaren her konuda yardımını gördüğüm, defterlerin ve arşiv belgelerinin transkripsiyon sürecinde katkıları bulunan değerli dostum Ramazan'a, her görüşmemizde ilgi alanına girmemesine rağmen konuyu tekrar tekrar anlatarak bezdirdiğim fakat sabrından asla taviz vermeyen kadim dostum Selçuk'a ve ÇAKÜ tarih bölümünün tüm lisansüstü öğrencilerine teşekkür ederim. Hülya'ya ise bir teşekkürden çok daha fazlasını borçluyum, tezi satır satır okutma zahmeti, kendisine çektirdiğim zahmetlerin en hafifidir.

Son olarak aileme olan şükran borcum her şeyin ötesindedir. Onların maddi-manevi destekleri, anlayışları ve yetişmemde gösterdikleri büyük fedakârlıklar olmasaydı hayat asla yaşamaya değer olmazdı. Annem ve Babam'a; kardeşlerim Feyiz ve Zehra'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Yunus Emre ÇAKIR

26.05.2017

Pursaklar/ANKARA

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Tarih Kaynağı Olarak Jurnal Defteri ve Çankırı Jurnal Defterlerinin Değerlendirilmesi

Tezin Yazarı : Yunus Emre ÇAKIR

Danışman : Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN

Anabilim Dalı: Tarih

Bilim Dalı : Tarih

Kabul Tarihi : 14. 06. 2017

Sayfa Sayısı : xv (ön kısım) + 109 (tez) + 33 (ekler)

Osmanlı Devleti tarihinde oldukça kritik bir dönemi kapsayan II. Mahmud'un saltanatı sırasında meydana gelen Vaka-i Hayriye hadisesi akabinde gelişen bir dizi reformlar silsilesi dönemin diplomatikasında "usul-ı nizam-ı müstahsene" kavramıyla tanımlanmaktadır. Söz konusu usulün getirdiği yeniliklerden biri de jurnal usulü ve bunun ürünü olan jurnal defterleridir.

Kaza ve sancak merkezlerinde jurnal kâtibi unvanıyla görevlendirilen memurlar haftalık ve aylık periyotlar halinde söz konusu jurnal defterlerini tertip ederek merkeze göndermekteydiler. Düzenlenen bu defterlerde en sık karşılaşılan jurnal türü mürur tezkeresi ile seyahat eden kişilerin kayıtlarıdır. Bununla birlikte evlilik, doğum ve ölüm gibi nüfusa dair bilgiler ile yörede meydana gelen çeşitli hadiseler bu defterlerin içeriğini oluşturmaktadır. Nadir de olsa çeşitli emtia fiyatları ve adli vakalar da defterlerde yer almaktadır. Ayrıca defterlerden meslekler başta olmak üzere mahallinin ekonomik hayatına dair bilgiler edinmek de mümkündür. Günümüze dek söz konusu defter türü oldukça az çalışmaya konu edinilmiştir. Bu çalışmanın amacı Çankırı sancağına ait tespit edilen 4 defter örneğinden hareketle jurnal defterlerinden bir tarih kaynağı olarak nasıl istifade edilebileceği ile ilgilidir.

Bu amaçla ilk bölümde jurnal defterinin tanımı yapılmış, bu usulün hususiyetleri ve meydana çıktığı dönem ile men-i mürur uygulamasıyla ilişkisine dair tespit edilebilen bulgular ortaya konulmuştur. İkinci bölümde defterlerden elde edilen

bilgiler değerlendirilmiş ve dönemin ankırı'sına dair gün yüzüne çıkan bilgilere yer verilmiştir. nc bölümde ise ankırı jurnal defterinin transkripsiyonu yer almaktadır.

Çalışma sonucunda modern devletin inşası sürecinde, tebaanın birey olarak tanımlanmaya ve kimliğinin inşa edilmeye başladığı bu dönemde; jurnal defterlerinin, merkezi devlet otoritesinin taşrayı gztleme ve kontrol mekanizmalarının önemli bir parçası olduğu grlmştir. Ayrıca ankırı merkez kazası ile Kalecik, Tosya ve Milan kazalarının jurnal defterleri işığında bu mahallerin tarihine dair ufak katkılar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Jurnal, Jurnal Defteri, Men-i Mrur, II. Mahmud, Osmanlı Modernleşmesi, Nfus Sayımı, ankırı,

Çankırı Karatekin University Graduate School of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Jurnal Registers as a Historical Source and an Assessment of Çankırı Jurnal Registers	
Author	: Yunus Emre ÇAKIR
Supervisor	: Assoc. Prof. Dr. Ahmet ÖZCAN
Department	: History
Sub-field	: History
Date	: 14.06.2017
<p>A series of reforms that followed the Vaka-i Hayriye event, which took place during the reign of Mahmud II, which included a very critical period in the history of the Ottoman State, is defined in the diplomatics of the period by the concept of "usul-i nizam-ı müstahsene". One of the innovations brought about by this method is the jurnal method and the 'jurnal defteri' registers which are the products of this method.</p> <p>Officers who were assigned with the title of 'jurnal kâtibi' in township and sanjak centers arranged the jurnal registers in the weekly and monthly periods and sent them to the center. The most common jurnal type in these registers is the records of people traveling with mürur tezkeresi. However, information on the population such as marriage, birth and death, and the take place various events to the area, constitute the contents of these defters. In rare cases, various commodity prices and forensic cases are also included in the defters. It is also possible to obtain information on the economic life of the place, especially occupations, from the defters. Until now, the type of defters has been subject to very little study. The aim of this study is to find out how to use as a source of history from the jurnal defters by moving from the example of four defters belonging to Sanjak of Çankırı.</p> <p>For this purpose, in the first chapter, the definition of the jurnal defters was made and the findings related to the period and the application of the men-i mürur were revealed. In the second chapter, the information obtained from the defters was evaluated and the information on the day of the Çankırı period was given. The third</p>	

chapter is the transcription of the Çankırı jurnal defters.

As a result of this study, during the period of the construction of the modern state, when the subject began to be defined as an individual and his identity started to be constructed, jurnal defters have been found to be an important part of the public surveillance and control mechanisms of the central state authority. In addition, small additive have been made to the history of these sites in the light of the jurnal defters of the Çankırı central town and the Kalecik, Tosya and Milan towns.

Keywords: Journal, Journal book, Men-i Mürur, Mahmud II, Ottoman Modernization, Population Census, Çankırı.

KISALTMALAR

A.} d.	Sadaret Defterleri
A.} DVN.	Sadâret Divan (Beylikçi) Kalemî Belgeleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
Bkz.	Bakınız
BOA.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C. D.	Cevdet Dahiliye
C. ML.	Cevdet Maliye
Çev.	Çeviren
D. CRD. d.	Bab-1 Defteri Ceride Odası Defterleri
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
H.	Hicri
HAT.	Hatt-ı Hümayun
Haz.	Hazırlayan
İ. DH.	İrade Dahiliye
İ. MVL.	İrade Meclis-i Vâlâ
M.	Miladi
ML. CRD. d.	Cerîde Odası Defterleri
ML. MSF. d.	Maliye Masarifat Defterleri
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
vd.	ve diğerleri
MVL .	Meclis-i Vâlâ Riyâseti Belgeleri
Y.PRK.AZN.	Yıldız Perakende Evrakı - Adliye ve Mezâhib Nezâreti Belgeleri

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1-1: Hicri 1256 Yılı Rebiülahir Ayında İstanbul'a Gelip-Gidenlere Dair İstatistik	32
Tablo 2-1: 1841 Yılında Çankırı Jurnal Katipleri ve Maaşları	36
Tablo 2-2: Hicri 1260 Senesi Çankırı Jurnal Memurları ve Maaşları	37
Tablo 2-3: Hicri 1260 Senesi Çankırı Nüfus Mukayyidleri ve Maaşları.....	37
Tablo 2-4: Jurnal Defterine Göre Çankırı'ya Gelenlerin Çıkış Noktaları ve Miktarları.....	50
Tablo 2-5: Çankırı Jurnal Defterinde Yer Alan Kahvehane ve Hanlar	50
Tablo 2-6: Tosya Jurnal Defterine Yansıyan Uşak, Gulam ve Cariye Sahipleri	56
Tablo 2-7: Tosya Jurnal Defterine Yansıyan Unvan ve Miktarları.....	57
Tablo 2-8: Tosya Jurnal Defterine Göre Vefat Edenler	58
Tablo 2-9: Tosya Jurnal Defterine Göre Tezkere Alanlar	58
Tablo 2-10: Tosya Jurnal Defterinde Yer Alan Jurnallerin Özetleri	59
Tablo 2-11: Milan Kazasında Yolcuların Kalış Sürelerine Dair İstatistik.....	65
Tablo 2-12: Milan Jurnal Defterinde Yer Alan Jurnallerin Özetleri	66
Tablo 2-13: Kalecik Jurnal Defterinde Yer Alan Jurnallerin Özetleri	71

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1: Çankırı Jurnal Defterinde Yer Alan Journallerin Konu İstatistiği ve Miktarları.....	46
Şekil 2.2: Çankırı Jurnal Defterine Göre Alınan Mürur Tezkerelerinin Sebeplerinin Yüzdelerik Dağılımı.....	47
Şekil 2.3: Çankırı Jurnal Ticaret Sebebiyle Tezkere Alanların İştigal Konu ve Miktarları....	48
Şekil 2.4: Çankırı Jurnal Defterine Göre Alınan Mürur Tezkerelerinin Süreleri.....	49
Şekil 2.5: Tosya Jurnal Defterine Göre Yolcuların Gidiş İstikametleri	54
Şekil 2.6: Tosya Jurnal Defterine Göre Yolcuların Geldikleri Yerler.....	54
Şekil 2.7: Tosya Jurnal Defterine Göre Seyahat Edenlerin Meslek ve Seyahat Sebepleri	55

GİRİŞ

Osmanlı tarihi üzerine çalışan araştırmacılar için Osmanlı arşivlerin kıymetinden bahsetmek bu çalışmanın sınırlarını fazlasıyla aşacaktır. Bu arşivlerin ne derece büyük önem arz ettiğini anlamak için İnalçık'ın şu sözleri fazlasıyla yeterlidir: “*Tarihçilik ancak “metot ve kaynak” ile bilim düzeyine yükselir. Ben eğer şöhretli bir tarihçi olmuşsam, bunu Türk arşivlerine borçluyum. Bu arşivler çok mühim ve çok zengindir. Sosyal bilimlerle uğraşan Türk bilim adamları bu arşivler sayesinde önemli çalışmalar yapabilirler*¹”. Bu çalışmada da bu arşivlerde yer alan bir defter türü üzerinde durulacaktır.

Türkiye’de tarihin bir bilimsel disiplin olarak anlam kazanması ve zaman içerisinde geçirdiği zihniyet değişiminden de birkaç cümle ile bahsetmek gerekmektedir. Tarihin yalnızca savaşlar, uluslararası antlaşmalar ve büyük komutanların hayat hikâyeleri gibi dar bir perspektiften değil; disiplinler-arası bir yaklaşımla bütüncül olarak değerlendirilmesi ve “*siyasete odaklanan bir tarih yerine insan faaliyetlerinin tamamına*²” kulak kabartmayı öğütleyen Annales Okulu’nun Fransa’da meydana çıkması ile Türkiye’de yankı bulması gecikmemiştir³. Bu anlayışın uzantısı olarak tarihin kaynakları arasına siyasi vakayinamelerin yanında çeşitli diğer malzemelerde yer almaya başlamıştır. Konu üzerinde özellikle İnalçık’ın “*Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Tarih Araştırmaları ve Yeni Arayışlar*” isimli makalesini⁴ zikretmek gerekmektedir. İnalçık, burada tahrir defterlerinden şer’iyye sicillerine dek Tarih yazımının temel hammaddelerinden birkaçını ele almakta ve onların nasıl birer Tarih kaynağı olarak kullanılmaya başlandığını ve gelişimlerini gözler önüne sermektedir. 1940’lı yıllarda Ömer Lûtfi Barkan tarafından başlatılan tahrir defterlerinden kaynak olarak istifade edilerek dönemlerinin sosyo-ekonomik yapısını, mali sistemini bütün ayrıntılarıyla incelemeye imkân veren bu kaynak türü günümüze dek yapılan klasik dönem Osmanlı Tarihi araştırmalarının başlıca kaynaklarının biri olma özelliğini

¹ Halil İnalçık, “Tarihçilik Ancak Metot ve Kaynak ile Bilim Düzeyine Yükselir”, *Tarihe Düşülen Notlar*, cilt:2, Timaş Yayınları, İstanbul 2015, s.253.

² Peter Burke, *Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu*, (Çev: Mehmet Küçük), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2010, s. 24.

³ Halil İnalçık, “Modern Türk Tarihçiliği Üzerine Notlar”, *Türklük Müslümanlık ve Osmanlı Mirası*, Kırmızı Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2016, s. 26-27.

⁴ Halil İnalçık, “Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Tarih Araştırmaları ve Yeni Arayışlar”, *Türkiye’de Tarihyazımı*, Vahdettin Engin, Ahmet Şimşek (Ed.), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s. 453-467.

halen devam ettirmektedir⁵. Temel kaynaklar arasında hatırı sayılır yeri olan bir başka kaynak çeşidi ise kadı sicilleri yahut diğer adıyla şer'iyeye sicilleridir. İnalçık'ın ifadesiyle 1930'larda Çağatay Uluçay tarafından başlatılan şer'iyeye sicillerine dayalı çalışmalar tarih araştırmalarına yeni bir soluk getirmiştir⁶. Dönemlerine dair ilginç ayrıntılar sunan şer'iyeye sicillerinin günümüzde binlerce çalışmaya kaynaklık ettiğini söylemek abartılı bir söylem olmayacaktır. Nitekim 2011 yılında TTK tarafından düzenlenen “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu’nda” Hüseyin Çınar tarafından tebliğ edilen “Türkiye’de Üniversitelerde Şer’iye Sicillerine Dayalı Olarak Yapılan Çalışmalar” isimli araştırmaya göre Mart 2010’a kadar 595’i yüksek lisans ve 110’u doktora tezi olmak üzere toplamda 705 tez Şer’iyeye sicillerinden yararlanılarak yapılmıştır⁷. Tahrir Defterlerine dayalı çalışmalar hakkında böyle bir istatistikten mahrum olsak bile burada adı geçen her iki kaynak türü üzerine yapılan araştırmalar hakkında bilgi edinebileceğimiz bir başka araştırma ise Özel’in “Osmanlı Tarihçiliğinin Son Çeyrek Yüzyılı: Bir Bilanço Denemesi” adlı makalesidir. Bu çalışmaya göre tahrir defterleri ve şer’iyeye sicilleri seksenlerin ortalarından doksanlar ve iki binli yıllara değin üniversitelerdeki Osmanlı tarihçiliğinin en hızlı gelişen kolları olmuşlardır⁸. Sosyal dokuya dair önemli bilgileri barındıran bu kaynak türlerine ek olarak ahkâm, temettuat, sicill-i ahvâl, nüfus, hurufât, şikâyet defterleri gibi çeşitli önemlere sahip birçok tür defter hâlihazırda tarih araştırmacılarının aktif bir şekilde kullandığı kaynaklar arasında yer almaktadır. Öte yandan Tuna vilayeti hakkında hazırlanan bir çalışmada ele alınan ve on dokuzuncu yüz yıl kaynakları arasında yer alan emlak defterleri, ağnam defterleri, öşür defterleri ve nüfus defterlerinin tarih kaynağı olarak kıymeti hakkında değerlendirmeler bulunmaktadır⁹.

On dokuzuncu yüzyıla ait belge koleksiyonlarının Osmanlı arşivlerinde nicelik ve nitelik olarak büyük bir yekün tuttuğu bilinmektedir. Bunun muhtemel nedeni bu dönemde görülen ve bürokrasi patlaması olarak tanımlanabilecek olan bir değişim ve

⁵ İnalçık, a.g.m., s. 454.

⁶ İnalçık, a.g.m., s. 458.

⁷ Hüseyin Çınar, “Türkiye’de Üniversitelerde Şer’iye Sicillerine Dayalı Olarak Yapılan Çalışmalar” *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler*, Mehmet ÖZ (Ed.), TTK Yayınları, Ankara 2011. s. 362.

⁸ Oktay Özel, “Osmanlı Tarihçiliğinin Son Çeyrek Yüzyılı: Bir Bilanço Denemesi”, *Dün Sancısı: Türkiye’de Geçmiş Algısı ve Akademik Tarihçilik*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2015, s. 25.

⁹ Slavka Draganova, *Tuna Vilayeti’nin Köy Nüfusu*, TTK Yayınları, Ankara 2006, s. xiii-xxii.

dönüşüm sürecidir. Nitekim söz konusu dönemde meydana gelen bu bürokrasi patlaması yalnızca Osmanlı için değil, özellikle Avrupa başta olmak üzere belli başlı merkezi devletler açısından da önemli değişikliklere sahne olmuştur. Bu dönüşümün meydana gelmesinde gelişen kâğıt sanayisinin de önemli bir katkısı olduğu düşünülebilir. Ayrıca söz konusu dönemde dünya genelinde bir nüfus patlamasının da meydana geldiği gözden kaçırılmamalıdır¹⁰. Bu dönemde merkeziyetçi yönetimin idaresi altında bulunan nüfusu kontrol edebilmesi için bu nüfusun niceliğinin bilinmesi ilk elden ihtiyaç haline gelmiştir. Bu sebeple söz konusu bürokratik patlamada nüfusun kayıt altına alınmaya başlaması bile başlı başına önemli bir özelliktir. Öte yandan nüfus artışının beraberinde güvenlik başta olmak üzere bir takım sosyo-ekonomik problemleri de getirdiği bilinmektedir. Nüfus kayıtlarının tutulmasını da bu bağlamda yorumlamak makul görünmektedir. Söz gelimi her ne kadar ilk nüfus sayımı 1801’de yapılmış¹¹ olsa bile İngiltere’de 1840’dan önce doğum ve ölümler dinamik olarak resmi kayıtlara geçirilmemekteydi¹². Bu açıdan bakıldığında Osmanlı’nın nüfus sayımı gibi modern devletlerin vasıflarından olan bir uygulamayı hayata geçirmesi gayet Batı ile uyumlu bir zamanda olmuştur ve bu anlamda İngiltere’nin önünde yer almıştır. Hele ki ilerleyen bölümlerde görüleceği üzere 1831 yılında yapılan sayımın ardından dinamik olarak doğumların ve ölümlerin günü gününe kayda geçiriliyor olduğu göz önüne alındığında bu kanının isabeti anlaşılır.

Meydana gelen bu değişimin devlet yönetiminde görülen bir zihniyet değişimi ya da daha geniş bilinen anlamı ile modernleşmeye dair olduğu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değinilecektir. Fakat burada şunu eklemek bir zorunluluktur, Foucault’a göre modern toplumların özelliklerinden biri iktidar teknolojilerinin dönüşümü ve güvenlik düzenekleri tekniklerinin yerleşmesidir¹³. Bu açıdan yorumlandığında memleket genelinde devlet otoritesinin adeta gözü kulağı olacak olan jurnal kâtiplerinin görevlendirilmesi ve bu memurların tanzim ettiği defterler ile

¹⁰ Dünya genelinde XIX. Yüzyılda meydana gelen nüfus artışı için bkz: C. M. Cipolla, *Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi*, (Çev. Mehmet Sırrı Gezgin), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2012, s. 100.

¹¹<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105160709/http://ons.gov.uk/ons/guide-method/census/2011/how-our-census-works/about-censuses/census-history/census-1801-1901/index.html>, Erişim: 28.05.2017

¹² Eric Hobsbawm, *Sanayi ve İmparatorluk*, (Çev. Abdullah Ersoy), Dost Kitabevi, 5. Baskı, Ankara 2013, s. 40.

¹³ Michel Foucault, *Güvenlik, Toprak, Nüfus: Collège de France Dersleri 1977-1978*, (Çev. Ferhan Taylan), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 32.

taşradan merkeze bilgi akışının belirli prosedürlere bağlanması iktidar teknolojilerinin ve güvenlik düzeneklerinin bir tür değişimi olarak değerlendirilebilir.

Jurnal defterlerinin miktarca en fazla barındırdığı kayıtlar seyahat halindeki insanların diğer bir deyişle mürur tezkerelerinin kayıtlarıdır. Bu durum Braudel'in *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* isimli eserinde başlı başına bir bölüm teşkil eden ve üzerinde önemle durduğu “*İnsani Birlik: Yollar ve Kentler, Kentler ve Yollar*”¹⁴ başlığını akla getirmektedir. Jurnal defterlerin Braudel'in eserinde titizlikle ortaya koyduğu yol ve ulaşım kavramları ile bunların kentlerle ilişkilerine benzer bir takım bilgiler elde edilmesini mümkün kıldığı görülmektedir.

ÇANKIRI'NIN KISA TARİHÇESİ

İç Anadolu bölgesinin kuzeyinde yer alan Çankırı tarihi oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Hititler, Paflogonlar, Galatlar ve Romalılara ev sahipliği yapan şehrin bilinen en eski adı Gangra'dır. Arap kaynaklarında “Hancara” ve “Cancara” şeklinde geçtiği rivayet olunmaktadır¹⁵. Taberi Tarihi'nin İngilizce yayımında Çankırı'nın adı ‘Khanjarah’ şeklinde çevrilmiştir ve sekizinci yüzyılda İslam akınlarının yöneldiği hedefler arasında zikredilmektedir¹⁶. 1071 Malazgirt zaferinden hemen birkaç yıl sonra Çankırı ve civarının Emir Karatekin öncülüğünde fethedildiği görülmektedir¹⁷. Bölge uzun yıllar boyunca Bizans-Türk sınırında kaldığı için bir uc/serhat şehri özelliği taşımıştır. Beylikler dönemine gelindiğinde ise Kastamonu merkezli Candaroğulları Beyliğine tabi olmuştur. Şehrin I. Murad zamanında Osmanlılar hâkimiyetine girmiş olabileceğine dair bir takım bilgiler olsa bile şehrin kesin bir şekilde Osmanlı hâkimiyetine girmesi II. Murad devrinde İsfediyaroğlu Kasım Beğ'in vefatıdır¹⁸.

XVI. Yüzyıl başlarında 9 nahiyeden müteşekkil olan Çankırı yüzyılın sonunda dek 11 nahiyeye ulaşmış ve 600'den fazla köye sahip olduğu görülmektedir. Tosya,

¹⁴ Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Eren Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 181-235.

¹⁵ Ahmet Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı 2011, s.5.

¹⁶ Tabari, *The History of al-Tabari*, Vol. 23, (Translate: Martin Hinds), State University of New York Press, 1990 Albany, s. 184.

¹⁷ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1965, s. 202.

¹⁸ Kankal, a.g.e., s. 5-10.

Kargı, Kalecik, Balıseyh, Sulakyurt, Yahşihan ilçeleri ile Kırıkkale merkez ilçesinin bulunduğu alada bu yüzyılda Çankırı'ya bağlı olduğu görülmektedir¹⁹. XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Çankırı hakkında yapılan şeriye sicili çalışmaları haricinde pek fazla bilgi bulunmamakla birlikte bu yıllarda şehrin Celali isyanları ile yıprandığı bilinmektedir²⁰. Öte yandan XIX. Yüzyıla gelindiğinde de yukarıda zikredilen yerlerden büyük kısmıyla birlikte halen Çankırı'ya bağlı olduğu görülmektedir. Hatta aşağıda görüleceği üzere 1840'lı yıllarda Çorum ve kazalarının da Çankırı'ya idari olarak bağlanmış olmasa bile Jurnal teşkilatı bağlamında bağlılığına dair ipuçları bulmak mümkündür. XIX. Yüzyılın ikinci yarısında ise Çankırı, önce Ankara eyaletine sonra Kastamonu eyaletine bağlanmıştır. XIX. yüzyıl'da Çankırı nüfusu ise şu şekildedir; 1831 yılındaki ilk nüfus sayımında, 12,203'ü şehir merkezinde olmak üzere 50,586 kişinin Çankırı'da yaşadığı görülmektedir²¹. 1877–1878 yılında şehrin nüfusu ise 68,388 kişi olup toplam hane sayısı ise 17,568'dir²². 1881–1882 yıllarına gelindiğinde kadın nüfusunda sayıma dâhil edilmesi ile 182,890'a yükselen nüfus Cumhuriyetin ilanına dek bu miktarı korumuştur²³.

ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmada ele alınan jurnal defterleri ise yukarıda zikredilen defter türleri kadar şanslı olamamıştır. Konu hakkında yapılan literatür araştırmalarında jurnal defterleri hakkında yalnızca iki temel çalışma olduğu, bu çalışmalardan üretilen birkaç da bildiri ve makale olduğu görülmüştür. Bunlardan ilki Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan ve Abdülkerim Abdülkadiroğlu, İ. Hakkı Aksoyak ve Necip Fazıl Duru'nun yayına hazırladığı “*Kastamonu Jurnal Defteri (1252-1253 / 1836-1837)*²⁴” 1998 yılında; bu çalışmanın devamı niteliğinde olan “*Kastamonu Jurnal Defteri II (1254-1255 / 1838-1839)*²⁵” ise 2006 yılında İ. Hakkı Aksoyak

¹⁹ Kankal, a.g.e., s. 233.

²⁰ İlhan Şahin, “Çankırı”, *TDVİA*, cilt: 8, s. 216

²¹ Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830–1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.231-232.

²² Karpat, a.g.e., s.254.

²³ Karpat, a.g.e., s. 294-295.

²⁴ *Kastamonu Jurnal Defteri (1252-1253/1836-1837)* <Metin ve Tıpkıbasım>, Abdülkerim Abdülkadiroğlu, İ. Hakkı Aksoyak, Necip Fazıl Duru (Haz.), TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1998.

²⁵ *Kastamonu Jurnal Defteri II (1254-1255/1838-1839)* <Metin ve Tıpkıbasım>, İ. Hakkı Aksoyak (Haz.), TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2006.

tarafından yayına hazırlanmış ve yine aynı yayıncı tarafından yayınlanmıştır. Kastamonu Jurnal Defteri'nin ilkinde Abdülkadiroğlu'nun hazırladığı önsözde bu tür defterlerin çok fazla olmadığı, sayısının az olmasının sebebinin, bu defterlerin kadıların özel mülkiyetinde bulunmasından kaynaklandığını ve bu jurnal defterini de böyle bir kadı efendinin torunundan aldığını belirtmektedir. Kastamonu Jurnal Defteri II'nin ise önsözünün ilk cümlesi şu şekildedir, “*Şer'i Mahkeme sicilleri arasında yer alan Mürur Defterleri diğer adıyla Jurnal defterleri, idari amaçla hazırlanmış olup, seyahat eden kişilere verilen belgelerin kayıtlarını ihtiva eder. Kadıların beraberinde taşıdığı bu defterlerden çok azı Devlet Arşivlerine intikal etmiştir. Genelde kadıların varisleri tarafından saklanan bu defterler özel arşiv malzemesi olarak değerlendirilmektedir*²⁶.” Fakat bu çalışmada ele alındığı ve ilerleyen bölümlerde görüleceği üzere bu yargıların tümü maluldür. Jurnal defterleri ne kadılar tarafından tutulmuş ne de kadıların özel mülkiyetinde bulunmuştur. Öte yandan yayınlanan her iki cildin satır aralarına göz atıldığında görülen pek çok atlamalardan, sonradan eklenen kayıtlardan vs. bu defterlerin jurnal kâtibinin kendine tuttuğu müsvedde suret olduğu anlaşılmaktadır²⁷. Nitekim ilerleyen bölümlerde jurnal usulünü izah eden belgelerde bu defterlerin ne şekilde ve hangi zaman zarflarında tutulacağı tanımlanmış ve hangi sıklıkta merkeze gönderileceği izah edilmiştir. Bu sebeple Kastamonu jurnal defterleri örneğinde görüldüğü gibi yıllar boyunca tutulan bir jurnal defteri usulü yoktur²⁸.

Jurnal defterleri ile doğrudan ilgili bir diğer araştırma ise Mehmet Zahit Yıldırım tarafından yazılan “*Osmanlı Devletinde Jurnal Teşkilatı*” isimli kitaptır. Bu çalışmanın esası ise Anadolu Jurnal Defteri I ve II ile Rumeli Jurnal Defteri'dir²⁹. Yazar, bu üç defter ve II. Mahmut döneminde kurulan Jurnal Teşkilatına ait diğer belgeleri bir araya getirerek bu verileri, idari-askeri, sosyal ve kültürel, ekonomik

²⁶ *Kastamonu Jurnal Defteri II*, s. VII.

²⁷ *Kastamonu Jurnal Defteri* s. 129'da 28 Rebi'ü'l-âhir 252'den s.131'de 17 Cemaziye'l-evvel 252'ye; s. 135'de 20 Cemaziye'l-evvel 252'den s. 137'de 11 Cemaziye'l-âhir 252'ye; s. 141'de 14 Cemaziye'l-âhir 252'den s. 143'de 6 Receb 252'ye; s. 146'da 9 Receb 252'den s. 147'de ayın son günü olan Selh-i Receb 252'ye; s. 153'de 4 Şa'ban 252'eden yine aynı sayfada 26 Şa'ban 252'ye; s. 158'de 2 Ramazan 252'den s. 159'da 3 Şa'ban 252'ye; s. 165'de 6 Şevval 252'den s. 166'da 4 Zi'l-ka'de 252'ye; s.168'de 5 Rebi'ül-evvel'e ve yine aynı sayfada 6 Rebi'ül-evvel 252'den s.169'da 7 Zi'l-ka'de 252'ye ;s.171'de 9 Rebi'ü'l-evvel 252 s.172'de 8 Zi'l-hicce 252'ye; s. 178 15 Zi'l-hicce 252'den 7 Muharrem 253 tarihine atlamaktadır. Aynı tür atlamalar ikinci ciltte de bulunmaktadır.

²⁸ Bkz: Ek-2: Jurnal Talimnamesi.

²⁹ Mehmet Zahit Yıldırım, *Osmanlı Devleti'nde Jurnal Teşkilatı (1835-1860)*, Aky Yayıncılık, Uşak 2012.

hayat, afetler, sağlıkla ilgili bilgiler ve diğer konulara dair bilgiler şeklinde sınıflandırarak ele almıştır. Kitap, giriş kısmında jurnallerin ortaya çıkışı konu başlığı ile meseleye giriş yapmış, ilk bölümde jurnal teşkilatının kuruluş ve işleyişine dair bulgularını ortaya koymuştur. Jurnal Teşkilatının kurulduğu yerleşim birimlerini tek tek aktaran yazar, ayrıca teşkilatın memurları ve bu memurların maaşları hakkında da bilgiler vermiştir. Kitabın temel kaynağı olan söz konusu üç defterden edinilen bilgiler çeşitli kategorilere ayrılarak değerlendirilmiş, yer yer söz konusu defterlerden iktibaslar yapılmış fakat defterin tıpkıbasımına yer verilmemiştir. Ayrıca Kastamonu Jurnal Defteri'nin sanki tüm jurnal defterleri sadece mürur tezkereleri üzerine kurulmuşçasına ele almasına karşılık Yıldırım'ın eseri men-i mürur uygulaması ve mürur tezkeresine dair neredeyse hiçbir bilgi vermemektedir. Bunun sebebi muhtemelen yazarın kaynak olarak kullandığı defterlerin hülasa defterleri olmalarından ileri gelmektedir.

Yine Yıldırım tarafından yayınlanan bir diğer araştırma ise “1835 Tarihli Jurnal Defterine Göre Karahisâr-ı Sâhib'in Ekonomik Hayatından Bir Kesit” isimli makaledir³⁰. Bu çalışmanın özellikle dikkat çekici yanı, defterin ilk bölümünde yer alan, defterin tutulduğu dönemde yöre mahkemesinde görülmüş 49 davaya dair bilgilerin de deftere kaydedilmiş olmasıdır. Yazar, bu dava jurnalleri ile birlikte ekonomik hayata dair jurnallerin verdiği bilgiler çerçevesinde 1835 yılı Karahisar-ı Sahib sancağının bir dönemine ışık tutmaktadır. Söz konusu çalışmayı değerli kılan bir husus ise söz konusu sancağın bu yıllara ait şeriye sicillerinin elde olmamasıdır ki bu durum söz konusu jurnal defterlerinin kıymetini bir kat daha artırmaktadır.

Yıldırım'ın konu hakkındaki bir diğer çalışması da “Jurnal Defterlerinde Trabzon” isimli tebliğidir. Bu çalışmanın bahsedilen bir önceki çalışmadan farkı müstakil bir Trabzon jurnal defterinden değil, yazarın 2012 yılında yayınladığı adı geçen kitabında yer alan Trabzon'a dair bilgilerin derlenmesiyle oluşturulmuş olmasıdır. Çalışma neticesinde defterlerin tertip edildiği dönemde Trabzon'a dair elde edilen çeşitli bilgiler paylaşılmıştır. Ayrıca yazar, bu tebliğinde jurnal defterlerini 3 türe ayırmaktadır. Türlerden ilk ikisi kaza ve sancak merkezlerinde haftalık ve aylık periyotlarda tertip edilen defterler ve bu defterdeki dikkat çekici jurnallerin

³⁰ Mehmet Zahit Yıldırım, “1835 Tarihli Jurnal Defterine Göre Karahisar-ı Sahib'in Ekonomik Hayatından Bir Kesit”, *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, cilt: VI, sayı:11, s. 97-120.

derlenmesiyle oluşan hülasa defterleri iken üçüncü tür Kastamonu Jurnal Defterleri örneğinde görülen hacimli ve uzun bir zaman dilimini kapsayan türdür³¹.

Yıldırım'ın konu hakkındaki bir diğer ve son araştırması ise “Jurnal Defterlerinde Bozok” isimli tebliğidir³². Yazar önceki çalışmalarında takip etmiş olduğu metodolojiyi bu çalışmada da göstermiş ve günümüzün Yozgat iline dair jurnal defterlerinden elde ettiği bilgileri ortaya koymuştur.

Konu ile hem doğrudan hem de dolaylı olarak ilgili bir diğer eser ise Nalan Turna'nın “19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Topraklarında Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri: Mürûr Tezkereleri” isimli kitabıdır³³. Yazar, kitabı dört bölüm altında toplamıştır, ilk bölümde mürur tezkereleri: önce ve sonra başlığı altında on altıncı yüzyıldan yirminci yüzyıla dek seyahat izin ve belgelerini ele almıştır. İkinci bölüm göçler, söylemler, pratikler, hane nakilleri ve diğer hikâyeler başlığını taşımaktadır. Üçüncü ve dördüncü bölüm ise, mürur ve asayiş ile mürur ekonomisi başlıklarını taşımaktadır. Genel itibariyle söz konusu eserin çalışmamız ile ilgi kısımlarında yazarın kendinden önceki bir takım iddiaları tenkitsiz olarak aynen aktardığı görülmektedir. İlerleyen bölümlerde kitaba yer yer atıflar yapılacaktır.

Konumuz ile doğrudan ilgili olmasa bile burada zikredilmesi gereken bir diğer eser de, Cengiz Kırılı'nın “Sultan ve Kamuoyu: Osmanlı Modernleşme Sürecinde Havadis Jurnalleri (1840-1844)” isimli kitabıdır³⁴. Yazar bu kitapta jurnal kelimesinin popüler ve yaygın olan anlamı ile bilinen “havadis journalı” üzerine eğilmiş ve bu havadis jurnallerinin erken dönemde görülen ilk örneklerini gözler önüne sermiştir. Eserin başlangıcından doksan beşinci sayfalarına kadar yazar, jurnallerin genel özelliklerinden başlayarak, kavramsal ve analitik bir takım yorumlamalarda bulunmuştur. Özellikle II. Mahmud dönemini ele alış biçimi ve modernleşme paradigması ile son derece özgün ve çalışmamız açısından kıymetli tespitler

³¹ Mehmet Zahit Yıldırım, “Jurnal Defterlerinde Trabzon”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, cilt: 2, s. 782; Öte yandan yazar burada her ne kadar Kastamonu Jurnal Defterlerini üçüncü bir tür olarak ele alsın bile talimnamede böyle bir tarifin yer almadığı hususuna dikkat çekmek gerekmektedir. Bkz: Ek-2: Jurnal Talimnamesi.

³² Mehmet Zahit Yıldırım, “Jurnal Defterlerinde Bozok”, *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 05-07 Mayıs 2016 Bildirileri Kitabı*, cilt: 1, Kadir Özköse (Ed.), Bozok Üniversite Yayınları, Yozgat 2016, s.562-570.

³³ Nalan Turna, *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Topraklarında Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri Mürûr Tezkereleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2013.

³⁴ Cengiz Kırılı, *Sultan ve Kamuoyu Osmanlı Modernleşme Sürecinde Havadis Jurnalleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

barındırmaktadır. Kitabın diğer bölümü 1364 adet jurnalın transkripsiyonundan müteşekkildir. Bu kitapta ele alınan jurnallerin bizim çalışmamızdaki jurnallerden en belirgin farklı, havadis jurnallerini özellikle İstanbul merkez olmak üzere hafiyelerin halkın arasına girerek topladığı bilgilerin kaydedilmesiyle oluşmaktadır. Oysa ki bizim bu çalışmada ele aldığımız jurnaller hafiyelerin değil jurnal katiplerinin tuttuğu jurnal defterleridir. Kırılı'nın bu çalışmasının ön-protipi olarak nitelendirilebilecek olan “*Kahvehaneler ve Hafiyeler: 19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı'da Sosyal Kontrol*³⁵” isimli makalesi yazarın, bu çalışmanın ufkunu genişleten bir diğer çalışması olmuştur.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın temel kaynağını teşkil eden Çankırı ve çeşitli kazalarına ait defterler ve konu ile ilgili çeşitli evrak Başbakanlık Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü'nden temin edilmiştir. Elde edilen malzeme öncelikle transkripsiyona tabi tutulmuş, transkripsiyon sürecince Arap alfabesindeki ayın harfi (‘) ve Arapça-Farsça kökenli uzatma harfleri (^) ile hemzeler ise (’) işaretleri ile gösterilmiş, bunlar haricince dil biçimsel özelliklere dair her türlü müdahaleden olabildiğince kaçınılmıştır.

Öte yandan çalışmada ele alınan kazalarından biri olan Tosya'nın oldukça işlek bir güzergâh üzerinde yer alması münasebetiyle³⁶ çok çeşitli yerlerden gelip geçenlerin geldikleri ve gittikleri yer adlarının kayıtlarının okunmasında zaman zaman problemler meydana gelmiştir. Mümkün olduğu kadar köy adları başta olmak üzere yer adları asıllarına uygun okunmaya gayret edilseyse bile birkaç yer adının, neresi olduğunun tespit edilemesi sebebiyle emin olunulamamıştır. Bu sebeple çalışmada yer alan birkaç yer adının biraz zorlama olarak okunduğunu itiraf edilmelidir. Çeviri aşamasında emin olunamayan kelimeler ise “(?)“ ile belirtilmiş, özellikle Milan kazasına ait defterdeki tahribat ve yıpranma bazen bütün bir jurnali okunamaz kılmıştır, okunamayan yerler (...) işareti ile gösterilmiştir.

³⁵ Cengiz Kırılı, “Kahvehaneler ve Hafiyeler: 19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı'da Sosyal Kontrol”, *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Halil İnalcık& Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), İş Bankası Kültür Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2017, s.601-624.

³⁶ İpek Yolu'nun Tosya ile ilişkisi hakkında detaylı bilgi için Bkz: B. Ünal İbret, “Tarihi İpek Yolu Üzerindeki Bir Anadolu Şehri: Tosya (Kuruluşu ve Gelişmesi)”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, sayı: 8, 2003, s. 53-82.

Çalışmanın ilk bölümünde jurnal usulü ile alakalı men-i mürur ve nüfus tahriri uygulamaları ile ilgili elde edilen bilgiler çok ayrıntıya girilmeksizin olabildiğince sade ve anlaşılır bir şekilde ele alınarak anlatılmış ve önceki çalışmalarda gözden kaçmış birkaç ufak ayrıntıya yer verilmiştir. Öte yandan jurnal usulünün özellikle İstanbul merkezli yansımaları da bu kısımda ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde ise jurnal defterlerinin değerlendirilmesine ayrılmıştır. Defterlerin transkripsiyon aşaması ardından elde edilen verilerin anlamlandırılması amacıyla her defter MS Excel programında her bir kayıt numaralandırılarak tablolara aktarılmış ve otomatik komutlarla bu veriler işlenerek çeşitli istatistiki bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler ışığında defterlerin değerlendirilmesi ve yorumlanması yapılmıştır. Her defterin değerlendirilmesinden önce o deftere dair bilgiler ve ayrıntılar özetlenmiş, akabinde defterlerin tutulduğu mekân ve zaman aralığı çerçevesinde elde edilen verilere istinaden değerlendirilmeler sunulmuştur.

Önceki bölümlerde ısrarla vurgulandığı üzere bu çalışmanın mevzu bahis edindiği konu itibariyle oldukça bakirdir. Kastamonu Jurnal Defteri her ne kadar bir kaynak neşri özelliği taşısa da onun bu yönünden istifade edilerek yeni çalışmalar üretmek zahmetine bir çalışma hariç neredeyse hiç girilmemiştir³⁷. Bu durum bu çalışmada ele alınan jurnal defterlerinin değerlendirilmesi ve bu defterlerin sunduğu verilerin anlamlandırılması hususunda pek çok güçlük meydana getirmiştir. Her şeyden önce defterler transkripsiyona tabi tutulduktan sonra elde edilen onlarca sayfa çeviri-metin birbirini destekleyecek veriler sunmaktan bile acizdi. Söz gelimi defterler arasında en çok mürur kaydına sahip olan Tosya defteri h. 1251 tarihliyen çalışmanın ana omurgasını teşkil eden ve oldukça çeşitli kategorilere dair bilgiler sunan Çankırı merkez kazasının defteri h. 1254 tarihlidir. Ne birinin ne de diğerinin; ne önce ne de sonraki tarihlere ait başka defterlerin bulunamaması, birbirlerinden bariz farklılıklara sahip olan bu defterlerin nasıl bağdaştırılarak anlamlı bir bütüne ulaşılması gerektiği meselesinde çeşitli problemler çıkarmıştır. Netice itibariyle bu çalışmada ele alınan tüm defterler diğerlerimdem bağımsız olarak kendi çerçevesi dâhilinde sunduğu bilgilerle değerlendirilmiştir.

³⁷ Bakınız: Cevdet Yakupoğlu, “Kastamonu Jurnal Defteri’nde Taşköprü (M. 1836-1837)”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Reşat GENÇ Özel Sayı I-II*, cilt: 29, s.554-571.

1. TARİH KAYNAĞI OLARAK JURNAL DEFTERİ

1.1. JURNAL KELİMESİ VE JURNAL DEFTERİNİN TANIMI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde jurnal ifadesini taşıyan tespit edilebilen en erken tarihli belge 1740 (h.1153) tarihlidir. “Hazinenin yevmiye masrafları jurnalleri” açıklamasını taşıyan bu belgeyi “hazinenin bir günlük varidat ve masarifatını müşir muvazene jurnali” açıklamasını taşıyan 1755 (h. 1169) tarihli bir başka belge takip etmektedir. Söz konusu her iki belge de Cevdet Maliye fonunda bulunmaktadır ve jurnal kelimesinin erken dönemlerde mali bir terim olarak kullanıldığı göstermektedir³⁸. Öte yandan jurnal kelimesinin yaygın bilinen anlamı ile kullanılmasının ilk örnekleri ise 1830 (h. 1246) yılında II. Mahmud devrinde görülmektedir. Sultan II. Mahmud'un bizzat kaleme aldığı bir belgede jurnal kelimesi cim harfi (ج) ile yazılmıştır ve Girit'ten gelen jurnallerin mütalaa edilmek üzere sevk edilmesi ile ilgilidir³⁹. Diğer yandan bu çalışmada ele alınan jurnal defterlerinde çoğunlukla j harfi (ج) ile yazıldığı görülse de çalışmada ele alınan jurnal talimnamesine kaynaklık eden ve çalışmanın ekinde yer alan Rumeli Jurnal Defterinde de cim ile yazılmıştır⁴⁰.

Öte yandan kelimenin etimolojik kökenine bakıldığında erken dönem Fransızcasına “jurnal” olarak kullanıldığı ifade edilmekle birlikte on dördüncü yüzyılda Anglo-Fransızca kökenli olduğu ve “kilise hizmetleri kitabı” olarak kullanıldığı görülmektedir. On beşinci yüzyılda ise “kişisel günlük” anlamı ile kullanılmaya başlandığı ve 1728 yılında “günlük yayın” anlamına gelen geniş kitleler tarafından bilinen anlamına kavuştuğu anlaşılmaktadır. Klasik Latince metinlerde ise kelimesinin hesap defteri ve günlük gibi anlamlarına gelen “diurnus” kelimesinden türediği rivayet edilmektedir⁴¹.

Yevmiye kelimesinin jurnal kavramının karşılığı olarak kullanılabilir olmasına rağmen ısrarla jurnal teriminin tercih edilmesi dönemin modernleşme cereyanları hakkında dikkat çekici bir özelliktir. Kamus-i Türki'de jurnal kelimesi, yevmiye

³⁸ C. ML. 375.15435; C. ML. 43.1963.

³⁹ HAT. 394.20829.K.01. Bkz: Ek-3

⁴⁰ Bkz: Ek-4.

⁴¹ <http://www.etymonline.com/index.php?term=journal>, Erişim: 28.05.2017.

defteri olarak tanımlanmaktadır⁴². Hasan Bedreddin'in Kamus-ı Fransevi adlı Fransızca-Türkçe sözlüğü de yevmiye defteri anlamının yanı sıra rûzname, sefine yevmiye vukuat defteri ile gazete, resmi ve yarı resmi gazete anlamlarını vermektedir⁴³. Jurnal kelimesi Fransızca gün anlamına gelen *jour*⁴⁴ kelimesinden türeyen ve günlük anlamına gelen *journal* kelimesinden dilimize geçmiştir ve Fransızcada ilk anlamının yanı sıra dergi ve gazete anlamlarına da gelmektedir⁴⁵. Mallouf, Türkçe-Fransızca sözlüğünde *journal* kelimesi için rapor anlamını da vermektedir (*rapport de chaque*)⁴⁶. Ayrıca Bianchi, jurnal kelimesinin Türkçede “*havadis kâğıdı*” ve “*havadis-name*” anlamlarına geldiğini belirtmektedir⁴⁷ Bianchi'nin eserinin 1846 tarihli olduğu göz önüne alındığında yaptığı bu tanım oldukça önemlidir. Aynı şekilde Handjeri'nin sözlüğü de havadis kâğıdı anlamını vermekle birlikte Takvim-i Vekâyi'ye atıf yapmaktadır⁴⁸. Jurnal Defteri tanımı ise kavram itibarıyla ‘günlük kayıt’ anlamına gelir. Günümüzde gemicilik literatüründe gemi jurnali yahut seyir jurnali adı verilen ve gemi hakkında her türlü bilginin kaydedildiği defterler buna güzel bir örnektir.

Bu tez çalışmasının konusu olan jurnal defterleri ise yukarıda ifade edilen gemi seyir jurnalinin gemi hakkındaki çeşitli bilgilerin kaydedilmesi gibi ait oldukları kaza⁴⁹ ve sancak hakkında çeşitli kategorilerde bilgileri barındıran defterlerdir. II. Mahmut dönemi bürokrasisinde hayata geçirilen yeniliklerden biridir. Önceki çalışmalarda dikkatlerden kaçtığı görülen Vakanüvis Ahmed Lütfi Efendi Tarihi'nde Mürur Nizamnamesi ahkâmının yerleştirilmesi maksadıyla Memâlik-i Mahrûsa genelinde jurnal tutulması usulüne karar verildiği belirtilmektedir. Buna göre bu amaçla jurnal kâtipleri görevlendirilecek ve o mahallin muhtar, esnaf ve hancılar kethüdarları ile kiracı-başlıları'nın yardımıyla “*beher yevm buldukları mahallere gelib gidenlerin ve cüz'î ve küllî vukû'âtın*” kayıt altına alındığı uygulama şeklinde tarif

⁴² Şemseddin Sami, *Kamus-i Türki*, İkdâm Matbaası, Dersaadet, 1317, s.695.

⁴³ Hasan Bedreddin, *Kamus-ı Fransevi*, Marifet Matbaası, İstanbul, 1926, s. 742-743.

⁴⁴ Georges Rhasis, *Vocabulaire François-Turc*, l'Académie Impériale des Sciences, St. Petersbourg 1828, s. 415.

⁴⁵ Jean Dubois, *Lexis: Dictionnaire de la Langue Française*, Librairie Larousse, Canada, 1975, s. 952.

⁴⁶ Nassif Mallouf, *Dictionnaire Turc-Français avec la prononciation figurée*. Maisonneuve et cie, Paris 1867 s. 584.

⁴⁷ Thomas Xavier Bianchi. *Dictionnaire Français-Turc À L'usage Des Agents Diplomatiques Et Consulaires Des Commerçants, Des Navigateurs, Et Autres Voyageurs Dans Le Levant*, Seconde Édition.(Appendice Ou Additions... Au Tome Premier.), Paris 1846, s. 245.

⁴⁸ Alexandre Handjeri, *Dictionnaire Français-Arabe-Persian et Turc*, De L'Imprimerie l'Université impériale, Moscou 1841, s. 345-355.

⁴⁹ XIX. Yüzyıl Osmanlı kazası için bakınız: Tuncer Baykara, “Kaza” *TDVİA*, Cilt: 25 s. 119-120.

edilmektedir⁵⁰. Konu hakkında özgün bilgiler veren bir diğer kaynakta ise, jurnal defteri, bir kazada görülen davaların, evlenenlerin, doğanların ve ölenlerin; Hac niyetiyle Hicaz'a giden ve gelenlerin, sıla arzusu ve ticaret maksadıyla bir yerden diğerine gidenlerin ve İstanbul'a gelenlerin, görevli ve memurların; yolcuların ve seyyahların, isimleri, eşkâlleri, gideceği yerlerin belirtilerek kaydedildiği, ekim-biçim faaliyetleri ve hasatları; meydana gelen her şeyin (*kâffe-i zuhurâtın*) *sahihen* yazıldığı defter olarak tanımlanmaktadır⁵¹. Tespit edilebildiği kadarıyla hicri 1254 yılından itibaren ferman ve buyrulduklar da jurnal defterlerine kaydedilmiştir. Ferman ve buyruldukların da söz konusu jurnal defterlerine kaydedilmeleri defterlerin kıymetini artıran bir özelliktir. Ayrıca defterlerden yörenin yöneticilerine dair bilgiler edinmekte mümkündür.

Hicri 1251 (1835) tarihinden, henüz tasnif çalışmaları tamamlanmamış olması dolayısıyla net olmasa da hicri 22.3.1264 (27 Şubat 1848) tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre bu tarihte uygulama halen devam etmekteydi.⁵² Öte yandan h. 1257/m. 1841 tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre bu tarihte jurnal usulünün layıkıyla ica olunamaması sebebiyle ve bu iş için ayrılan masrafların beyhude olduğundan bahisle karantina teşkilatının kurulduğu mahahallerdeki jurnal kâtipliklerinin karantina memurluklarına tahvili ve karantina teşkilatı bulunmayan mahallerdeki kâtipliklerin ise karantina teşkilatı kurulana dek faaliyete devam etmesinin kararlaştırıldığı anlaşılmaktadır⁵³. Fakat buna rağmen kimi yerlerde h. 1275/m.1859 yılına dek karantina teşkilatının kurulamaması nedeniyle olsa gerek jurnal kâtipliklerinin halen var olduğu ve bu tarihte Meclis-i Vâlâ'da bu meselenin

⁵⁰ “Mürur nizamnâmesinin takarrür-i ahkâm-ı matlûbesi zımnında Memalik-i Mahrûsa'da umûmen jurnal tutulması usulüne karar verilmiştir binaenaleyh taraf jurnal memurları ta'yiniyle zevâbit-i memâlikin ez-ser-i nev takviyesine ihtimam olunmuştur şöyle ki her sancağın vali ve mutasarrıfı ve mütesellimi zir-i idârelerindeki mahallerin mikdâr-ı nüfusuyla mürur ve ubür eden eşhasın kemiyet ve keyfiyetini bilmek için mahallât muhtar ve esnaf ve hancılar kethüdalarıyla kirâcibaşılar beher yevm buldukları mahallere gelib gidenlerin ve cüz'î ve külli vuku'ât-ı memleketin yevmiye jurnallerini memleket zâbitine teslim ile oradan valiye irsâl olunup vali tarafından dahi beher mah umûm jurnalleri İstanbul'a gönderilmek ve bu hususun icrası için kürsi-i livâ olan mahallerde bir veya iki nefer jurnal katibi ta'yin ve nüfus katibleri misillü maâşlar tahsis olunmak üzere kaleme alınan nizamnamesi vûlat-ı izâma irsâl olunmuştur”, *Vak'anüvis Ahmed Lütfi Efendi Tarihi*, (Haz. Yüzel Demirel), YKY Yayınları, İstanbul 1999, cilt: V, s. 829.

⁵¹ A.}d. 3247.3. (Defter-i Jurnal-i Rumeli)

⁵² A.} DVN. 34.26. Her ne kadar belgeden, zikredilen tarihe kadar jurnal memurlarının görev yapmaya devam etmekte olduğu anlaşılabilir bile bu tarihe ait jurnal defteri tespit edilememiştir.

⁵³ İ. MVL. 33.573. Bakınız: Ek-18; Yıldırım da Anadolu Jurnal Defterine atfen bu bilgiyi paylaşmaktadır. Yıldırım a.g.e., s. 83.

çözümüne kavuşturulmak adına görüşüldüğü anlaşılıyor⁵⁴. Kısacası bu son belgede zikredilen tarih jurnal usulünün nihayete erdiği tarih olarak kabul edilebilir⁵⁵. Bu mesele hakkında özellikle zikredilmesi gereken bir diğer önemli mesele de Tarih-i Lütfi'de jurnal usulü hakkında ifade edilen şu görüştür; “*Bu usulün memleketçe lüzumu bedihî ise de acâba ol vakit umûm memâlikden gelmesi karargâr olan jurnalleri İstanbul'da kangı daire me'mûrları hakkıyla muâyene etmişdir ve ne kadar müddet bu usûl üzere gidilmişdir bilemem*⁵⁶.” Lütfi'nin jurnal usulüne dair aktardığı havadisten sonra ilave ettiği bu kişisel görüşü yabana atılacak cinsten değildir. Nitekim yukarıda zikredilen belgelerden öğrenildiğine göre kurulduktan yıllar sonra bile jurnal kâtipliklerinin bazı zafiyetler sergiledikleri gözden kaçırılmayacak bir ayrıntıdır.

Jurnal kâtibi ünvanı verilen memurlar tarafında tutulan jurnal defterleri idari birim olan kaza ve sancak merkezleri baz alınarak tertip edilmişlerdir. Bu memurlar kaza ve sancak merkezlerinde görev yapmak üzere berat ile atanmaktaydılar⁵⁷. Öte yandan memurların sorumluluklarını ihmal ettikleri görüldüğünde hapis ile cezalandırıldıklarına da şahit olunulmaktadır⁵⁸.

Defterler belirli aralıklarla merkeze gönderilir ve gelen bu defterler incelenerek içlerinden önemli görülen jurnaller özetlenir ve bu bilgilerden jurnal hülâsa defterleri tertip edilirdi. Özet çıkarmakla görevli memurlara ise jurnal hülâsa memuru adı veriliyordu⁵⁹. Bu hülâsa memurlarının derledikleri bilgilerden müteşekkil olan iki adet Anadolu Jurnal Defteri ile bir adet Rumeli Jurnal Defteri Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kamil Kepeci fonunda yer almaktadır ve bu defterler Mehmet Zahit Yıldırım tarafından ciddi bir emek ürünü olan “*Osmanlı Devletinde Jurnal Teşkilatı*” adlı kitapta yayınlanmıştır⁶⁰.

⁵⁴ İ. MVL. 416. 18169.01 ve 02. Bkz: Ek-19 ve 20.

⁵⁵ Esasında jurnal usulünün sona ermesi şeklinde bir kanıya varmanın ne derece isabetli olacağı muğlaktır. Zira arşiv belgelerine göre bu tarihten sonra jurnallerin spesifik konular üzerine tertip edildikleri anlaşılmaktadır. Örneğin cinayet jurnallerinin tertip edilmekte olduğu görülmektedir ki arşivde tespit edilebilen erken tarihli örneklerinden biri olan Kıbrıs cinayet jurnali 13 Ramazan 1272 (18 Mayıs 1856) MVL.217.86; en geç tarihli örneklerinden biri Erzurum Vilayeti cinayet jurnali 26 Zilkade 1321 (13 Şubat 1904) tarihli Y. PRK. AZN 23.87.

⁵⁶ Ahmed Lütfi, *a.g.e.* cilt: V, s. 829.

⁵⁷ C. ML. 6.233.1. Örnek atama beratı için Bkz: Ek-11.

⁵⁸ A. } DVN. 34.26. Bkz: Ek-17.

⁵⁹ C. ML, 210.10469; C. ML, 115.5112 vd.

⁶⁰ Mehmet Zahit Yıldırım, *Osmanlı Devletinde Jurnal Teşkilatı*, AKY Yayınları, Uşak 2012.

Yıldırım'ın da eserinde beyan ettiği üzere, Başbakanlık Osmanlı Arşivi kataloglarında jurnal defterleri nadir görülmektedir. Yıldırım, yukarıda sözünü ettiği 3 defterden başka topluca jurnal hülusalarnı içeren defter bulunamadığını bildirmektedir⁶¹. Ancak tarafımızdan yapılan arşiv araştırmalarında diğerleri ile karşılaştırıldığında ortalama hacimde Rumeli'ye ait bir hülasa defteri daha tespit edilmiştir. Sadaret defterleri fonunda “Defter-i Jurnal-i Rumeli” başlığı ile kayıtlı bulunan defter 46 varak ile 6 leffi ihtiva etmektedir ve hicri 1251 senesine aittir⁶². Öte yandan yazar kazalarda düzenlenen defterler için yalnızca 2 adet örnek bulunduğunu dile getirmektedir⁶³. Oysa tarafımızdan yapılan arşiv araştırmalarında, ek-1'de listesi verilen, 105 adet jurnal defteri tespit edilmiştir. Aralarında çeşitli kazalardan derlenen hülasa defterleri de mevcuttur. Bu durumun başlıca sebebi muhtemelen söz konusu defterlerin tasnif işlemlerinin tamamlanmamış olmasıdır.

Bu defterlerin tutulduğu zaman diliminden birkaç yıl sonra yapılacak olan temettuat sayımları tek bir fonda (ML. VRD. TMT. d.) tasnif edilmiş olsa da maalesef bu çalışmalarda ele alınan jurnal defterlerine çeşitli fonlarda tesadüf edilmektedir. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünün yayınladığı rehberine göre çalışmanın temel odak noktası olan Çankırı Jurnal Defterinin kayıtlı olduğu Ceride Odası Defterleri (ML. CRD. d.) fonunda hicri 1253 yılından sonrasına tarihlendirilen 2100 adet defter bulunmaktadır⁶⁴. Burada dikkat çekici olan husus elbette defterlerin sayısından ziyade, bu fona ait defterlerin 1253 senesinden itibaren başlıyor oluşudur. Peki arşiv araştırmalarında elde edilen hicri 1251 tarihli ve içeriği de büyük oranda benzeşen diğer jurnal defterleri neden ayrı fonlarda bulunmaktadır? Arşivde yapılan sorgulamalar sonucunda ekli listede sunulan jurnal defterlerinin ML. CRD. d. Fonunda kayıtlı bulunanlarının tamamı hicri 1254 senesinden sonradır ve çoğunluğu 1255-1256 senelerine aittir (Bakınız: EK-1). Öte yandan adı geçen listede bulunan Bâb-1 Defterî Defter Kataloğu/ Ceride Odası Defterleri (D. CRD.d.) fonunda Kayıtlı defterlerin tarihlerini teker teker tespit etme imkanı olmasa bile ilgili rehberine göre bu fonda hicri 1254 tarihine kadar 952 adet defterin varlığı bilinmektedir⁶⁵. Ayrıca jurnal defterlerinin kayıtlı olduğu bir diğer fon olan Cevdet Dahiliye (C. DH)

⁶¹ Yıldırım, a.g.e, s. 78.

⁶² A. } d. 3247 (Defterin ilk sayfası için bkz: Ek-4.)

⁶³ Yıldırım, a.g.e, s. 90.

⁶⁴ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, (Haz: Yusuf İhsan GENÇ vd.), İstanbul 2010, s.249

⁶⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s. 164.

fonunda ise hicri 1251 senesine⁶⁶ ait defterlerin bulunduğu gibi hicri 1256'ya⁶⁷ kadar jurnal defterine tesadüf etmek mümkündür. Bâb-ı Defterî Ceride Odası'nın (D. CRD. d.) 1254 senesine kadar Maliye Nezareti Ceride Odası (ML. CRD. d.) defterlerinin ise 1253 senesinden itibaren başlıyor olması bu tarihlerde Osmanlı bürokrasisinin idari birimlerinin yeniden yapılanma süreci içerisinde bulunduğu dair bir takım yorumlar yapmak mümkündür. Hemen ilk akla gelen durum Bâb-ı Defterî'nin 1838 yılında II. Mahmud tarafından Maliye Nezareti ismiyle yeniden teşkilatlandırılmasıdır⁶⁸. 1838 tarihinin hicri takvimde 1253/1254 senelerine tekabül etmektedir ve maliyedeki bu reform, yukarıda ifade edilen sorunun da cevabına kısmi bir açıklık getirmektedir. Fakat eski defterdarlıkların 1841'de kesin olarak Maliye Nezaretine geçtiği de kaydedilmektedir⁶⁹.

Ceride Odası Defterleri (ML. CRD. d.) fonundaki defterler Ceride Nazırlığının kuruluşundan itibaren tutulmaya başlamıştır. Bu defterler nüfus yoklamaları, askerlik yoklamaları, cizye tahsiline esas teşkil eden reayanın cizye sınıfları, devlet hizmetinde bulunan memurların isimleri, cemaat, aşiret muhacirlerin iskânına dair kayıtlar, din hizmetinde görevli şahıslar, tımarlara ait yoklama kayıtları gibi çeşitli kategoride tutulmuş defterleri içermektedir⁷⁰.

1.2.JURNAL DEFTERLERİNİN MEYDANA ÇIKTIĞI DÖNEME DAİR GÖZLEMLER

Jurnal usulünün II. Mahmud devrinin son yıllarına doğru ortaya çıkması gayet anlaşılır bir durumdur. Bu dönem imparatorluğun en önemli kırılma noktalarından biride sahne olan, tabiri caizse devlet zihniyetinin büyük dönüşümler geçirdiği bir devri ifade etmektedir. Taşradan sürekli bilgi akışının temini için neden söz konusu bu jurnal usule başvurulduğu sorusuna verilebilecek belki de en uygun cevap, bu

⁶⁶ C. DH. 135/6714 numaralı defter "Anadolu cihetinde on dokuz kazadan muhtelif kısımlara ait jurnal evrakının hülasası" açıklaması ve H. 25.10.1250 tarihiyle kayıtlı olsa bile h. 1251 tarihli olduğu görülmüştür.

⁶⁷ C. DH. 316/15786; Hayrabolu Kazası bir aylık jurnal defteri, h. 29.01.1256

⁶⁸ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara 2008, s. 410.

⁶⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, "Defterdar", *TDVİA*, cilt: 9 s. 95.

⁷⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s. 249-250.

devirde devletin kamu düzenini sağlama algı ve yönteminde yaşanan değişim olmalıdır.

Şöyle ki, 17 ve 18. Yüzyıllar boyunca taşradaki otorite boşluğundan yararlanan âyan sınıfı servet, güç ve nüfuzlarını artırmışlardı⁷¹. III. Selim zamanına gelindiğinde merkezileşme adına atılan adım olan Nizam-ı Cedid ile bu âyan sınıfının etkileri kırılmaya çalışılsa da çeşitli sebeplerle III. Selim'in tahttan indirilerek Nizan-ı Cedid'in dağıtılması ile akamete uğradı⁷². 1808 yılına gelindiğinde Alemdar Mustafa Paşa örneğinde görüldüğü gibi âyanlar, büyük ordular meydana getirebilecek ve tahttan padişah indirip-çıkartabilecek kadar güçlenmişlerdi. II. Mahmud'u tahta çıkaran, kendisi de sadaret makamına gelen Alemdar Mustafa Paşa, âyan kökenli olması münasebetiyle olsa gerek, sadrazam olur olmaz ilk icraatlarından biri bu sınıfın varlığını devletin resmen tanıyacağı ve hukuki bir nitelik kazandıracak olan "Sened-i İttifak" antlaşmasını yapmak oldu⁷³. Bu ittifak metni her ne kadar işlevsel olmasa ve gayesini yerine getiremese bile devletin taşrada yaşadığı otorite boşluğunu birilerinin doldurduğunu göstermesi açısından önemlidir. Hatta konumuz açısından önemi yalnızca taşradaki otorite meselesi için değil, İmparatorluğun taşrada huzur ve asayiş sağlama zihniyetini göstermesi açısından bu metnin verdiği bilgiler hayati kıymete sahiptir. Öyle ki Sened-i İttifak'ın yedinci maddesinde himayeleri altındaki *kazaların asayişini ve fukara ile reyanın adil vergilendirilmesini* âyanların sorumluluğuna bırakıyordu⁷⁴.

II. Mahmud dönemi imparatorluğun Sırp ve Yunan isyanları, Tepedelenli Ali ve Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanı gibi çeşitli buhran dönemlerini de yaşandığı bir zaman aralığını kapsamaktadır. Bu sebeple taşrada huzur ve intizamın sağlanması devlet için son derece önemlidir. II. Mahmud dönemi istihbarat faaliyetleri hakkında bir doktora tezi hazırlayan Yüksel'in tespitlerine göre bu yıllarda Mehmet Ali Paşa ile imparatorluk arasına tabiri caizse bir tür istihbarat savaşı yaşanıyordu. Hatta öyle

⁷¹ Halil İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s.69,78.

⁷² Kemal Karpat, *Osmanlı Modernleşmesi: Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus*, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2014, s. 84-85.

⁷³ Özcan Mert, "Âyan", *TDVİA*, cilt: 4, s.196.

⁷⁴ "Fukara ve re'âyânın himâyet ve siyâneti dahi esas olduğuna nazaran hanedan ve vücuh tarafından zîr-i idârelerinde olan kazaların asayişine ve fukara ve re'âyânın tekâlîfleri emrinde hadd-i i'tidâle ri'âyet hususuna dikkat olunmak lâzimededen olmağla[...]"Sened-i İttifak'ın tam metni için bkz: Halil İnalçık & Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2017 s.1-9.

ki Mehmet Ali Paşa'nın Şam'a yerleştirdiği bir casus günü gününe tuttuğu raporları Mısır'a iletliyordu. Yazarın aktardığına göre Anadolu'da meskun aşiret reislerinden bazılarını Mehmet Ali Paşa casus olarak kullanıyordu⁷⁵. Yazara göre bu yıllarda uygulamaya konan men-i mürur/mürur tezkeresi nizamının önde gelen amacı bu casuslara engel olma çabasıydı⁷⁶.

Gelişen süreçte merkezileşme hareketleri ile âyanların ortadan kaldırılması devletin taşra üzerindeki ekonomik kaynaklarını ele alması ile yaşanan gelir artışın yanında taşrada tüm hâkimiyet merkeze geçmiş bulunmaktaydı. Ayrıca merkezileşme hamlelerinden belki en önemlisi, klasik devrin sonu modernleşme devrinin başlangıcı olduğu ifade edilen⁷⁷ yeniçeriliğin ortadan kaldırılması ile yalnızca askeri yenilikler için değil bürokratik değişimler için devlet otoritesinin tesis edilmesi önünde başka bir engel kalmamıştı⁷⁸. Stefan Yerasimos, Tanzimat'ın Kent Reformları üzerine etkilerini ele alan çalışmasında, merkezi devlet otoritesinin yeniden kurma hedefinin Tanzimat döneminde devletin ilk elden öncelikli hedefleri arasına koymaktadır. Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonraki dönemde İmparatorluğun uluslararası alanda ağırlığı azalırken merkezi iktidarın otoritesi güçleniyordu. Yerasimos'un şu tespitleri önemlidir; “*özellikle Kürt toprakları, Cebel-i Lübnan, Türkmen aşiretlerinin yaşadığı Çukurova gibi bölgelerde devlet otoritesi imparatorluğun en parlak zamanlarında bile görülmemiş bir düzeyde kendini güçlü biçimde hissettirmeye başladı*”⁷⁹.

Hal böyle olunca merkez ve taşrada devlet otoritesi hissedilmeye başlandı. Devlet, taşrada asayiş, tebaasını refah ve huzurunu tesis etmek adına yeni kurumsal yapılanmalara girişmek ihtiyacı duydu ve bu ihtiyaca binaen kazalardan merkeze bilgi akışını sağlayacak jurnal usulünü uygulamaya koydu. Tüm bu değişimler devletin kamu düzenini sağlamada yaşadığı zihniyet değişimini göstermektedir. Öte yandan Kırılı'nın çalışmasında havadis jurnalleri hakkında ifade ettiği “sosyal kontrol” ve “gözetleme mekanizmalarındaki” değişimler olarak kavramsallaştırdığı

⁷⁵ Ahmet Yüksel, *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbarat Faaliyetleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012 Sivas, s.309.

⁷⁶ Yüksel, a.g.t., s.352

⁷⁷ Abdülkadir Özcan, “II. Mahmud ve Refomları Hakkında Bazı Gözlemler”, *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeri Dergisi*, sayı: X, 1995, s. 14.

⁷⁸ Karpat, a.g.e., s. 88; Bernard Lewis, “*Modern Türkiye'nin Doğuşu*”, (Çev. Murat Kıratlı), TTK Yayınları, Ankara 1993, s. 79-84.

⁷⁹ Stefan Yerasimos, “Tanzimat'ın Kent Reformları Üzerine”, *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Halil İnalcık & Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), İş Bankası Kültür Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2017, s. 510-511.

olgular görüldüğü gibi çalışmamız açısından da son derece önemlidir. Kırılı, çalışmasında 1840 yılından itibaren görülmeye başlayan havadis jurnallerini kamusal mekân ve kamuoyu kavramlarının inşası ekseninde izah etmektedir⁸⁰. Buna göre İstanbul halkının çarşıda, pazarda, kahvehanede konuştukları çeşitli “devlet sohbeti” bu iş için görevli hafiyeler aracılığı toplanıyor ve devlet için adeta bir kamuoyu yoklaması niteliğindedir⁸¹.

Başkentteki halkın ne konuştuğu ile bu kadar ilgilenen devlet, taşradaki tebaasının susam yağı ya da sabunu ne kadara satın aldığı, kimin hangi hastalıktan vefat ettiğini, kimlerin nereye ne amaçla gittiğini ve nerede konakladığını, söz gelimi Çankırlı 15 yaşındaki bir redif askerinin baba olduğu ve oğluna Hasan adını verdiğini, Muş’un eski mutasarrıfının nereye ne zaman gittiğini yanında kaç kavas bulunduğunu bilerek neyi amaçlamış olabilir? Ya da tüm bunları sadece asayişin temin ya da mürur nizamının hakkıyla icra edilip-edilmediğinden emin olmak adına gerçekleştirdiğini iddia etmek ne derece doğru bir varsayım olacaktır?

Ayrıca Karpat bu dönemde meydana gelen reformları “*rasyonel bir idarenin iyi çalışabilmesi*” açısından gerekli zorunluluklar şeklinde formüle etmektedir⁸². Bürokratik bir zihniyet değişiminin⁸³ yaşandığı gözlemlenen bu dönemde vergi sisteminde de merkezileşmenin ilk nüvelerinin görülmeye başladığı bilinmektedir. Öyle ki Ayla Efe’nin II. Mahmud döneminde memleket genelinde yapılması planlanan mal-mülk sayımı usulünü ele aldığı makalesinin sonuç bölümünde bu

⁸⁰ Cengiz Kırılı, “Kahvehaneler ve Hafiyeler: 19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı’da Sosyal Kontrol”, *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Halil İnalçık& Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), İş Bankası Kültür Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2017, s.617-620.

⁸¹ Kırılı, a.g.m., s. 606.

⁸² Karpat’ın şu tespitleri konu açısından hayli kıymetlidir: “*II. Mahmud’un [...] gayesi olan rasyonel çalışacak yeni bir bürokrasi kurma işi de 1834-1839 arasında kurulan yeni nezaretler (bakanlıklar) ve uygulanan modern tipte iş bölümüyle gerçekleştirilmiştir. Hatta bir sene müddetle sadrazam daha büyük yetkilerle başvekil adını almıştır. İcra organları içinde de Sadaret Kethüdalığı yerini Dahiliye Nezareti’ne Resiülküttâblık ise Hariciye Nezaretine bırakılmıştır.[...] Mahalli teşkilatta, valilerin yetkileri genişletilerek kendilerine maaş bağlanmıştır. Sonradan asker toplamakla ve bazı mali ve mülki işlerle uğraşacak müşirlik’ler ve redif’ler ile nihayet köy ve mahallelerde vazife görecekt muhtarlıklar kurulmuştur. Bunların yanında bulaşıcı hastalıklara karşı savunma tertibi olarak karantina ve bir çeşit modern posta teşkilatı meydana getirildiği gibi yüzyıllardan beri yapılmayan nüfus sayımına 1830’da teşebbüs edilerek nüfus memurlukları kurulmuş, halka hüviyet yerine geçen mürur teskeresi vermiştir; bunlar rasyonel bir idarenin iyi çalışabilmesi için olmazsa olmaz şartlardır.*” Kemal Karpat, *Kısa Türkiye Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s.16-17.

⁸³ Bkz: Ali Akyıldız, “Osmanlı Merkez ve Taşra Teşkilâtlarının Yeniden Yapılanma Süreci (1836-1856)”, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2015, s.45-82.

meselenin altı özellikle çizilmekte ve “modern devletin inşası” kavramı vurgulanmaktadır⁸⁴.

Modern devlet kavramına düşünsel perspektiften yaklaşan Pierson, Giddens ve Foucault’ya göre “modern devletin” etkin egemenliğini devletin gözetleme (*surveillance*) ve denetleme kapasitesini derinden değiştiren bir dizi teknik değişimler mümkün kılabılmıştır. Geleneksel yönetim biçimlerinde⁸⁵ görülmediği tarzda bilginin işlenmesi ve iletilmesi amacıyla kayıt tutulmak (*record-keeping*) için gereken yeni teknik gelişimler modern devletlere güç vermişti⁸⁶. İşte tam da bu noktada “gözetleme”, “kayıt tutmak” ve “bilginin işlenmesi” süreçlerinin II. Mahmud döneminde karşılığının jurnal usulü ve bunun uzantısı olan jurnal defterlerinin de içerisinde bulunduğu bu bürokratik değişim olduğu kabul edilebilir bir yaklaşım gibi görünmektedir.

Her şeyden önce merkezin otoritesini hissettirebilmesi için hâkimiyet altında bulundurulmuş bölgelerde hükümetin olan biten her şey hakkında bilgi sahibi olması devletin en öncelikli ihtiyaçları arasındadır. Birkaç yüz nüfuslu küçük bir kazada bile meydana gelen her şeyi devletin en kısa sürede öğrenme isteği aşîkârdır. Bunun en çarpıcı örneği, günümüze kadar bazı araştırmacıların, nüfus mukayyitliği yahut defter nazırlığı ile karıştırarak aktarageldikleri bu çalışmada ele alınan jurnaller ve jurnal memurlarıdır. Neden aşağı yukarı benzer bilgilerin⁸⁷ kaydedildiği nüfus yoklama defterlerinin⁸⁸ merkeze gönderilme sıklığı altı ayda bir iken haftalık periyotlar

⁸⁴ Ayla Efe, “II. Mahmud’un Mal-Mülk Sayımı: Evreşe Örneği”, *Belleten*, sayı: 288, 2016, s.497

⁸⁵ Osmanlı geleneksel yönetim biçimi hakkında detaylı bilgi için bkz: Ali Akyıldız, “Osmanlı Devletinde Bürokratik Yenileşmeyi Zorunlu Kılan Nedenler”, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2015, s.15-30.

⁸⁶ Christopher Prierson, *The Modern State*, Second Edition, Taylor & Francis e- Library, 2004, s. 13.; Anthony Giddens, *Ulus Devlet ve Şiddet*, (Çev: Cumhuriyet Atay), Devrin Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 24- 25; Michel Foucault, *İktidarın Gözü; Seçme Yazılar 4*, (Çev: Işık Ergüden), 3. Baskı, İstanbul 2012, s. 248 vd.

⁸⁷ Nüfus yoklama defterlerine, ait oldukları kazalardaki nüfus üzerinde meydana gelen değişimler yazılmaktaydı. Doğum ve ölüm gibi kayıtlar bu defterlerde yer aldığı gibi mürur tezkeresi olarak belirli bir süreliğine başka bir yerde ikamet edenler nüfus defterinden “*terkin*” edilir, memleketlerine geri geldiklerinde “*tarihine işaretle edilerek ceride-i nüfusa kayd*” edilirlerdi. Fakat jurnal defterleri nüfus yoklama defterlerindeki bilgileri de barındırdığı gibi, oralı olmayan sadece oradan geçen yolcuları da kaydeder, dahası o mahalde meydana gelen her şeyi gün gün kayıt altına alırdı. Söz gelimi Ankara’dan mürur tezkeresi olarak Kastamonu’ya giden birisi, Ankara-Kalecik-Çankırı-İlgaz-Tosya-Kastamonu güzergahını kullanarak gittiği varsayılırsa, adı geçen bu altı merkezin de jurnal defterlerine kaydedilir fakat yalnızca nüfusunun ait olduğu ve geçici süre ikamet ettiği yerin yoklama defterinde yer alabilirdi.

⁸⁸ Kalecik Nüfus Yoklama Defterinde şu ifadeler yer almaktadır; “[...]sadır buyrulmuş evâmîr-i ‘âlîyye-i hazret-i cihânpenâhiden derc ve beyân burulan şurût ve nizâmı mucibince [...]tevellüd eden ve fevt olan ve diyâr-ı ahire giden ve der-aliyyeye ‘azimet eden ve bir mahalleden bir mahalleye ve

halinde tertip edilen⁸⁹ jurnal defterleri haftada bir, en fazla iki haftada bir sancak merkezlerinde toplanıyor oradan da ayda bir kez⁹⁰ merkeze gönderiliyorlardı? Sebep gayet makul ve anlaşılırdır. Merkez taşrada olan-biten her şeyi en kısa sürede öğrenmek ve olası tersliklere en kısa sürede müdahale etmek istiyordu.

1.3. JURNAL DEFTERİNİN TUTULMASINDA TAKİP EDİLEN USÛL

Kaza ve sancak merkezlerinde belirli periyotlarda tertip edilen jurnal defterlerine ait özellikler çalışmanın ikinci bölümünde Çankırı jurnal defteri özelinde ayrıca değerlendirilecektir fakat bu başlıkta defterlerin genel anlamda düzenlenme usulüne dair bazı tespitler paylaşılacaktır. Kaza defterlerindeki mevcut dikkate değer jurnallerden seçilerek derlenen nadir örneklerden olan Rumeli Jurnal Defterinin ilk sayfasında yer alan talimnameye göre, milletin refah ve asayişini sağlamak için ahali üzerinde iyi ya da kötü meydana gelen her şeyin bilinmesi gerektiği, bunun için de Anadolu'da ve Rumeli'de her bir mahalde meydana gelen küçük-büyük her şeyin yazılarak merkeze bildirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir⁹¹. Ayrıca bu usul için gereken memur kadrolarının ihdası için de bilgiler vermektedir. Talimnamenin sonunda Jurnal katibi adıyla istihdam edilecek bu memurların ne şekilde seçilerek istihdam edileceğine dair bilgiler verildikten sonra, isim ve maaşları gibi bilgilerin yer alacağı defterlerin tertip edilerek gönderileceğinden bahsedilmektedir⁹².

bir karyeden bir karyeye nakl edenleri nizâmi veçhile tahrir ve tanzim ve fevt olanları esâmileri tahtına tarihiyle işâret olunarak bâ-emr-i 'âli ta'yin buyrulan nâzır ve mukayyid marifetiyle altı mahda bir kere defteri irsal olunmak irâde-i kât'îyye-i mülûkâne muktezasından olmağla işbu bin iki yüz kırk dokuz senesi muharrem'ü-l harâm gurrasinden receb-i şerif ibtidâsına gelinceye değin altı mahda der-kalecik kazasından zuhur eden esâmilerin işâret ve 'ale's-sâmî zikr olunan defterdir ber-vech-i âti beyan olunur [...]", D. CRD. d. 40159/003,

⁸⁹ A.}d. 03247/3.

⁹⁰ Vaka'nüvis Ahmed Lütü Efendi Tarihi, cilt: V. s. 829.

⁹¹ "Nizâmât-ı mülk ve millet ve refâh ve asâyîş-i ahâli ve ra'yyet nîk ve bed vukû'ubulan keyfiyâta ma'lûmâtdan ibâret olduğu bunun istihsâli dahi Anadolu ve Rumilinin her bir mahallinde zuhûr edib rû'yet olunan olunan mesâlih-i cüz'î ve küllinin ve kâffe-i mevâdın ber-verche izâh sebt ve tahririyle curnalının Dersa'adete tesyîrine menût olunduğu vâreste-i kayd-ı işâret..."", Rumeli Jurnal Defteri A.}d.03247.003; Ayrıca bu defter ile aynı talimname metnini paylaşan Anadolu Jurnal Defteri KK.d. 7520'ye nazaran Yıldırım'ın eserinde de bu metni yer almaktadır. Yıldırım, a.g.e., s.14.

⁹² Günümüze dek yapılan çalışmalarda sancak ve kazalarda nüfus işleri ile ilgilenmek üzere tahsis edilen "nüfus defteri nazırlığı" kadrosunun jurnal kâtipliği ile birlikte anıldığı, her ikisinin de aynı kadro şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Fakat söz konusu talimname jurnal kâtipliği kadrosunu ihdas edilirken "nüfus kâtibleri misülli" ifadesini kullanmaktadır. Bu durumda defter nazırlığı ve nüfus mukayyidliği jurnal kâtipliğinden daha önce kurulmuş olmalı ve her ne kadar ikinci bölümde görüleceği gibi Çankırı jurnal memurları ve nüfus mukayyidlerinin yakın bir ilişki içinde olsalar da bu iki kadronun birbirinden ayrı oldukları görülmektedir. Bakınız: Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2013, s.47; Musa Çadırcı, "Tanzimat'ın İlanı Sırasında Türkiye'de Yönetim(1826-1839)", *Tanzimat*

Talimnameden anlaşıldığına göre bu yeni usul, “*cümle ahâli ve fukara haklarında mahz-ı hayr-ı menfa‘at olan*” men-i mürur ve tahrir-i nüfus ile doğrudan bağlantılıdır. Buna göre bu bağ “*gerek Âsitâne-i sa‘adet-âşiyâna ve gerek Memâlik-i Mahrûse-i Şâhânedede mütevettin olan bi‘l-cümle ‘ibâdullahın mikdâr ve kemiyeti ve isim ve şöhetleri ma‘lûm olmak ve bilâ-tezkere serseri makûleleri ve ferd-i âferâdenin bir tarafa gelub gidememeleri istihsâl kılınmak kazıye-i hüsnesinden ‘ibâret bulunduğına binâen işbu nizâm-ı müstahsenenin ‘ale‘d-devâm icrâsı*” şeklinde formüle edilmiştir. Peki bu nasıl yapılacaktır? Bu konuda talimname, her mahallenin imam ve muhtarları, esnaf ve hancılar kethüdaları ve kiracı-başlılarına sorumluluk yüklemektedir. Buna göre mahalle ve köy imamları mahallerinde doğan ve ölenleri bildirmek, hancılar kethüdası ile kiracı-başlılar mahallelerine gelen-gidenlerin takibini yapmak ve jurnal memurlarına kaydettirmekle mükellef tutuluyordu. Ayrıca defterlere kayıtların açıklıkla ve doğrulukla (*sarihen ve sahihen*) yazılmaları ve tertip edilen defterlerin birer-ikişer haftalık periyotlarla sancak merkezine toplanarak oradan da ayda bir kez merkeze gönderilmesi gerekiyordu⁹³.

Ayrıca Lütfi tarihinde muhtarlıkları ihdası meselesinden bahis olunurken ilginç bir ayrıntı dikkat çekmektedir. Buna göre İstanbul ve Bilâd-ı Selase’de erkek nüfusun sayıları, sicil ve defter edilerek mürur ve ubur; giriş ve çıkışları takip etmek gayesinin devamı için imamların müsamaha göstermemesi adına her mahalleden itibarlı kişiler arasından evvel ve sâni olarak ikişer kişi tayin edilmiştir⁹⁴. Anlaşılan odur ki, muhtarlıkların kurulmasında nüfusun takip edilmesi ve hareketliliğin kayıt altına alınması ihtiyacı büyük rol oynamaktadır. Her ne kadar muhtarlıklar hakkında yapılan çalışmalarda Lütfi’de yer alan bu bilgiye yer verilmişse de metinde geçen erkek nüfusun sicil ve defter edilmesi ile mürur ve ubur, giriş çıkışların takip edilmesi meselesi araştırmacıların yalnızca nüfus tahriri konusunda dikkatlerini celp etmiştir⁹⁵. Oysaki Lütfi’de yer alan bu bilginin bu çalışmada ele alınan jurnal defteri usulünün kast ediliyor olması da mümkün görünmektedir. Şayet bu varsayım isabetli kabul edilecek olursa jurnal defteri usulünün daha erken tarihlere dayandırılması

Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Tülay Ercoşkun (Der.), İmge Kitabevi, 2. Baskı Ankara, 2017, s.132.

⁹³ A. }d.03247.003.

⁹⁴ Ahmed Lütfi, *Tarih-i Lütfi*, cilt: II, s. 173.

⁹⁵ Muhtarlıkların kuruluşu hakkında detaylı bilgi için bkz: Mehmet Güneş, *Osmanlı Devleti’nde Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1829-1864)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

mümkün görünmekle birlikte son sözü arşivlerde yer alan söz konusu jurnal defterlerinin söyleyeceği aşikârdır.

Öte yandan arşiv kayıtlarında bulunan 28.02.1251 (25 Haziran 1835) tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre taşradan önce jurnal usulünün İstanbul'da uygulanmaya başladığı görülmektedir. Aynı belge söz konusu jurnal usulünün tahrir-i nüfus ve men-i mürur uygulamalarıyla bağlantısına da vurgu yapılmaktadır. Belge tahrir-i nüfus ve men-i mürur nizamnamesi mucebince jurnal defterlerinin gönderileceğine ve katiplere dair defterler ile ilk tertip edilen jurnal defterlerini talep etmektedir⁹⁶. Belge jurnal uygulamasının başlangıç tarihine dair fikir de vermektedir⁹⁷.

Defterler incelendiğinde ise oldukça geniş yelpazede bilgilerin bu defterlere kaydedildikleri görülmektedir. Sabun ve yağ fiyatlarından⁹⁸, nebatat ve maden arayan İngilizlerin ne mahalden gelip, nerede kaç güç kaldıkları ve ne tarafa gittiklerine kadar oldukça çeşitli bilgiler bu defterlerde bulunmaktadır. Dahası kaza jurnal defterlerine kaydedilen bu bilgiler hacimli hülasa defterlerinde de yer bulmuştur. Örneğin fiyatlar meselesi burada üzerinde durulması gereken bir husustur. Hülasa defterine sabunun ya da yağın fiyatı neden yazılır? Anlaşıyor ki bu bilgi yönetim için önem arz etmektedir. Belki de devlet bu bilgileri narh sistemi çerçevesinde takip ederek tebaanın bu ürünlere yüksek fiyatlar ödeyerek istismar edilmemesini temin etmek arzusunu gütmekteydi.

Öte yandan kişilerin mürurlarının kaydedildiği jurnallerde kişinin geldiği yörede bulaşıcı bir hastalık salgını olmadığına dair kayıtlar da düşülmektedir. Örneğin *“Darende kazâsında veba hastalığı ve ‘illet-i sâirenin vuku‘ bulmadığı cihetle”* şeklindeki kayıtlar bölgelerin sağlık durumları hakkındaki bilgilerin de jurnal defterleri aracılığı ile takip edildiğini göstermektedir, öte yandan vefat edenlerin

⁹⁶ HAT. 376.20474.

⁹⁷ Yıldırım ise jurnal teşkilatının kuruluşunu birkaç hafta öncesinden, 14 Mayıs 1835 tarihinden başlatmaktadır. Öte yandan yazar aynı sayfada Kastamonu jurnal memurunun 30 Mayıs 1835 tarihinde göreve atandığını fakat ilk jurnali 1836 senesi Nisan ayının sonlarında tuttuğunu belirtmektedir. Yazar bunu yukarıda zikredilen Kastamonu Jurnal Defterlerine dayandırmaktadır. Girişte belirttiği üzere yayınlanan Kastamonu jurnal defterleri katibin kendisine tuttuğu müsvedde defterler olmalıdır. Dolayısıyla Yıldırım'ın jurnal katibinin atandıktan sonra uzun süre göreve başlamadığı tespiti hatalıdır. Öte yandan bu durum girişte belirtilen hacimli Kastamonu defterleri hakkındaki tespiti doğrular niteliktedir. Yıldırım a.g.e.,s. 18.

⁹⁸ Çankırı Jurnal Defteri 44 numaralı jurnalde susam yağının kıyyesinin üç buçuk kuruşa satıldığı bildirilmektedir. Ayrıca konu hakkına hülasa defterlerine yer alan örnekler için bkz: Yıldırım, a.g.e., s. 161-174

kaydında takip edilen usul ise kişilerin ölüm nedenleri ile birlikte yazılması şeklindedir⁹⁹. Ayrıca dikkatleri çeken bir husus daha var ki o da adli olayların kayıdır, Kastamonu Jurnal Defteri I’de yer alan 2 Şaban [1]252 tarihli olay¹⁰⁰ talimnamede de yer aldığı üzere adli vakaların da bu defterlere kaydedildiğini göstermektedir.

Öte yandan Yıldırım tarafından Karahisar-ı Sahib jurnal defterinin ele alındığı çalışmada bir aylık zaman zarfında 49 dava kaydının jurnal defterlerinde yer alması yörenin hukuki meselelerinin de deftere yansıdığını, belirli periyotlarla merkezin bu davaları takip etmesine imkan tanıdığı da anlaşılmaktadır¹⁰¹. Her ne kadar Çankırı jurnal defterlerinde bu tarz dava örneklerine rastlanmasa da Çankırı mahkemesinden ihbar olunan fermanların kaydedilmesi ve yukarıda zikredilen talimnamede *deavilerin* de kaydedilmesi gerektiği hususu göstermektedir ki mahkemeler de jurnal defterlerine bilgi vermekle mükellef tutulmaktaydılar. Hem Yıldırım’ın söz konusu makalesinden hem de ele alınan Çankırı defterlerinden bölgenin ekonomik faaliyetleri ve mesleklere dair bilgilerin ele edilebilir olması hukuk ve şeri kaynak vasfının yanında sosyo-ekonomik bir kaynak türü olarak da değerlendirilebileceğini göstermektedir. Ayrıca yine Yıldırım’ın diğer eserinde beyan ettiği üzere jurnallerin Takvim-i Vekayi’de sayılarında da aynen yer alması defterler üzerinden yapılan bürokratik işlemlere ışık tutmaktadır¹⁰².

⁹⁹ Kastamonu Jurnal Defteri II’de yer alan vefat kayıtları ayrıca zikredilmelidir. Buna göre “*hummadan fevt şud*” s. 114. ; “*verem illetinden ecel-i mevüduyla fevt*”, s.113; “*öksürük illetinden müteveffiyeye şud*” s.271 vd. Özellikle “*mat’ünen*” ölümlerin peş peşe sıralanıyor olması dikkat çekicidir. Kastamonu Jurnal Defteri I, s. 298, 299, 303 vd.

¹⁰⁰ “*Zirk-i âti maktûlenin mahallinde keşf ü nazar ve tahriri için bi’l-iltimas Kastamonu mahkemesinden Mürsel Kâtip Mustafa Efendi medine-i Kastamonu’da Püre mahallesinden olup bundan akdem maktûleten müteveffiyeye olan Ömeroğlu zevcesi Şerife binti İbrahim üzerine ahâli-i mahalle ile varıp kendüye mahrem olan ehl-i cizye irâe eyledikde maktule-i mezbûrenin başının sol tarafına balta ile darb olunub o darbeden mü’teessireten maktûle olduğunu haber verdikten sonra maktûle-i merkûmenin hasren vârisi olan li-ebeveyn kız kardeşi Saliha ve er kardeşi oğulları Seyyid Mehmed ve Hacı Ahmed’den suâl eylediklerinde cevaplarında mürisimiz müteveffiyeye Şerife’nin ğâib ani’l-belde Ömeroğlu Ömer işbu gece nisf-i leyde gelip başını sol tarafına balta ile vurup ol darbeden müte’essireten müteveffiyeye oldu. Katili zevç-i mezbûreden ahardan da’va ve niza’ım yoktur deyü takrirlerini mahallinde zabt ü tahrir ve defne izin verdiğini Kastamonu nâibi Faziletli Efendi hazretleri cânib-i eşref-i hazret-i mütesellimiye i’lâm ve mahalle-i mezbûre muhtarları da ber-minval-i muharrer ihbâr etmişlerdir.” Kastamonu Jurnal Defteri I, s. 151-152.*

¹⁰¹ Mehmet Zahit Yıldırım, a.g.m., s. 100-102.

¹⁰² Yıldırım, *Osmanlı Devletinde Jurnal Teşkilatı*, s. 81.

1.4.MEN-İ MÜRUR VE JURNAL DEFTERLERİ

Musa Çadircı'nın "*Tanzimat'ın İlanı Sırasında Anadolu'da İç Güvenlik*" adlı makalesi, bu çalışmada ele alınan dönemde Anadolu'da meydana gelen bir takım karışıklıklara ışık tutması açısından özel bir öneme sahiptir. Bu makalede Çadircı, on altıncı asrın ikinci yarısından itibaren Anadolu coğrafyasında iç güvenliğin, Celali isyanları ve bunun bir uzantısı olan kapusuz ve levend gruplarının zulüm ve haydutluğu altında hayli ezildiğine dikkat çekmektedir. Özellikle devletin uzun süren savaşlar sebebiyle iç güvenlik alanını boş bırakması bu haydut grupların halk üzerindeki baskı, zulüm ve soygunlarının artmasına neden olmuştu¹⁰³. Öte yandan vali, mutasarrıf ve mütesellimlerin kapılarında besledikleri "delil" adı verilen askerler III. Selim zamanında çıkarılan genel bir fermanla vali ve mutasarrıflardan kapılarında besledikleri bu delillerin fazla olanlarına izin tezkereleri verilerek memleketlerine gönderilmesi ve orada çift-çubuk işleri ile uğraşmaları emrediliyordu. Fakat bu emre uymayan ve "kapusuz" kalan deliller çeşitli yağma ve talanla memlekette can ve mal güvenliğini tehdit eder olmuşlardı¹⁰⁴. II. Mahmut, cülusundan itibaren III. Selim ve Alemdar Mustafa Paşa'nın başlarına gelenlerden ders alarak, onlar gibi bir akıbetle yüz yüze gelmemek adına daha temkinli davranmış, önce merkezde kontrolü sağlamak yoluna gitmiştir. Bu yıllarda taşrada güvenliği pasif ve cılız olduğu dikkat çekmektedir. II. Mahmut'un 1816 yılında Ankara ve Çankırı sancakları mutasarrıfı Vezir Hüseyin Paşa'ya gönderdiği şu emir dikkat çekicidir; "[...] Anadolu tarafında bazı kapısız delillerin serseri olarak dolaştıkları, halka çeşitli zulümler yaptıkları "kapusuz levend eşkıyası gibi gûnagûn cevr ve ezaya ibtisâr etmekte oldukları..." belirtildikten sonra, bu durumda olanların tedib ve idam edilerek sonucun kendisine acele bildirilmesini istiyordu." Elbette bu emirler yerine getirilemedi ve Anadolu'da eşkıyalık hareketi olanca yıkıcılığıyla sürdü. Ta ki 1826 yılında yeniçeriliğin kaldırılması ve Osmanlı- Rus savaşının sona ermesiyle (1829) hükümet, Anadolu'daki bu soruna eğilebilmiş ve halledebilmiştir¹⁰⁵.

Görüldüğü gibi 1830'lu yıllardan önce Anadolu'da bir takım huzursuzluklar yaşanmaktaydı. Bunun çözümü için devletin aldığı tedbirlerden biri halkı birbirine kefil ederek, toplumsal kontrolü sağlamak diğeri de, tebaanın seyahatini belirli

¹⁰³ Çadircı, İç Güvenlik, s. 134.

¹⁰⁴ Çadircı, İç Güvenlik, s. 136.

¹⁰⁵ Çadircı, İç Güvenlik s. 138-139.

kurallara ve izinlere bağlayan men-i mürur uygulamasını yürürlüğe koyarak işsiz-güçsüz serserilik edecek tipteki insanların serbestçe hareket edebilmesinin önünü almaktı¹⁰⁶. Men-i mürur uygulamasının kökenlerinin XVI. Yüzyıla dek dayandığını belirten Demirtaş ise, uygulamanın özellikle yeniçeri ocağının dağıtılmasından sonra yeniden düzenlenerek hayata geçirildiğini belirtmektedir. Buna sebep olarak ise eski ocak mensuplarının çeşitli yerlere dağılarak oralarda huzursuzluklar çıkarmalarına karşı alınan bir tedbir olduğunu dile getirmektedir¹⁰⁷. Konuya yine asayiş ve göç paradigması ile yaklaşan Turna'ya göre mürur tezkeresi uygulamasının amacı yalnızca taşraya dağılan yeniçerilerin geri dönmesini engellemek değildir, yazar ayrıca işin ekonomik arka planına da dikkat çekmektedir¹⁰⁸.

Demirtaş'ın çalışmasının başlığından da anlaşıldığı üzere, yazar konuya “İstanbul'a göçü önlemek” paradigmasıyla yaklaşmaktadır. Bunu, izah ederken söz konusu dönemde görülen nüfus artışına değinmektedir¹⁰⁹. Çadırcı, men-i mürur uygulaması hakkında yaptığı müstakil bir çalışmada söz konusu uygulamanın, iç güvenliğin sağlanması ve büyük şehirlere göçü önlemek gibi iki temel amaçla yapıldığını belirtmektedir¹¹⁰. Konu ile ilgili malumat veren Kütükoğlu'na göre ise söz konusu uygulama klasik devirde “yol hükmü” adı verilen belgenin XIX. Yüzyılda görülen türü olan yol iznidir¹¹¹ ayrıca Kütükoğlu, meselenin asayiş ve emniyet ile iç göçü kontrol altında tutmak amacına da değinmektedir¹¹². Men-i mürur uygulaması ve mürur tezkerelerinin amaçları hakkında görüş beyan eden bir diğer çalışma da Ahmet Yüksel tarafından hazırlanan II. Mahmut devrinde istihbarat faaliyetleri hakkındaki doktora tezidir. Çalışmada, bu yıllarda uygulamaya konan mürur tezkeresi usulün

¹⁰⁶ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2013, s. 71.

¹⁰⁷ Mehmet Demirtaş, “XIX. Yüzyılda İstanbul'a Göçü Önlemek İçin Alınan Tedbirler: Men-i Mürur Uygulaması ve Karşılaşılan Güçlükler”, *Belleten*, cilt: LXXIII, sayı: 268, 2009, s. 742.

¹⁰⁸ Nalan Turna, *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Topraklarında Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri Mürûr Tezkereleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2013, s. 28.; Öte yandan yazar Mürur Ekonomisi üzerine müstakil bir bölüm kaleme almıştır, buna göre seyahat izni alacak kişilerin vergi borcu bulunmaması gerekmekteydi ve mürur tezkeresi için alınan harçlar işin ekonomik geri planını göstermektedir, Turna, s. 201-235.

¹⁰⁹ Demirtaş, a.g.m., s. 739. Ayrıca yazar, söz konusu zamanda yalnızca İstanbul ve İmparatorluk topraklarında değil; tüm dünyada adeta patlama özelliği gösteren nüfus artışını göz ardı etmiştir. Bkz: Cıpolla, *Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2012, s. 100.

¹¹⁰ Musa Çadırcı, “Tanzimat Döneminde Çıkarılan Men-i Mürur ve Pasaport Nizamnameleri”, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Ülke Yönetimi*, Der: Tülay Ercoşkun, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara 2017, s. 153. (153- 172)

¹¹¹ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1994, s. 254.

¹¹² Mübahat S. Kütükoğlu, “Mürur Tezkeresi”, *TDVİA*, cilt: 32, s. 61.

amaçlarından ilkinin karşı casusluk faaliyetlerinin önüne geçmek olduğu beyan edilmektedir¹¹³. Bu tespit görüldüğü kadarıyla konu hakkındaki ilginç yaklaşımlardan biridir.

Sözü edilen çalışmalara ek olarak konuyu farklı bir şekilde ele alan bir yüksek lisans tezi mürur tezkerelerini bir tür “kimlik saptama” belgesi paradigmasıyla ele alarak konuya farklı bir açıdan yorum getirmiştir¹¹⁴. Samastı, dünyada özellikle Avrupa’da kimlik belirleme pratiklerini mukayeseli bir şekilde ele alarak konuyu yalnızca iç güvenliği sağlamak ve iç göçü engellemek gibi paradigmlar üzerinden değil; oldukça geniş bir perspektiften ele almaktadır. Tezin en çarpıcı tespitlerinden biri, Avrupa’da da on dokuzuncu yüzyıl boyunca “*bireysel kimliğin belgelendirilmesi*” ve “*her vatandaşın devletçe görünür hale gelmesidir*”¹¹⁵. Benzer şekilde İmparatorluk topraklarında da bireyler devletçe görünür hale geliyor ve tebaa belki de ilk kez birey olarak ele alınıyor ve kimliğini belgelendirmesi isteniyordu.

Samastı’nın tespiti üzerine, bireylerin devletçe görünür hale gelmesi paradigması, ileride görüleceği üzere mürur tezkerelerinin jurnal defterlerine kaydedildiği göz önüne alındığında, bu çalışmanın da esas dayanaklarından biridir. Fakat bu tartışmayı ilerleyen bölümlere bırakarak, burada mürur tezkereleri üzerine bulgularımızı ortaya koymak daha yerinde olacaktır. Fakat yeri gelmişken şunu da eklemek elzemdir ki, hicri 1251’deki defterlerin aksine hicri 1254 tarihli jurnal defterlerine göre adeta günümüzde mevcut olan vatandaşlık numaraları gibi bireyler numarandırılarak tanımlanmaktadır¹¹⁶. Bu sebeple defterlerden elde ettiğimiz verileri anlamlandırmak için Samastı’nın aktardığı bu kavramlar oldukça değerlidir.

¹¹³ Yüksel, a.g.t., s. 352.

¹¹⁴ Fatmanur Samastı, *History of Identification in the Ottoman Lands: From the Security of the Person to the Security of the State: Implementation of Mürur Tezkeresi in the Nineteenth Century*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

¹¹⁵ Samastı, a.g.t., s. 59-60.

¹¹⁶ Örneğin, Çankırı Jurnal Defteri 3 numaralı jurnalde kayıtlı olan “*Bigay karyesinden 21 hane 29 numarada mukayyed kısa boylu kır sakallı 38 yaşında Abdülcelil oğlu İsmail bin Mahmud*” yahut 5 numaralı jurnalde kayıtlı olan “*Kengiride vâki’ Yapar mahallesinden 26 hane 90 numarada mukayyed orta boylu siyah sakallı 40 yaşında Tufan oğlu Hasan bin Mehmed*” görüldüğü üzere burada kişiler ikamet ettikleri köy yahut mahallelerine göre hane ve sıra numaraları ile ele alınmakta ve bürokratik işlemlerde bu şekilde tanımlanmaktadır. ML. CRD. d. 282/2.

Yukarıda zikredilen çalışmalara ek olarak arşiv araştırmalarında, tespit edilebilen en erken tarihli mürur tezkerelerine ulaşmayı amaçlayarak yapılan sorgular neticesinde hicri 1251 tarihine ait şeklen farklı iki tür mürur tezkeresine ulaşılmıştır. Önceli çalışmalarda kullanılmayan söz konusu bu tezkerelerin 10x11 cm ebadında olan ilk örneği, 24 CA 1251 (17 Eylül 1835) tarihini taşımaktadır ve Tobhane-i ‘Amire süvari asâkirinden Mustafa ibn Süleyman adına düzenlenmiştir. “Es-Seyyid Muhammed Es’ad Kadı-ı İstanbul 251” ibareli mührü taşımaktadır. Bu tez çalışması için hayati denebilecek kıymete sahip bilgi tezkerenin arka yüzünde bulunan jurnal katiplerinin muamelelerini gösterir kayıtlardır. Buna göre “*Taraklı jurnaline kayd şûd fi 2 C sene 51*” ve hemen altında “*Ayaş jurnaline kayd şûd fi 7 C sene 51*” ibareleri bulunmaktadır. Buna göre tezkere sahibi, 2 C. 1251 (25 Eylül 1835) tarihinde Taraklı jurnaline kaydedildikten sonra yola çıkarak, 7 C. 1251 (30 Eylül 1835) tarihinde Ayaş kazasına geldiği ve jurnale kaydedildiği anlaşılmaktadır¹¹⁷. Bu tezkere yalnızca bürokratik muameleyi göstermekle kalmamakla birlikte zamanda jurnal usulünün men-i mürur uygulaması ile yakın ilişkisini de gözler önüne sermektedir. Her ne kadar bu bilgiyi teyit için, bu tarih aralığında tutulan Taraklı ve Ayaş jurnal defterlerine göz atmak istenildiyse de arşivde jurnal defterlerini bulmak mümkün olmadı, henüz tasnif edilerek kataloğa girmedikleri tahmin edilmektedir. Bir diğer mürur tezkeresi örneği ise, aynı fonda bulunan ve Hakkı Efendi’ye İnebolu tarafına gitmek isteği üzerine Seraskerlik’ten verilen mürur tezkeresidir. İlkinin aksine gayet temiz ve ağdalı üslubuyla diğerinden ayrılmaktadır¹¹⁸. Bu tezkere üzerinde yapılan herhangi bir işleme rastlanmamıştır.

Elbette bu verilerden bir takım sonuçlara ulaşmak mümkündür. Fakat çalışmanın sınırlarını aşmamak ve esas konumuzdan sapmamak adına sadece söz konusu tezkereleri zikretmekle yetinmek gerekmektedir. Diğer yandan bu çalışmada ele aldığımız defterlerde, ilerleyen bölümde de görüleceği üzere, en çok kayıt mürur tezkerelerinin kayıtlarıdır. Bu kayıtlardan anlaşıldığına göre bilinenin aksine mürur tezkerelerinin, yukarıda zikredilen çalışmalarda işaret edildiği üzere serbest dolaşım¹¹⁹ anlamına gelmediği; bilakis sadece tezkerede belirtilen yere seyahat

¹¹⁷ HAT. 1234/48022/S. Bakınız: Ek-14 ve Ek-15.

¹¹⁸ HAT. 1234/48022/J. Bkz: Ek-13.

¹¹⁹ Demirtaş, a.g.m., s. 742.

edebilmesine imkan tanıdığı anlaşılmaktadır¹²⁰. Ayrıca daha önce zikri geçen mürur tezkeresi konusunda iftiraya uğrayarak hapse atıldığını ifade eden bir jurnal katibinin arzuhali men-i mürur ve jurnal uygulamalarının ilişkisini gösteren bir başka boyuttur¹²¹.

1.5.BAŞKENT'İN İHTİSAB JURNALLERİ

Vaka-i Hayriye'den sonra *Usul-i Nizâm-ı Müstahsene* ismiyle geniş bir reformlar silsilesine girişen II. Mahmut, Yeniçeriliğin yerini alacak Seraskerlik¹²² makamı ve beledi işleri yapmak üzere İhtisab Nezareti'ni kurmuştur. İhtisab Nezareti'nin kurulmasıyla klasik devirdeki Kadı'nın idari fonksiyonundan bir takım yetkilerin bu nezarete devredilmiş, bu sayede Kadı'nın yetki ve sorumluluklarında bir takım daralmalar meydana gelmişti. İhtisab Nezareti, bu dönemde esnafın denetiminden, narh tespitine kadar çeşitli beledi sorumluluklara sahiptir. Ortaylı'nın ifadesine göre Nezaretin görevlerinden biri de İmparatorluğun çeşitli yerlerinden İstanbul'a gelenlerin mürur tezkerelerinin kontrolüydü¹²³. Seraskerlik makamının da İstanbul'da asayişin sağlanması ve nüfus hareketliliğinin takibi görevleri bulunuyordu¹²⁴. Hicri 1251 tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre İstanbul'da tutulan jurnaller Seraskerlik makamınca Padişaha arz olunmaktaydı¹²⁵. Yine bu belgeden anlaşıldığı üzere "*Usul-i Nizâm-ı Müstahseneyi tatbiken*" dahil ve harice gelen-gidenler ile doğum ve ölümlerin tutulduğu jurnallerin özetleri Padişaha arz ediliyordu¹²⁶.

¹²⁰ Örneğin, Çankırı Jurnal Defterinin (ML. CRD. d. 282) 6 numaralı jurnalinde "*Üsküdar tabi Kadıköye ticâretle üç maha kadar gidib gelmesine dair*" şeklinde kaydedilmiştir. Bu kayıt, Demirtaş'ın kullandığı kaynaklara göre erken sayılabilecek bir tarihtir. Bu sebeple meşrutiyetin ilanına değin devam ettiği zikredilen men-i mürur uygulamasının her devirde aynı vasıflara sahip olduğu fikri yanılıcıdır. Öte yanda çoğu araştırmacı tezkerelerin sürelerinin 1 yıl olduğunu dile getirmiş olsa bile (Bkz: Turna, a.g.e., s. 70), ilerleyen bölümde görüleceği üzere ele aldığımız dönemde tezkerelerin süreleri 11 günden 6 aya değin çeşitlilik arz etmektedir.

¹²¹ A.} DVN. 34.26. Bkz: Ek-17.

¹²² Yüksel Çelik, "Serasker", *TDVİA*, Cilt: 36, s. 448.

¹²³ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara 2008, s. 289; Musa Çadircı, "Tanzimat Döneminde Türkiye'de Yönetim", *Belleten*, Sayı: 203, s. 604.

¹²⁴ Çelik, a.g.m.,s.448.

¹²⁵ HAT. 1321/51596.1

¹²⁶ "*Usûl-i nizâm-ı müstahseneyi tatbiken Asitâne-i Şevket-Aşiyân ve Bilâd-ı Selalede mütemekkin ehl-i İslam ve milel-i selasenin işbu mâh-ı Cemazielevvel guresinden galesine değin birer aylık dâhil ve hâric ve mevlüd ve müteveffa ve helâklarının ber-müceb-i emr-i irâde-i hazret-i şâhâne icmal-i yekûnlarını mübeyyin bir kit'a jurnal tanzim ettirilmiş ise de taşradan gelub defter-i mahallâta(?)*

Hicri 1256 (1840) senesine gelindiğinde ise bu defa bu görevin Seraskerlik makamının yanı sıra¹²⁷ İhtisab Nezareti ve tarafından da yapılmakta olduğu görülüyor. İhtisab Nezaretinin bu dönemde görevleri, birazdan ele alınacağı üzere, yalnızca gelen-gidenlerin tezkerelerinin kontrolü değil, bu hareketliliğin jurnal adı verilen raporlarla istatistiklerinin çıkarılması da yer almaktaydı. Ayrıca söz konusu nezaretin raporlarından anlaşıldığına göre, şehir asayişinin korunması, İstanbul'a tezkeresiz gelenleri, sahte mürur tezkerelileri, hırsız ve serserileri şehir dışına, geldikleri yerlere göndermek bu nazırlığın sorumluluğundaydı¹²⁸. Örneğin hicri 1256 senesi Rebiyülahir ayına (2 Haziran 1840-30 Haziran 1840) ait bir jurnalde söz konusu ay zarfında mahalleri tecavüz eden 539 Müslim, 705 Gayrimüslim, 8 sahte tezkereli, 20 serseri, 2 tezkeresiz ve 4 hırsız olmak üzere toplamda 1287 kişinin İstanbul'dan ihraç olunarak memleketlerine iade edildikleri görülmektedir¹²⁹. Ayrıca yine bu jurnallerden anlaşıldığına göre sadece gelen gidenlerin değil hanlarda kalan kişilerin takip ve yine istatistiğini çıkarmak da bu nezaretin sorumluluğundaydı. Nitekim yine yukarıda zikredilen zaman diliminde Dersaadet ve Bilâd-ı Selâse'de bulunan hanlarda; Âsitâne hanlarında 3339'u Müslim, 7838'i Gayrimüslim olmak üzere 11199 kişi; Üsküdar hanlarında, 696'sı Müslim 329'u Gayrimüslim olmak üzere 1025 kişi; Tophane ve Kasımpaşa Hanlarında ise 483'u Müslim, 491'i Gayrimüslim olmak üzere 974 kişi; genel toplamda ise 4518'i Müslim ve 8661'i gayrimüslim olmak üzere toplamda 13179 kişinin kaldıkları rapor edilmiştir¹³⁰. Aşağıda verilen liste dikkate şayandır. Görüleceği üzere gün gün gelenler gidenler tek tek kaydedilmiş hatta, Anadolu ya da Rumeli, ne taraftan gelindi ya da ne tarafa gidildi ise kategorik olarak verilmiştir. Ayrıca bu listenin tanımında “*ihtisâb jurnalî*”

kaydolunmaksızın misâferetle iskân ederek açıktan tezkere ile yine taşraya gitmiş olanların dahi mikdârını ma'lûm olmak üzere bu def'a ki jurnalinde başkaca gösterilerek irsâl-i ... 'âlileri kılınmağla manzûr-ı 'âli buyrulmak için hakpâ-yı hazret-i veliyy-ül ni'ama takdim buyrulması[...]”, HAT. 1321/51596.A.1.

¹²⁷ “*Asitâne-i Şevket-Aşiyân ve Vilâyet-i Selasede sâkin olan talebe-i ulûm ile bilcümle ehl-i İslam ve reyânın vuku'atını mübeyyin mâh-ı cemaziyelevveline mahsûben sabıkı vehcile tanzim olunan bir kıt'a jurnal manzûr-ı sâmi-i asâfileri buyurmak ve ... hümayûn-ı şâhâneye takdim olunmak üzere lef'en pişgâh-ı 'âli-i sadâretpenâhilerine takdim kılınmış olmağla ol-babda emr-i fermân hazret-i men lehül emrindir*” İ. DH. 13/926.1.

¹²⁸ Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umur-ı Belediye I*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1995, s. 328-347; Ayrıca İhtisab Ağalığı Nizamnamesinde yer alan men-i mürur uygulaması ile ilgili maddelerinin detaylı analizi için bkz: Turna, a.g.e., s. 64-71.

¹²⁹ İ. DH. 17/782.1,

¹³⁰ İ. DH. 17/782.2.

tabirinin kullanılıyor olması konumuz açısından ayrı bir öneme sahiptir¹³¹. Öte yandan söz konusu jurnalın padişaha arz edildiği de anlaşılmaktadır¹³².

Tablo 1-1: Hicri 1256 Yılı Rebiülahir Ayında İstanbul'a Gelip-Gidenlere Dair İstatistik

Gün	Rumeli'ye Giden		Rumeli'den Gelen		Anadolu'ya Giden		Anadolu'dan Gelen	
	Reaya Nefer	Müslim Nefer	Reaya Nefer	Müslim Nefer	Reaya Nefer	Müslim Nefer	Reaya Nefer	Müslim Nefer
1	50	63	52	103	77	89	57	160
2	22	28	25	49	75	79	22	50
3	19	44	42	66	56	33	21	56
4	15	17	56	47	45	78	32	63
5	42	71	83	92	51	95	56	89
	148	223	258	357	304	374	188	418
6	39	42	100	111	42	49	126	195
7	55	39	102	62	36	95	46	114
8	26	33	46	55	29	72	44	143
9	59	79	69	82	91	140	82	112
10	45	52	37	48	53	99	72	93
	372	468	612	715	555	829	558	1075
11	67	80	78	101	71	132	89	98
12	32	37	65	71	26	67	81	125

¹³¹ İ. DH. 17/782,3.

¹³² İ. DH. 17/782, 4 ve 5.

13	26	43	35	29	31	69	36	51
14	11	51	17	24	9	107	6	62
15	96	74	192	168	86	135	108	144
	604	753	999	1107 ¹³³	778	1339	868	1555
16	251	97	28	88	96	113	119	180
17	79	63	52	91	72	63	42	98
18	93	111	126	181	178	215	192	236
19	16	29	97	31	21	93	32	81
20	72	96	27	33	43	86	35	32
	1015	1149	1319 ¹³⁴	1531	1188	1909	1288	2182
21	61	36	88	65	59	95	25	49
22	67	89	86	58	101	143	122	181
23	58	55	111	86	25	132	158	218
24	67	72	66	61	81	154	132	193
25	46	31	91	33	18	53	120	156
	1314	1442 ¹³⁵	1741 ¹³⁶	1794 ¹³⁷	1472	2486	1845	2979
26	42	29	98	17	19	62	35	117

¹³³ 1108 olmalıdır.

¹³⁴ 1329 olmalıdır.

¹³⁵ 1432 olmalıdır.

¹³⁶ 1761 olmalıdır.

¹³⁷ 1834 olmalıdır.

27	47	38	56	58	62	78	69	163
28	79	52	38	57	19	105	56	129
29	101	72	98	35	66	103	91	102
30	71	58	39	36	51	174	53	159
	1654	1691	2070	1997 ¹³⁸	1689	3008	2149	3649
Gelen : 9865 Giden: 8042								

Görüldüğü üzere taşradaki jurnal kitabeti vazifesinin ve jurnal defteri usulünün İstanbul'daki muadilinin, Seraskerlik makamı ile İhtisab Nezareti ve bu kurumlarca tertip edilen ihtisab jurnalleri olduğu anlaşılmaktadır. Elbette bu kurumlar hakkında bir takım izahlar ve iddialarda bulunmak bu çalışmanın sınırlarını hayli aşmaktadır. Ancak taşrada tutulan kaza jurnalleri ile başkentte tutulan jurnaller arasındaki ilişkiyi anlamak için taşra-merkez benzerliklerini ele almak gerekmektedir. Her iki uygulamanın da bu dönemde imparatorluğun gerek merkezinde gerekse en ücra taşra kasabasında düzen ve asayişinin temini ve bu maksatla devletin bilgi edinme ihtiyacının karşılanması için önem arz ettiği görülmektedir.

Öte yandan ele alınan belgelerin bahse konu olan dönemde İstanbul'un hareketliliğine ve insan sirkülasyonuna ışık tutması ise söz konusu jurnal evrakının kıymetini artıran diğer unsurlardandır.

¹³⁸ 1995 olmalıdır.

2. JURNAL DEFTERLERİNDE ÇANKIRI

2.1.ÇANKIRI'NIN JURNAL MEMURLARI

Mehmet Zahit Yıldırım, “*Osmanlı Devletinde Jurnal Teşkilatı*” isimli kitabında, eserin isminden de anlaşıldığı üzere Anadolu ve Rumeli'nin sancak ve kazalarında teşkil olunan jurnal kâtipliklerinin bir teşkilat olduğu beyanıyla bu konuya hayli genişçe yer ayırmıştır. Anadolu ve Rumeli'ye ait 3 hülâsa defterlerinden derlediği bilgilere göre bu teşkilatın hangi sancak ve kazalarda memurlarının bulunduğunu ve bu memurların isim ve maaşları hakkında detay sunmaktadır¹³⁹.

Yıldırım'ın eserinde Çankırı'nın jurnal kâtiplerine ait bilgiler de yer almakla birlikte ancak arşiv araştırmalarında Çankırı jurnal memurları için ayrıca bir parantez açılarak Yıldırım'ın kullanmadığı bazı masraf defterlerini de kullanmak suretiyle Bu defterlerden elde edilen bilgiler aşağıda tablolarda sunulmaktadır.

Yıldırım'ın eserinde Çankırı'nın jurnal kâtiplerine ait bilgiler de bulunmaktadır. Buna ek olarak arşiv araştırmalarında tespit edilen ve Yıldırım tarafından kullanılmadığı gözlemlenen maaş defterlerine ulaşıldı. İlk defter hicri 15 Safer 1257 (8 Nisan 1841) tarihine ait olup Anadolu ve Rumeli'de bulunana tüm jurnal kâtiplerinin isimleri ve maaşları kayıtlıdır¹⁴⁰. Söz konusu deftere göre 394'ü Anadolu'da, 164'ü Rumeli'de olmak üzere toplam 558 jurnal kâtipi bulunmaktadır ve kâtipler için 38171 kuruş Anadolu ve 24276 kuruş Rumeli'deki kâtipler olmak üzere toplamda 62448 kuruş aylık maaş tahsis edilmektedir¹⁴¹. İkinci defter ise hicri 1260 tarihli olup sadece Çankırı jurnal kâtipleri ve nüfus mukayyitlerini ihtiva etmektedir. İlk defterde Çankırı'nın 21 kazasında jurnal memuru bulunmakta iken bu defterde merkez kaza dâhil olmak üzere sadece 7 kazada kâtip bulunmaktadır¹⁴². Bu eksilmenin nedeni ileride zikredileceği üzere kâtiplerin bir kısmının karantina

¹³⁹ Yıldırım, *a.g.e.*, s. 225-268.

¹⁴⁰ ML. MSF. d. 19226. (Arşiv kataloğunda 1256 senesine ait olduğu kayıtlı olsa bile 1257 tarihini taşıdığı görülmüştür.)

¹⁴¹ 62447 kuruş olması gerekmektedir fakat deftere 62448 kuruş yazılmıştır.

¹⁴² ML. MSF. s. 19293. (Defter herhangi bir tarih ibaresi taşımamakla birlikte arşiv kataloğunda hicri 1260 (1844-1845) yılına ait olduğu kayıtlıdır.)

teşkilatı bulunan yerlerde söz konusu jurnal kâtiplerinin karantina memurluğuna aktarılmasıdır¹⁴³.

Öte yandan hicri 1260 tarihli defterde kimi yerlerde jurnal kâtiplerinin nüfus mukayyidi olarak da görev yapmakta olduğu görülüyor. Anlaşılan odur ki, her iki kurum yakın bir ilişki ve işbirliği içerisindeydi¹⁴⁴.

Tablo 2-1: 1841 Yılında Çankırı Jurnal Kâtipleri ve Maaşları

Kaza	Jurnal Kâtibi	Atama Tarihi ¹⁴⁵	Maaş
Kengiri	Hafız Mehmed Efendi	3 S 51	150
Çerkeş	İsmail Hüsnu Efendi	9 R 55	25
Milan	Hüseyin Efendi	3 S 51	15
Mucura	Hüseyin Efendi	3 S 51	20
Koru ma'a Şabanözü	Mehmed Efendi	23 C 54	50
Karacaviran	Mustafa Efendi	19 L 54	20
Kalecik	Hüseyin Efendi	3 S 51	60
Tuht	Hüseyin Efendi	3 S 51	40
Tosya	Hüseyin ve Ömer Efendiler	3 S 51	100
Kargı	Mustafa Efendi	3 S 51	50
Öküz?	Hafız Mehmed Efendi	3 S 51	20
Koçhisar	Abdullah Efendi	3 S 51	25
Boğaz	Ali Efendi	3 S 51	15
Nallu	Ali Efendi	23 C 54	15
Çorum	Es-Seyyid Mehmed Sadık Efendi	Gurre M 51	120

¹⁴³ Yıldırım, a.g.e., s. 83-84.

¹⁴⁴ ML. MSF. d. 19293. Bkz: Ek-9.

¹⁴⁵ Tarihler defterde geçtiği şekilde esas alınarak verilmiştir. Aksi belirtilmedikçe tüm tarihler hicri 1200'lü yıllara aittir.

Hacı Hamza	Es-Seyyid Mustafa Efendi	Gurre M 51	105
Saz	Hafız Mehmed Emin Efendi	13 S 53	50
Osmancık	El-Hacc Hafız Mehmed Emin Efendi	Gurre M 51	50
Kurşunlu	Süleyman Efendi	3 S 51	30
İskilip	Osman Efendi	19 N 54	75
Keskin	Mehmed veled-i Osman Efendi	15 S 57	40
Toplam			1075

Tablo 2-2: Hicri 1260 Senesi Çankırı Jurnal Memurları ve Maaşları

Kaza	Kâtip	Maaş
Kengiri	Hafız Mehmed Nuri Efendi	150
Keskin	Mehmed Efendi	40
Kurşunlu	Süleyman Efendi	30
Koşhisar	Abdullah Efendi	25
Şabanözü ve Koru	Mehmed Efendi	60
Kalecik	Hüseyin Efendi	60
İnallu	Ali Efendi	15
Toplam		380

Tablo 2-3: Hicri 1260 Senesi Çankırı Nüfus Mukayyidleri ve Maaşları

Kaza	Nüfus Mukayyitleri	Maaş
Kengiri	Kamil Efendi	100
Keskin	Mehmed Efendi	25

	(bâlâda muharrer)	
Kurşunlu	Mustafa Efendi	20
Koçhisar	Ahmet Efendi (vekâleten Abdullah Efendi)	75
Şabanözü ve Korubazarı	Mehmed Efendi (bâlâda muharrer Jurnal katibi)	20
Kalecik	Abdurrahman Efendi	40
İnallu	Ali Efendi (Bâlâda muharrer)	10
	Toplam	290

2.2. JURNAL DEFTERLERİNDE ÇANKIRI

2.2.1. MERKEZ KAZASI

Çankırı merkez kazasına ait jurnal defteri Başbakanlık Osmanlı Arşivi ML. CRD. d. 282 katalog numarasıyla kayıtlıdır ve hicri 1254 yılının Ramazan ayına (18 Kasım 1838 - 16 Aralık 1838) aittir. Arşiv kataloğunda “Çankırı kazasının 3 haftalık jurnal defteri” ibaresiyle kayıtlı olsa bile ilk kayıt 1 Ramazan 1254, son kayıt 29 Ramazan 1254 tarihlidir; yani 1 ay zarfında tutulmuştur. Jurnal katiplerine ait maaş defterlerinden anlaşıldığına göre bu tarihte Çankırı kazasında 150 kuruş maaşla jurnal katibi olan Hafız Mehmed Efendi tarafından tutulmuştur¹⁴⁶. Toplamda 5 varak/10 sayfadan oluşan defterin her bir sayfasında en az 40 en fazla 57 satır mevcuttur.

Defter, “*İşbu Ramazan mağfiret nişân duhûlunda mü'mineyn-i muvahhiddin siyâm ve sâir 'ibâdât tâ'atle me'mur olarak meşgul olduklarından herkes oldukları kazâ ve kasabât ve kurrada istirâhat ve ârâm üzere olmalarıyla mürûr-ubûr iden misâfirin*

¹⁴⁶ BOA, ML, MSF, d. 19226.02; ayrıca kayıttan Hafız Mehmed Efendi'nin 3 Safer 1251 (31 Mayıs 1835) tarihinde göreve başladığı anlaşılmaktadır.

ve *eyyâm-ı mübareğin şeref ve hürmetine binâen mevâd-i sâire dahi az vuku'bulmağla mâh-ı mübârekte vuku'bulan jurnal-i kazâ-ı Kengiridir ki bervech-i atî ael fi zikr ve beyan olunur*" şeklinde bir mukaddime ile başlamaktadır. Giriş yazısında da dile getirdiği üzere mübarek Ramazan ayının idraki münasebetiyle hem gelen-giden az olmuş hem de daha az olay meydana gelmiştir. Ayrıca tarihin kış mevsimine denk geldiği de göz önüne alındığında gelen gidenlerin yahut defterin tabiri ile *mürur ve ubûr edenlerin* diğer dönemlere göre daha az olduğu varsayılabilir.

Öte yandan bu mukaddimenin akabinde "Jurnal-i Hafta-i Evvel" şeklinde bir başlık ve "*işbu vakt-i zaman adâlet nişana gelince kadar Kengiri ve kazasında hastalık illeti ve sair gûne illet havi olmayıb kazamız sekenesi 'arî ve beri olduğu*" ifadesi takip etmektedir ki oldukça dikkat çekici bir kayıttır. Buradan anlaşıldığına göre jurnal usulünün önemli fonksiyonlarından biri de bölgede bulaşıcı herhangi bir hastalık olup olmadığının kontrolü ve kayıdır. Bu fonksiyon ilk kez 1831 yılında uygulanan karantina usulünü hatırlatmaktadır¹⁴⁷. Ayrıca mürur tezkeresi ile Çankırı'dan ayrılanların kayıtlarına "*karye-i mezbûrda hastalık ve sâir gûne 'illet vuku' bulmadığından*" ve Çankırı'ya gelenler için de örneğin "*Bitlis kazâsı hastalıktan masûn olduğu halde*" şeklinde kayıtlar düşülmektedir, bu seyahat edenlerin bir yerden bir yere bulaşıcı bir hastalık taşımalarının önünü almak amacıyla o dönem uygulanan bir koruma tedbiridir. Ayrıca imparatorluğun sağlık gibi oldukça hayati bir meseleyi de jurnal defterlerinden takip ettiğinin de göstergesi olarak da anlaşılabilir.

Defterde toplam 97 adet jurnal kaydı bulunmaktadır. En çok kayıt men-i mürur uygulamasının jurnal defterlerine yansımaları olan, gelen ve gidenlerin tezkereleriyle kaydedildiği mürur kayıtlarının jurnalleridir. Mürurlar ile ilgili jurnaller geliş-gidiş olarak kabaca ikiye ayrılabilir. Örneğin Çankırı'da ikamet etmekte olan birisi herhangi bir maksatla bir diğer kaza ya da sanacağa gidecek olsa, mürur tezkeresi almak zorundaydı. Bu tezkere de her yalnızca belirli şartları taşıyanlara veriliyordu ve bu jurnal defterlerine kaydediliyordu. Mürur tezkeresi alabilmenin koşullarında biri de güvenilir bir kefil gösterebilmektir. Tipik bir mürur journali şu şekildeydi;

¹⁴⁷ Gülden Sarıyıldız, "Karantina", *TDVİA*, cilt:24, s. 263-265.

“Şeyh Yunus karyesinden 5 hane neferâtından 16 numarada mukayyed uzun boylu kumral sakallı 30 yaşında Çeştan oğlu Ömer bin Ali 1 nefer bi'l-lutf-ı Allah-ı te'âlâ karye-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden medar-ı maaş zımında üç mâh müddetle Der-'aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefaletnâme mûcibince kayd-ı nüfûstan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimetleri”

Örnekte açıkça görüldüğü gibi mürur jurnallerinin kaydında takip edilen usul, öncelikle kişinin nüfusta kayıtlı olduğu şekilde, köy/mahalle, hane ve sıra numarası ile belirtildikten sonra eşkâl, yaş, şöret ve ismi ile açıkça tanımlanması ile başlamaktadır. Buna müteakip kişinin meskûn bulunduğu yerleşim yerinde bilinen bir hastalığın veya aşağıdaki jurnalde görüleceği üzere açıkça veba hastalığı ismi geçerek, bulunmadığı belirtiliyor ve seyahat amacı ve nereye gideceği açıkça tanımlanıyordu. Gerisi ise standart kalıp olarak verilen kefaletname gereğince nüfus defterinden ismi terk edilerek tezkeresinin kendisine verildiği ve yola çıktığı kaydediliyordu. Ayrıca döndüğünde de nüfus defterinde tarihi ile işaret edilerek tekrar kaydedildiğine dair jurnal tutuluyordu.

Seyahatleri esnasında gideceği yerin yolu üzerindeki olması dolayısıyla, ya da ticaret gibi çeşitli sebeplerle kazaya gelen kişiler yine jurnal defterine kaydediliyordu. Bunda takip edilen usul yine bir üstte tarif edilen şekle yakındır. Temel farklılıklar ise orali olmayan kişinin hangi memleketin nüfus kütüğüne kayıtlı olduğunun ne tarafa gittiği ve o kazada kalıp-kalmadığı; kaldı ise nerede ve ne kadar süre kaldığının ve kişi ya da kişilerin ayrılırken gittiği istikamet kaydedilmesi şeklindedir;

“Boyabad kazâsına tabi' Kızıloğlan Divânı ahâlisinden İnye karyesinden 30 numarada mukayyed orta boylu aksakallı 55 yaşında Lazoğlu Hasan veled-i Hasan nam 1 nefer südûr buyrulan emr-i 'âlîyye imtisâlen merkûmun karyesinde veba hastalığı ve ilel-i sâirenin vukû' olmadığı cihetle Der-'aliyyeye mürûru esnâsında Kengiriye bi'l-vürûd ve Said Efendinin konağında dört gece ârâm birle Ankara üzerinden râhi olduğu”.

Defterde örneklerde görüldüğü türde toplam 65 mürur jurnali yer almaktadır. Bunlardan 31'i Çankırı'dan alınan ve ilk örnekte görüldüğü gibi tezkerenin alınarak yola çıkıldığı; kalan 34 jurnal ise Çankırı'nın güzergâh üzerine olması dolayısıyla uğrayanların kaydedildiği türdendir.

Defterde konu adedi olarak mürurlardan sonra en fazla kayıt, 13 adet ile evliliklerle ilgili jurnallerdir. Bu tür jurnallerinde tertibi ise genellikle evlenecek kişilerin hangi mahalle veya köylerden oldukları ile baba adları verilmesi ile yetinilmektedir. Mürur jurnallerinde görülüşü gibi kişilerin hane ve sıra numaraları ile kaydedilmesi gibi usul yoktur. Bunun sebebi aslında açıktır. Evlilik jurnallerine önce kadınların adlarıyla başlamaktadır ve bu tarihlerde kadınlar nüfus kütüne kayıtlı değillerdi. Fakat erkeğin de aynı şekilde adının zikredilmesi ile yetinilmektedir. İsim ve künyelerin verilmesinin ardından adı geçen kadının söz konusu kişi ile nikah akdi yapılmasına engel bir durum olmadığı beyanıyla nikahı kıyacak olan mahalle ya da köy imamına hitaben izin tezkeresinin verildiği kaydedilmektedir. 12 numaralı jurnal şu şekildedir:

“Kengiride vâki’ Keyser Bey mahallesi sâkinelerineden Emine binti Mehmed nam bikr-i bâliğanın Halil Ağa mahallesinden işbu tâlibi Mehmed bin Mehmede bilâ-mani’-i şer’i ve ber-vechi ahd-i akd-i nikâh olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğı”.

Görüldüğü gibi jurnallerde, evliliklerle ilgili şeriye sicili gibi kimi kaynakların aksine oldukça kıt bilgi bulunmaktadır. Fakat bu kayıtların belki de en önemli yanı şudur ki, kadınlardan yalnızca burada söz edilmektedir, evlilik kayıtları haricince hiçbir kadının adı zikredilmemektedir.

Evlilik jurnallerinin ardından toplam 7 kayıt ile doğum jurnalleri yer almaktadır. Doğumlar ilgili jurnallerde ilk bakışta dikkat çeken, kız bebeklerinin kaydedilmediğidir. Nitekim tüm kayıtlar erkek bebeklere aittir. Bu jurnallerde de babanın adı açık nüfus sicil bilgileri verilerek başlamakta ve babanın eşkâl tarifi, yaş, lakap ve isim bilgileri verildikten sonra doğan bebeğe verilen isim kaydedilmektedir. Ayrıca aşağıda görülen örnekte olduğu gibi üslup oldukça sadedir, ‘dünyaya gelmiştir’ ifadesi dikkat çekicidir. Öte yandan 7 kaydın 6’sı aşağıdaki örnek gibiyken

sadece 1 örnekte, 13 numaralı jurnalde; “dünyaya gelmiş oldukları ihbâr oldukda ceride-i nüfûsdan ismi bulunub tahtına kaydolunarak tarihine işâret verilmiştir” şeklinde diğerlerine nazaran teferruatlı izah verilmiştir. 52 numaralı jurnal;

“Kengiride vâki’ Halil Ağa mahallesinden 21 hane 37 numarada mukayyed orta boylu siyah sakallı 31 yaşında Çiftlikli Mustafa bin Yanık Alinin Mehmed namında bir evlâdı dünyaya gelmiştir“.

Doğumlar gibi hayatın olağan akışı içerisinde yer alan ölümler de jurnal defterlerinde yer almaktadır ve doğumları 4 jurnal ile vefat jurnalleri izlemektedir. Alışıldığı üzere bu jurnallerde de kişinin açık siciliyle birlikte adı yer almakta ve nüfus defterinden kaydının silindiğine dair kayıt düşülmektedir. Kişinin ölüm sebebine dair bilgiler de verilmektedir. Her ne kadar ele alınan defterde ölüm sebepleri tek tip olsa da (*ecel mev’udu*), bunun tek istisnası bir zamandan veri “hasta ve yatalak” (*nâ-mizâç ve sâhib-i firâş*) iken vefat eden aşağıda da iktibas edilen 35 numaralı jurnaldir. Ayrıca daha hacimli olan Kastamonu Jurnal Defterinde ölümlerle ilgili verilen sebepler bu çalışmada ele alınan defterlerin aksine çeşitlilik arz etmektedir¹⁴⁸. 55 numaralı jurnalde tipik örneği görülmektedir;

“Yine mahalleden¹⁴⁹ 56 hane 147 numarada 1 yaşında mukayyed Tosyalı oğlu Mehmed bin Molla Ali nam bir nefer esâmi sabi bâ-emr-i Allah-ı teâla ecel mev’ûduyla fevt olmuş olduğu ihbâr olundukda ceride-i nüfûsdan ismi terkin olmuştur”.

Söz konusu vefatlarla ilgili jurnallerde sıra dışı tek istisna 35 numaralı jurnaldir;

“Kengiride vâki’ Şodvirân medresesinin birinci numarasında hindü’l- asl esmerü’l-levn kırca sakallı 75 yaşında sullâh-ı takvâdan El-Hacc Şemseddin Baba bin Abdullah bir mikdâr nâ-mizâç ve sâhib-i firâş olarak bi-emrillahi teâla irtihâl-i dâr-i bekâ eylemiş olduğu ihbâr olundukda medrese defterinden kaydı terkin olunduğu”.

¹⁴⁸ Kastamonu Jurnal Defteri II’de yer alan vefat kayıtlarına göre “*hummâdan fevt şud*” s. 114. ; “*verem illetinden ecel-i mevûduyla fevt*”, s.113; “*öksürük illetinden müteveffiyeye şud*” s.271 vd. Özellikle “*mat’ünen*” ölümlerin peş peşe sıralanıyor olması dikkat çekicidir. Kastamonu Jurnal Defteri I, s. 298, 299, 303 vd.; Öte yandan söz konusu Kastamonu Jurnal Defterleri hakkında izahat için bkz: Giriş bölümü.

¹⁴⁹ Defterde bir üst jurnale atıfta bulunan bu şekilde pek çok kayıt bulunmaktadır. Bir üstteki 54 numaralı jurnalde Halil Ağa mahallesi yer almaktadır.

Görüldüğü gibi vefat eden ulema sınıfına mensup ise, kayıt üslubu farklı olmaktadır. Alışıldık mahalle, hane ve sıra numaralı sicilin yerini bu sefer kişinin mensup olduğu medrese almıştır. Bu, ulemanın mahallelere, köylere değil medreselerin sicillerine kaydedildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu kişi vefat ettiğinde “*ceride-i nüfusdan*” değil; “*medrese defterinden*” ismi terkin ediliyordu. Öte yandan her ne kadar konu ile yakından ilgili olmasa da kişinin kökenine dair Hint asıllı “*hindü'l-asl*” ve esmer renkli, “*esmerü'l-levn*” şeklinde verdiği bilgi oldukça dikkat çekicidir.

Bunun akabinde, 3 örnekle ferman ve emirnamelerle ilgili jurnaller bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu bu ferman ve emirname kayıtları defterdeki en uzun kayıtlar olarak dikkat çekmektedir. 1, 95 ve 96 numaralı jurnallerin içeriği bu türdendir. 1 Numaralı jurnal için “emirname-i sami”; 95 ve 96 numaralı jurnaller için “hatt-ı hümayun” kavramı kullanılmaktadır. 1 numaralı jurnal 2 Ramazan 1254 (19 Kasım 1838) tarihlidir. Buna göre “*asâkir-i mutazama-i şâhâne neferâtından firar edenlerin bi't-tahrir buldurulub alayları cânibine irsâl olunmaları*” istenen emirnamede asker kaçaklarını bazı köy ve çiftliklerde karın tokluğuna çalıştırıldıklarından bahsedilmekte her kim bu kaçakları köy, emlak ve alakasında barındırırsa İstanbul'a götürülüp orada bir yıl müddetle kürek cezasına çarptırılacağı ihtar olunmaktadır. Söz konusu emirname Ankara müşiri Mehmet İzzet Paşa'nın “*bir küt'a buyruldu-ı sâmilere Kengiri mahkemesine şeref-i vürûd edib mûcibince Kengiri sancağı mütesellimi dergâh-i 'âlî kapucubaşlarından 'atûfetli Abdullah Ağa kulları dahi birer sûret münifini ihrâç kazâ be-kazâ neşr ve i'lân ve tenbih eylediği Kengiri mahkemesinden vürûd 'ilm-ı haber mûcibince kayd-ı jurnal olunmuşdur*” şeklinde bir kayıtla bitmektedir. Kayıta Çankırı emrin Çankırı mahkemesine gelmesi, Çankırı mütesellimi Abdullah Ağa tarafından diğer kazalara göndererek ilan ve tembih ettirdiğini Çankırı mahkemesinden gelen ilmühaber üzerine kaydettirildiğini belirtmektedir.

95 numaralı jurnal ise imparatorluğun çeşitli yerlerinde bazı kadınların ıskat-ı cenin¹⁵⁰, yani hamilelik esnasında dışarıdan bir müdahale ile cenini düşürerek gebeliğin sonlandırması, “*madde-i kerihisini*” uyguladıklarından bahis ile bu uygulamanın külliye men edilmesini emretmektedir. Ayrıca bu fiilin çirkinliğiyle

¹⁵⁰ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz: Belkıs Konan, “Osmanlı Devleti'nde Çocuk Düşürme Suçu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: 57, sayı: 4, 2008, s. 319-335.

birlikte, bu fiili gerçekleştirenlerin “*kendileri dahi telef olmak*” gibi türlü zararlarından da bahsedilmektedir. Çankırı’ya intikal eden söz konusu hatt-ı hümayun mucibinde Çankırı’da halka okunduğu ve okunmak üzere diğer kazalara da gönderildiği ve bu fiilin men edilmesine dikkat edilmekte olduğunu beyan ederek sonlanmaktadır. Bu jurnali takip eden 96 numaralı jurnal ise yine aynı tarihte kaydedilmiştir men-i mürur nizamından bahsetmekte ve bu çalışmanın konusu ile de doğrudan ilgilidir. Buna göre “*men-i mürûr nizâmının dâimen ve müstehiren icâsı emr-i ehemmine dikkat olunmak*” olarak özetlenebilecek olan bu kayıt, memurların mürur-ubûr eden kişilerden tezkere sormaları vazifeleriyle bazı memurların hiç tezkere sormadıklarını, “mechul’ul-ahvâl” şahıslar memleketin çeşitli yerlerinde ‘fırar’ edebildiklerinden bahisle bu duruma dikkat edilmesini emretmektedir. Tezkeresi olmayanların bir yerden başka bir yere gidememesi, tezkereli olanların da tezkerelerine dikkat edilmesi istenmektedir. Buna göre yolcuların ne sebeple geldiği, amacının ne olduğu tahkik edildikten sonra gidebilmesine izin verilmesini vaaz etmektedir. Tezkeresiz yakalananların tutuklanması nereden geldiği oraya gelene kadar nerelerden geçmiş olduğu sorgulanarak rapor tutulması emredilmektedir. Men-i mürur nizamı hakkında birkaç hükmü daha bulduran kayıt, “*hatt-ı hümayûn-ı mehâbet-makrûn-ı mülükâne mûcibince medine-i Kengiriye bir kıt’a emr-i ‘âlîşân cümleye hitâben sahife-i berâ-yı velât-ı mutasarrıfın tarafından livâ-i mezbûr kazâlarına harf be-harf i ‘lân ve işâ’a olunub olvechle tenfiz ve icrâsına kemâl derece ihtimâm-ı tâm olunmakta olduğu kayd-ı jurnal kılınmıştır*” ifadesiyle sonlanmaktadır. Öte yandan kısaca değinmek gerekiyor ki görüldüğü gibi jurnal defterlerinin yalnızca tutuldukları mahallerin değil o dönemde Osmanlı coğrafyasının genel ahvaline dair bilgiler edinmek mümkündür.

Sıradaki jurnal türü ise redif birliklerine ait kayıtlardır. Bu dönemde henüz yaklaşık 4 yıllık¹⁵¹ bir teşkilat olan redif taburlarının teşkilinin izlerini defterde görmek mümkündür. Çankırı redif birlikleri ile ilgili jurnaller 8 ve 41 numaralı kayıtlardır. İlk kayıt hicri 4 Ramazan 1254 (21 Kasım 1838) tarihlidir ve Çankırı’da inşa edilen redif kışlası hakkındadır. Çankırı redif asâkir-i mansûre için inşa olunan ve bittiği ifade edilen kışlanın gider defteri ile ilgilidir ve söz konusu kışla giderlerinin yöre halkına paylaştırıldığı ve ilgili mahallerden toplanmaya başlandığını bildirmektedir.

¹⁵¹ Abdülkadir Özcan, “Redif”, *TDVİA*, cilt: 34, s.524-526.

41 numaralı jurnal ise miladi 15 Ramazan 1254 (2 Aralık 1838) tarihli, Çankırı sancağında ikinci alay adıyla bulunan redif askerlerinin rebiyülevvel ayı maaşlarının ödendiğine dair kayıttır. Ayrıca söz konusu alayın ikinci taburunun Ankara'da bulunduğu ve ikinci taburun maaşlarının Ankara'da ödeneceği bildirilmekle birlikte il'am ve defter tutulduğu kayıtlıdır.

Bir sonraki jurnal türü taşınmalara dair jurnallerdir. Bu türde iki kayıt bulunmaktadır, 32 ve 61 numaralı jurnaller. Söz konusu bu jurnaller ilginç detaylar barındırmaktadır. Şöyle ki örneğin 32 numaralı jurnal 4 kişilik bir ailenin Şeyh Osman mahallesinden Karataş mahallesine; 61 numaralı jurnal ise 3 kişilik bir ailenin Taş mahallesinden Yoğurtçu mahallesine naklen iskân olunmalarıyla ilgilidir. Bu kayıtlarda dikkat çeken detay her iki taşınmanın da ailelerin hem çıktıkları mahalle muhtarından izin hem de taşındıkları mahallenin muhtar ve imamından izin almış olmalarıdır. Ayrıca dikkat çeken bir diğer detay ise ailelerin taşındıkları hanelerin satın almış yahut kiralamış olduklarının da kaydedilmesidir. Buna göre 32 numaralı jurnalde kayıtlı olan taşınma satın alma (*iştirâ*) yoluyla, bir haneye 61 numaralı ürünlerdeki taşınma ise kiralama (*isticâr*) yoluyla olmuştur. Ayrıca kişilerin yeni mahallelerinin nüfus defterine kayıt edilirken verilen sıra numarası o mahallenin nüfusu hakkında daha bir fikir edinilmesini mümkün kılmaktadır. Örneğin 61 numaralı jurnal şu şekildedir;

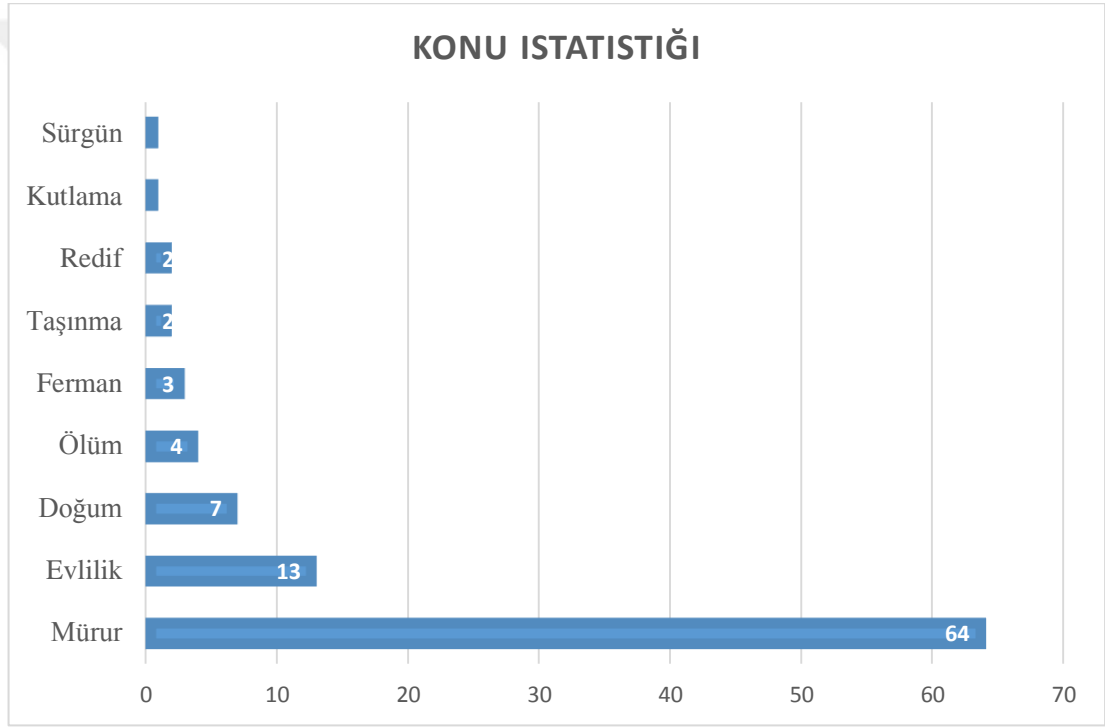
“Kengiride vâki‘ Taş mahallesinde müteehhiren sâkin 114 numarada mukayyed an-asl Burusalı orta boylu şâbb-ı emred 18 yaşında Abbas oğlu Süleyman bin Mehmed 115 numarada bir aylık oğlu Mehmed ve zevcesiyle 3 nefer müddetleri hitamıyla bâ-izn-i muhtarân Yoğurtcu mahallesinde bi'l-isticâr nakl ve iskân olunmasına dâir mahalle-i imam ve muhtarâtı taraflarından verilen mühürlü pusula iktizâsı üzere mahalle-i mezbûrdan kaydı ba‘de-l ihrâç ve işbu mahallenin nüfus defterine 131 numarasına müteahhiren nakl şud”.

Sıradaki jurnal türleri ise birer örnekle Çankırı'da yapılan bir kutlamayı ve Çankırı'da sürgündeyken affedilen bir kişinin vatan-ı asliyesine gittiğini bildiren jurnallerdir. 39 numaralı jurnal Çankırı'da padişahın doğum günü kutlamalarının yapıldığına dair kayıttır. Buna göre Ramazan ayının 14ncü gününde etraf kandillerle süslenecek top ve fişek şenlikleri ile bir merasim gerçekleştirildiği öğrenilmektedir. Padişahların

doğum günü kutlamasının ilk örneklerinin bu dönemde İkinci Mahmut tarafından uygulamaya konulduğu göz önünde bulundurulduğunda bu jurnal de ki bilgi oldukça ender görülen bir türdür ve türünün ilk örneklerindedir.

Ve son jurnal ise 97 numaralı ve aslında mürur jurnalleri ile benzerlik gösterse de mürur olarak değil sürgün olarak değerlendirilebilecek olan bir jurnal türüdür. Abdurrahman Efendi isimli bir şahsın Çankırı'da sürgündeyken padişah iradesiyle sürgününün affedildiği ve adı geçen şahsın vatan-ı asliyesine geri döndüğünü bildiren 29 Ramazan 1254 tarihli jurnaldır ve defterin en son kayıdır.

Şekil 2.1: Çankırı Jurnal Defterinde Yer Alan Journallerin Konu İstatistiği ve Miktarları

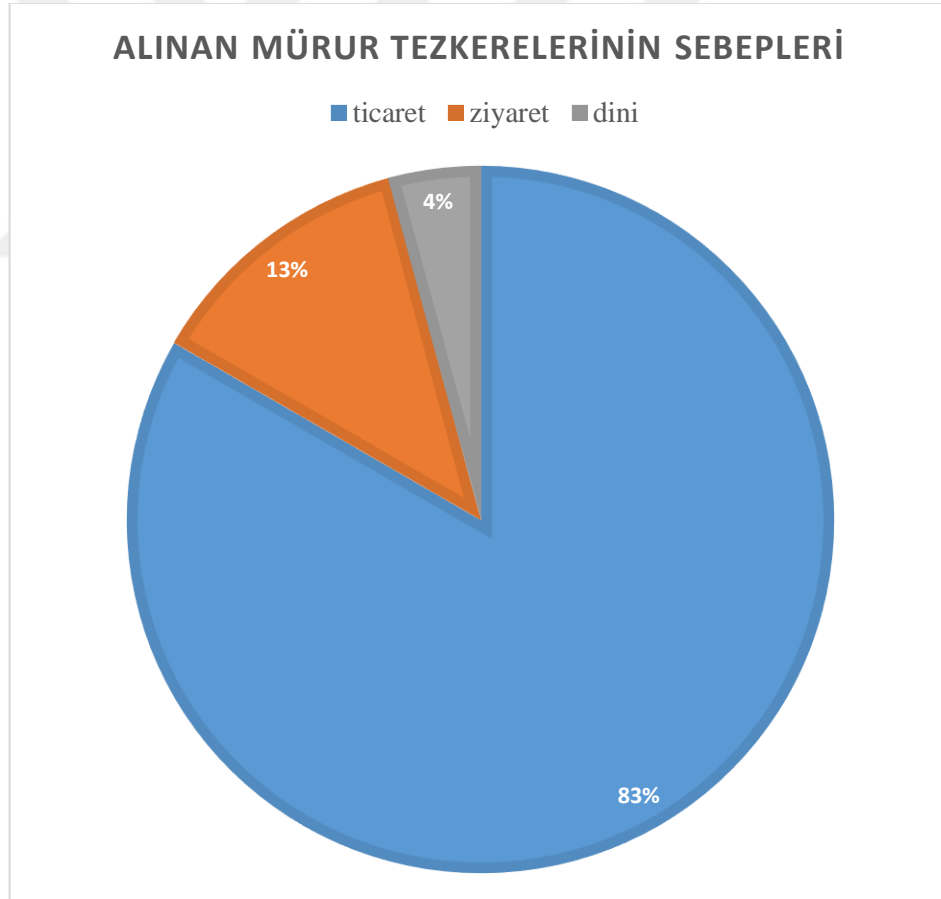
Toplam 64 mürur kaydının 31'i Çankırı'dan mürur tezkeresi alanlar 34'ü ise çeşitli sebeplerle Çankırı'ya gelenler yahut gidecekleri yerin güzergâhı üzerinde olması sebebiyle uğrayanlar tarafından teşkil olunmaktadır. Esas varış noktası Çankırı olan kayıt sayısı ise sadece 6'dır.

Çankırı'dan mürur tezkeresi olarak ayrılanların büyük çoğunluğu ticaret maksadı ile başta İstanbul olmak üzere belli başlı yerlere gidenlerdir. Bunun haricinde akraba ziyareti ve dini ziyaretler de bulunmaktadır. Dini amaçlı yalnızca sadece bir mürur journali bulunmaktadır, o da 81 numaralı jurnaldır;

“Bu dahi İmaret mahallesinde mütemekkin 1 hane 1 numarada mukayyed evsat cizyeli Terzi İskender oğlu orta boylu sarı bıyıklı 41 yaşında Avni? veled-i İskender ve yanında zevcesiyle 2 nefer mahalle-i mezbûrda !illet-i ma’hûde zuhur etmediğinden mersumân Kudüs-i Şerifi ziyaret maksadıyla gidib gelmesine dair kocabaşları tarafından verilen mühürlü pusula mucibince kayd-ı nüfusdan terkine ve icab eden mürur tezkeresini ahz ve Ankara üzerinden rahî oldukları”

Bundan başka bir de 30 numaralı jurnalde kayıtlı olan aslen Sinop’tan olup Hac için Çankırı’dan geçen 6 kişilik bir grup 2 gece Çankırı’da mola verdikten sonra Antalya tarafına gittiğini bildiren bir jurnal bulunmaktadır.

Şekil 2.2: Çankırı Jurnal Defterine Göre Alınan Mürur Tezkerelerinin Sebeplerinin Yüzdelerik Dağılımı

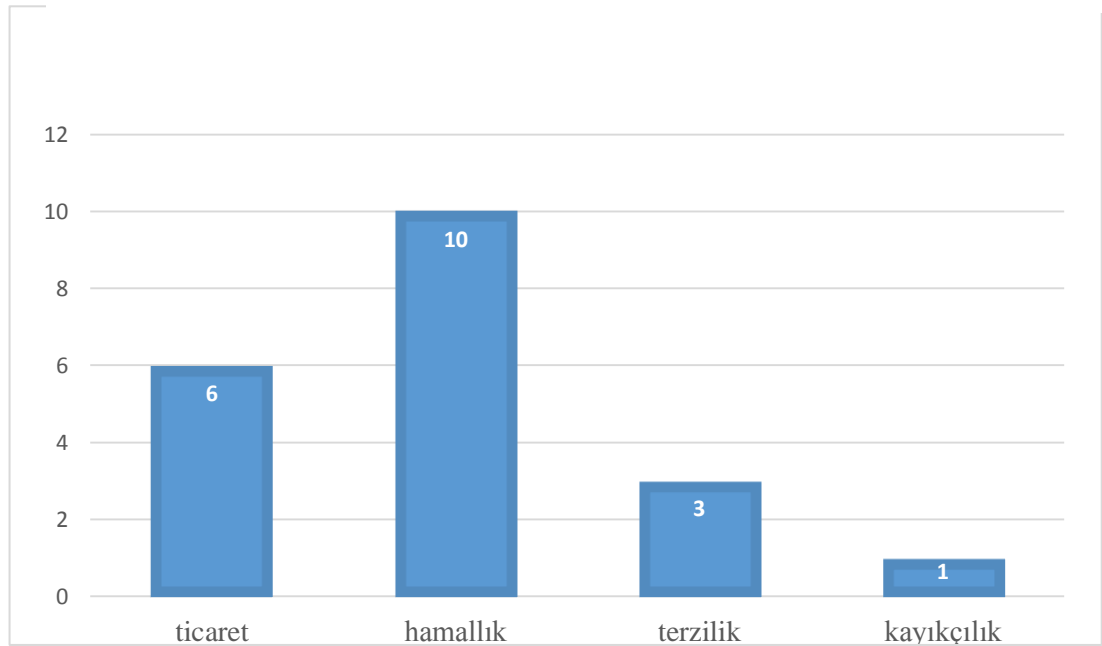

Ticaret maksadıyla mürur tezkeresi alanların ise büyük çoğunluğu hamallık maksadıyla İstanbul’a gidenler tarafından oluşturulmaktadır. Bunu ticaret ile uğraşanlar takip ederken gayrimüslimlerin ise en çok terzilik zanaatıyla iştilig etmek

için tezkere aldıkları görülmektedir. Örneğin 80 numaralı jurnalde kayıtlı Ovannes veled-i İstefan Karıpazarı ve Çerkeş kazalarına 3 ay müddetle, 82 numaralı jurnalde kayıtlı Kizar veled-i Karsit? Koçhisar, Çerkeş ve Tosya kazalarına 3 ay müddetle ve 83 numaralı jurnalde kayıtlı Artin veled-i Acıyanus? Kalecik, Ankara ve İskilip kazalarına yine 3 ay müddetle terzilik etmek için mürur tezkeresi olarak hareket etmişlerdir. Öte yandan kayıçılık etmek için tezkere alanları kaydedilen tek jurnal ise 71 numarada kayıtlı; İnözü karyesinden 31 yaşında Akgüloğlu Hüseyin bin Mehmed ve 20 yaşında Delimehmed oğlu Emin bin Osman adlı şahısların 3 ay müddetle Kartal'a gittiklerinin bildirir jurnaldir.

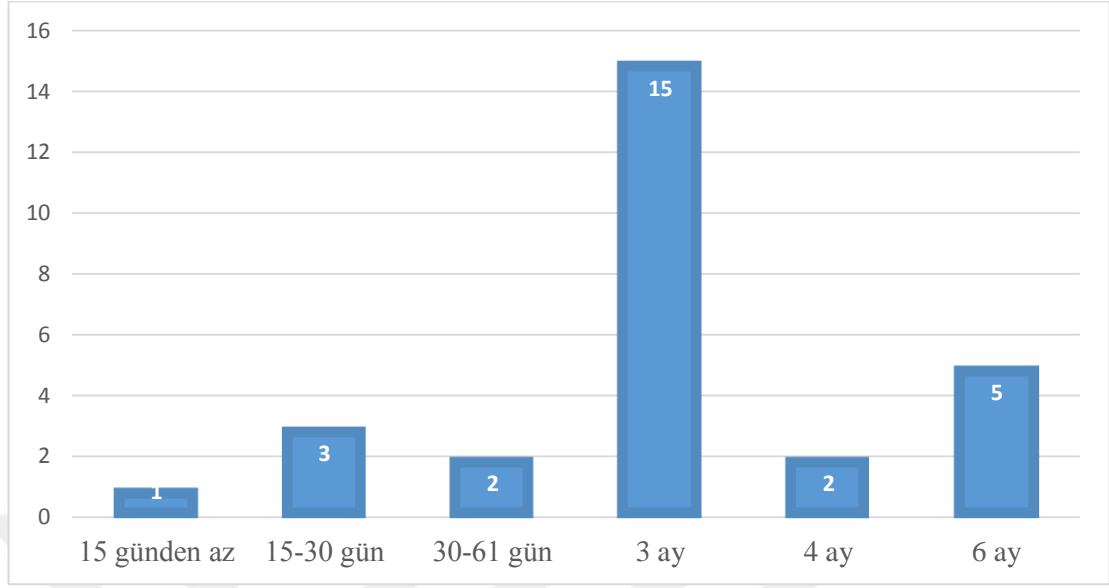
Mürur tezkerelerinin süreleri ise 11 gün ile 6 ay arası değişmektedir, Çankırı'dan ayrılanların yaklaşık yarısı 3 ay süreli mürur tezkeresi almışlardır. En kısa süreli tezkere 16 numaralı jurnalde kayıtlı olan Ovacık karyesinden Delibalta oğlu Ahmed bin Ali ve Emir Hüseyin oğlu Ali bin Mehmed'in alacaklarını tahsil etmek için

Şekil 2.3: Çankırı Jurnal Ticaret Sebebiyle Tezkere Alanların İştigal Konuları ve Miktarları

Kastamonu'ya gidip-gelmelerine dair verilen 11 günlük mürur tezkeresinin kayıdır.

Şekil 2.4: Çankırı Jurnal Defterine Göre Alınan Mürur Tezkerelerinin Süreleri

6 ay süreyle mürur tezkeresi alan 5 jurnal de hamallık etmek için İstanbul'a gidenlere aittir. Fakat hamallık ile iştigal etmek için izin alanların hepsi de bu kadar uzun süreli tezkerelere sahip değildir. Örneğin 91 numaralı jurnalde kayıtlı Korgun karyesinden Piyade oğlu İsmail bin İsmail İstanbul'da hamallık yapmak için 6 ay müddetle tezkere sahibi iken; hemen akabinde bulunan 92 numaralı Kınık karyesinden piyade hamallarından olan Karaoğlan oğlu Mehmed bin İbrahim yine İstanbul'a 3 ay süreyle mürur tezkeresi aldığı kaydedilmiştir. Diğer yandan akraba ziyareti maksadıyla tezkere alan üç jurnalden ikisi 15 gün izin almışlardır. 42 numaralı jurnalde kayıtlı Çetince mahallesinden 35 yaşındaki Mehmed bin Mustafa oğlunu görmek için Ankara'ya 15 gün müddetle; 43 numarada ise Ildızım karyesinden 14 yaşında olan Coroğlan oğlu Mehmed bin Mehmed yine Ankara'da Asâkir-i Muntazama'da asker olan kardeşini görmek için 15 gün süreyle mürur tezkeresi olarak kaydedilmişlerdir. Defterin ilginç örneklerinden biri olan 5 numaralı jurnalde ise yine akraba ziyareti amacıyla 61 güne kadar tezkere verildiğine dair bir kayıt vardır. Yapar mahallesinden Tufanoğlu Hasan bin Mehmed'in biraderinin “...müddet-i vâfirenden beri nerede ikâmet eylediği malum değil iken Bayındır ve Tire havalilerinde sakin olduğunu haber almış oldukda hasta-i ziyâret arzusıyla atmış bir güne değin gidib gelmek üzere” mürur tezkeresi verilerek kaydedilmiştir. Bir jurnalın ise herhangi bir süre kısıtlaması olmaksızın kaydedildiği görülmektedir. O da

yukarıda zikredilen Avni veled-i İskender'in zevcesiyle birlikte Kudüs'e gitmek için aldığı mürur tezkeresi jurnalidir.

Defterin verdiği bilgilere göre Çankırı merkez kazasına defterin tutulduğu tarih aralığında 19 yerleşim merkezinden gelenlerin geçiş noktası olmuştur. Bunlar Çerkeş ve Çubuk gibi Çankırı'ya yakın yerler olduğu gibi Mısır, Halep ve Bağdat gibi oldukça uzak merkezlerden de yolcuların uğradığı görülmektedir. Hemen eklemek gerekir ki bu veriler sadece Çankırı'nın transit geçiş amacıyla kullanıldığı jurnal kayıtlarından edinilmiştir dolayısıyla aşağıdaki tablo defterin tüm kayıtlarını ihtiva etmemektedir. Örneğin Çankırı kaza merkezinde ikamet etmekte olan birinin Ankara üzerine hareket etmesi bu bağlamda değerlendirilmemiştir.

Tablo 2-4: Jurnal Defterine Göre Çankırı'ya Gelenlerin Çıkış Noktaları ve Miktarları

Merkez	Jurnal Sayısı	Merkez	Jurnal Sayısı
Bağdat	1	İstanbul	3
Bitlis	1	İzmit	1
Boyabat	1	Kastamonu	4
Çemişgezek	1	Mısır	1
Çerkeş	1	Sinop	2
Çubuk	1	Şam	1
Darende	3	Taşköprü	1
Erzurum	1	Trabzon	2
Halep	2	Yalvaç	1
İskilip	1	TOPLAM	29

Tablo 2-5: Çankırı Jurnal Defterinde Yer Alan Kahvehane ve Hanlar

Sıra No	Jurnal No	İkamet Mahalli	İkame Süresi
1	7	Bilgi yok	1 gece

2	9	Teyne-nişinzâde Ali Efendinin Odası	3 gece
3	10	Hacı Hasan Kahvesi	4 gece
4	19	Zımmiyân Mahallesi	7 gece
5	20	Kirahane	1 saat
6	21	Said Efendinin Konağı	4 gece
7	22	Said Efendinin Konağı	4 gece
8	29	Hacı Hasan Kahvesi	3 gece
9	30	Arabın Kethüdanın Hanı	2 gece
10	31	Kirahane	5 gece
11	44	Hacı Mustafa oğlu Hanı	10 gün
12	46	Hacı Hasan Kahvesi	7 gece
13	53	Hüseyin Ağa Hanı	3 gece
14	60	Ahmed Paşa Hanı	1 ay
15	64	Said Efendi Odası	bilgi yok
16	67	Hüseyin Ağa Hanı	2 gece
17	68	Hüseyin Ağa Kahvesi	2 gece
18	70	Hacı Hasan Kahvesi	3 gece
19	74	Hacı Halil Ağa Hanı	10 gün
20	75	Hacı Hasan Kahvesi	1 gece
21	76	Hacı Hasan Kahvesi	1 gece
22	77	Hacı Hasan Kahvesi	1 gece
23	78	Hacı Hasan Kahvesi	1 gece
24	84	Acem Hanı	7 gece
25	85	Acem Hanı	2 gece
26	86	Kirahane Kahvesinde	15 gece
27	89	Arabın Mehmed'in Hanı	5 gece
28	90	Hüseyin Ağa Kahvesi	3 gece
29	94	Papaz Odası	1 ay

Tabloda görüldüğü Çankırı'yı bir süreliğine ziyaret edelerin yaklaşık yüzde 27,5'i Hacı Hasan Kahvesinde konaklamışlardır. Kimi yerde han kimi yerde kahve olarak geçmesi belki de dönemin mekânlarının aynı fonksiyonu icra etmesinden kaynaklanmaktadır.

Sonuç itibariyle görüldüğü üzere Çankırı jurnal defteri, Çankırı'da bir ay zarfında meydana gelen çeşitli hadisatın kayıt altına alınarak rapor edildiği bir kaynak olma vasfını taşımaktadır. Görüldüğü gibi defterin en büyük zafiyeti kısa bir zaman zarfı çerçevesinde tutulmuş olması ve bu bir aylık zaman dilimine dair bilgileri barındırmasıdır. Fakat yine de söz konusu defterin döneminin Çankırı'sı hakkında verdiği bilgilerin kıymetini görmezden gelmek mümkün değildir. Zira o kadar detaylı ve etraflı bilgiler barındırmaktadır kim ölmüş kimin çocuğu olmuş falanca yerden gelen tüccar ne satıyormuş gibi gündelik hayata dair çeşitli bilgilerin bulunduğu bu defter gibi onlarca ve hatta yüzlerce Çankırı'nın jurnal defteri olması lazımken yalnızca bu defterin bulunması maalesef arşivlerimizin bir zafiyetidir henüz tasnif çalışmalarının tamamlanmamış olması ileride bu çalışmaların tamamlanarak bu defterlerin gün yüzüne çıktığında metodolojik bir çerçeve oturtulması açısından Bu çalışmanın önem taşıdığı kanaatindeyiz.

2.2.2. TOSYA

Defterler arasında dikkat çekici bir trafiğe sahip olan Tosya kazasına ait 11 sayfadan oluşan jurnal defteri 1 Cemaziyelevvel 1251-8 Cemaziyelevvel 1251 (25 Ağustos 1835 - 1 Eylül 1835) tarihleri arasında tutulmuştur. D. CRD. d. 40396 katalog numarasını taşıyan defter çalışmada ele alınan defterler arasında en erken tarihli defter özelliğini taşımaktadır. Yalnızca bir haftalık zaman dilimini kapsayan defterde 107 jurnal bulunmaktadır. Tosya'nın oldukça işlek bir güzergah üzerinde yer almasından dolayı 107 jurnalın 96'sı mürur kayıtlarıdır. Kalan 11 jurnal ise defterin son sayfasında yer almaktadır ve "vefat edenleri beyan" başlığını taşımaktadır. Bu başlığa rağmen vefat edenlere ait toplam 7 kayıt bulunmakta, kalan 4 kayıt ise mürur tezkeresi olarak Üsküdar'a gidenler hakkındadır. Defter diğerlerinin aksine kayıtları gün başlıkları altında vermektedir. Örneğin ilk sayfanın başlığı yevm-i perşembedir.

Mürur jurnallerinin kaydedilmesinde takip edilen usul, önce kişi ya da kişilerin memleketleri, daha sonra kısa eşkâl tarifî, lakap ve isimleri ardından kaç kişi oldukları, seyahat amaçları ve nereye gittiklerinin kaydedilmesi şeklindedir. Örneğin en kısa jurnallerden olan 1 ve 46 numaralı jurnaller şu şekildedir;

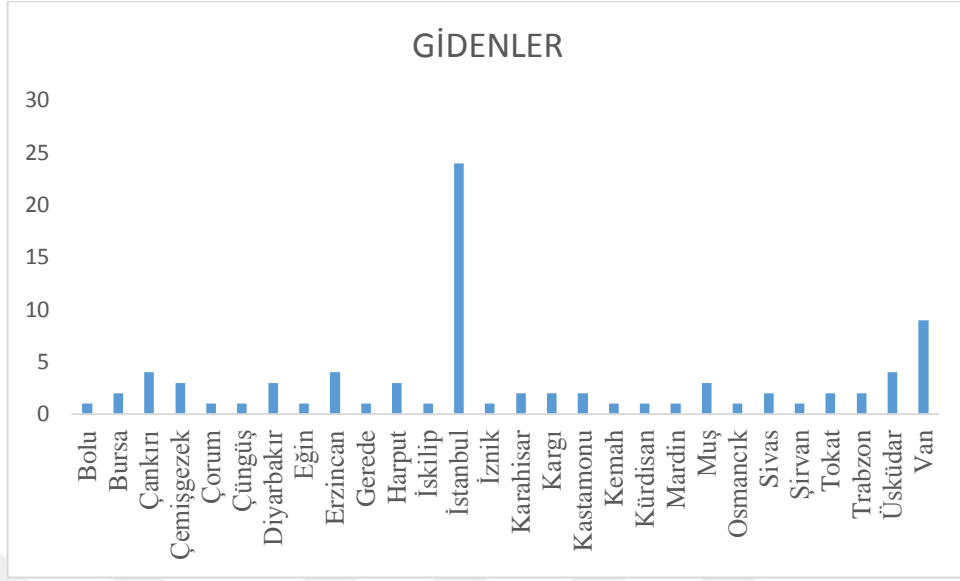
“Vanlı orta boylu kır sakallı Osman nam 1 nefer Bursa tezkeresi ba’de’l-kayd olarak vilâyeti olan Vana müterâhi olmuştur fi Gurre C. sene 51”.

“Kastamonulu uzun boylu kır sakallı Derviş Ahmed bin Abdullah 1 nefer li’eclit’ticâret gelib bâ-tezkere Kengiriye râhi gitmiştir fi 5 C. sene 51”.

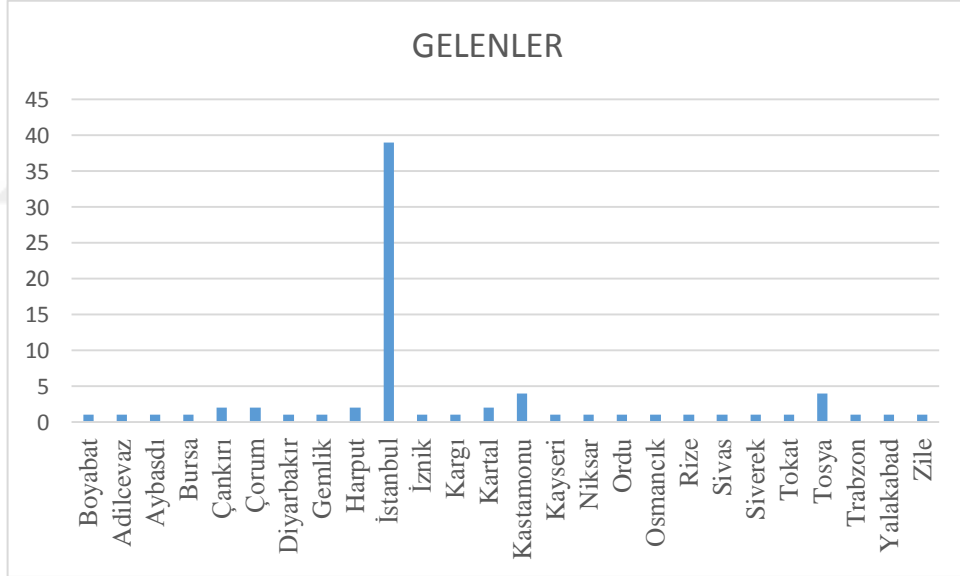
Her ne kadar defterin tutulmasında yukarıdaki usul takip ediliyor olsa da maalesef tüm kayıtlar aynı standartlar gözetilerek tutulmamıştır. Aşağıda görüleceği üzere Tosya’da konaklayan kişilerin konaklama yerleri kimi jurnallerde yazılmış olmasına rağmen çoğunda yazılmamıştır. Bir başka örnekte, aslen Tosya’da ikamet etmeyenlerin transit geçişlerinde tezkere sürelerine dair bilgi verilmemesine rağmen 63 numaralı jurnalde Zileli Hasan adında bir kişini 51 gün müddetle İstanbul’a gittiği kaydedilmiştir. Tezkere süresi hakkında bilgi veren tek kayıt budur diğer jurnallerde bu bilgiye yer verilmemektedir. Jurnallerde köle, uşak ve bazı jurnallerde de çobanların isimleri kaydedilmemiştir. Örneğin 85 numaralı jurnal; *“Ömer bin Osman 1 nefer yanında altı nefer çobanları ile 7 nefer Asîâneye râhi olmuşlardır”* şeklindedir.

Defterin tutulduğu zaman zarfında Tosya 28 farklı merkeze giden yolcuların geçiş güzergâhı olmuştur. Bunlar arasında varış noktası olarak 26 kayıt ile ipi İstanbul göğüslemektedir. Ardından ise 6 kayıtla Van ve 4er kayıtla Çankırı, Erzincan ve Üsküdar gelmektedir. Kayıtlardan anlaşıldığı üzere Tosya, Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz’i İstanbul’a bağlayan işlek bir yol üzerinde yer almaktadır.

Şekil 2.5: Tosya Jurnal Defterine Göre Yolcuların Gidiş İstikametleri

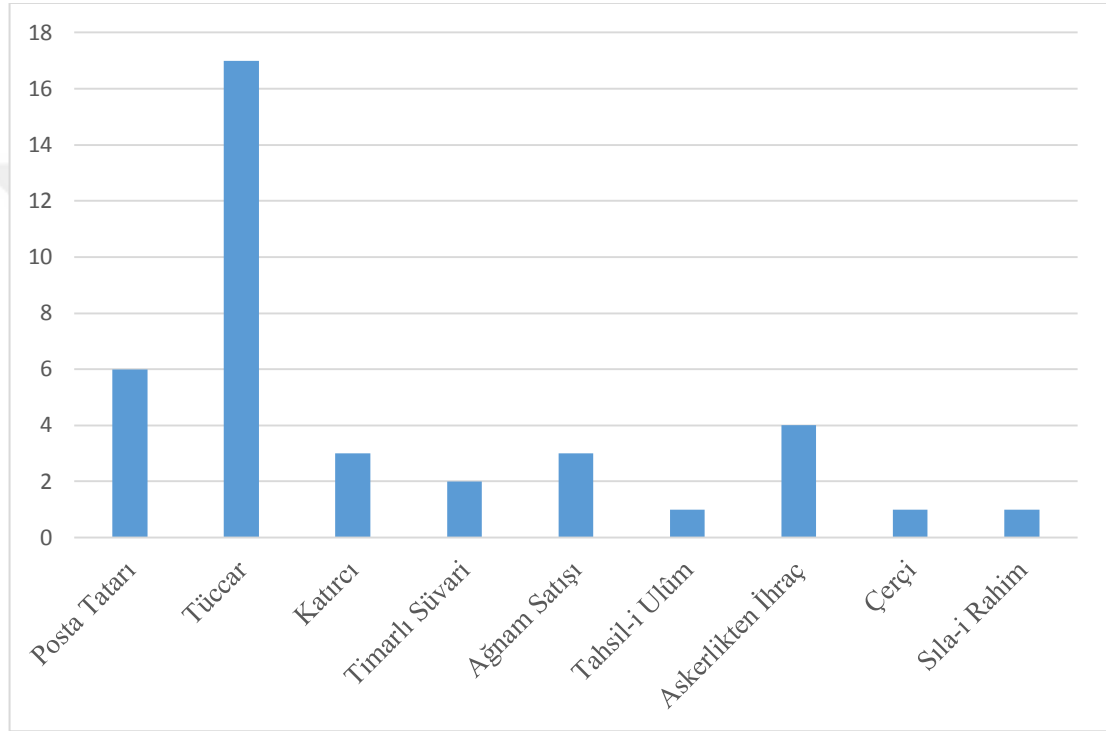
Şekil 2.6: Tosya Jurnal Defterine Göre Yolcuların Geldikleri Yerler

Bu bir haftalık zaman zarfında söz konusu merkezde 315 kişi jurnal defterine kaydedilmiştir. Öte yandan gelip-geçenlerin seyahat sebeplerine dair bilgiler de bulunmaktadır ve buna göre en çok seyahat sebebi ticarettir. 92 numaralı jurnal tahsil-i ulûm ve 84 numaralı jurnal sıla-i rahim olarak birer örnekle en az seyahat sebepleri arasında yer almaktadır. 8, 10, 41, 42, 60 ve 78 numaralı jurnaller posta tatarlarına aittir. 8 numaralı jurnalde yer alan tatar, Trabzon Valisi Osman Paşa'nın, 41 numaralı jurnaldeki Sivas Valisi Reşid Paşa'nın; 42 numaradaki Serdar-i

Ekrem'in, 60 numaralı jurnalde yer alan tatar yine Reşid Paşa'nın, 78 numaralı jurnallerde yer alan ise Müşir Ahmed Paşa'nın tatarıdır. 10 numaralı jurnalde yer alan tatar Diyarbakır'dan Hazine-i Amire'ye 8 yük hazine taşımakta olan bir tatar, 78 numaralı tarar ise yine 8 hük hazine ile Harput'a giden bir tatar aittir. Ayrıca jurnallerden yörede bir menzil-hanenin varlığı anlaşılmaktadır, ayrıca tatarların menzil beygirleri ile yola çıktıkları da kaydedilmektedir¹⁵².

Şekil 2.7: Tosya Jurnal Defterine Göre Seyahat Edenlerin Meslek ve Seyahat Sebepleri

29, 45 ve 83 ve numaralı jurnaller askerlikten ihraç edilenlere ilgilidir. Buna göre 29 numaralı jurnalde süvari birinci bölük birinci alayından İskilipli Mehmed bin Mehmed memleketine gitmekte olduğu kayıtlıdır. 45 numarada kayıtlı bulunan Ahmed bin Mehmed'in ne birliği ne de gitmekte olduğu memleketine dair bilgi bulunmamaktadır. 83 numaralı jurnalde, piyade topçu alayı birinci tabur ikinci bölümünün mülazım- evveli Tosyalı Ahmed Ağa "illet-i arızası" nedeniyle ihraç olunarak memleketine olan Tosya'ya geldiğini bildirmektedir. Ayrıca 87 numaralı jurnalde ise Asâkir-i Mansure kâtiplerinden iken ihraç edilen Es-Seyyid Mehmed Nuri Efendi ise Çorum tezkeresi ile Bolu'ya gitmekte olduğu kaydedilmiştir.

¹⁵² Menzil Teşkilatı ile ilgili detaylı bilgi için bkz: Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülâhazalar", *Osmanlı Araştırmaları II*, İstanbul 1981, s. 123-132.

Defterde mürur kayıtları arasında en kalabalık jurnal 15 nefer ile 61 numaralı jurnaldır. Bunu 14 kişiyle 43 numaralı jurnal takip etmektedir. 96 mürur jurnali arasından 43ü ise tek kişi ile kayıtlıdır. Mürur jurnallerinin ortalaması ise 3 kişidir. Öte yandan söz konusu 96 mürur kaydından yalnız 16 adedinin en az bir gece konakladıkları diğerlerinin ise gün içerisinde transit olarak geçtikleri görülmektedir. Konaklayanların ise yalnızca 3 adedinin nerede konakladıklarına dair bilgi bulunmaktadır. Buna göre, 40 numaralı jurnalde kayıtlı olan Tabip Emil Efendi ve 3 uşağı kaza mahkemesinde, 64 numaralı jurnalde kayıtlı olan Erzincanlı 5 kişi Bizerlioğlu(?) Kahvesinde, 77 numaralı jurnalde ise İstanbul'dan gelip memleketine gitmekte olan Hafız Mehmed'in kahvede bir gece konakladığı kayıtlıdır.

Sosyal Yapıya Dair İzlenimler; Köle ve Uşak Sahipliği ile Lakaplar

Tosya'nın doğu ile batıyı Anadolu'nun kuzeyinde birbirine bağlayan köprü konumunda olması aynı zamanda bu güzergâh üzerinde yolculuk yapanların insanların büyük bir çeşitlilik arz etmesine de neden olmaktadır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere defterin ihtiva ettiği bu bir haftalık zaman diliminde yanlarında uşak, köle ve cariyeleriyle seyahat eden, toplumun zengin kesimine mensup oldukları anlaşılan kişiler de defterde yer almıştır.

Tablo 2-6: Tosya Jurnal Defterine Yansıyan Uşak, Gulam ve Cariye Sahipleri

No	Jurnal No	Meslek	İsim	Unvan	Uşak	Gulam	Cariye
1	18	-	Ali	-		1	1
2	40	Kargı Naibi	Emin	Efendi	3		
3	76	Kargı eski Hakimi	Mustafa	es-Seyyid, Efendi	2		
4	84	Tüccar	Mehmed bin Ahmed	Ağa		1	
5	88	Tüccar	Eyüb	Derviş		1	

Kişilerin unvanlarına dair istatistikler ise şöyledir;

Tablo 2-7: Tosya Jurnal Defterine Yansıyan Unvan ve Miktarları

Sıra No	Unvan	Adet
1	Ağa	21
2	Derviş	6
3	Efendi	8
4	Hacı	9
5	Seyyid	8
6	Paşa	1
7	Molla	2

Defterde yer alan kayıtlar arasında Paşa unvanını taşıyan tek şahıs sabık Muş mutasarrıfı Hüseyin Paşa'dır. 95 numaralı ve hicri 8 C 1251 (1 Eylül 1835) tarihinde İrade-i seniyye ile Harput tarafına gittiği belirtilen Hüseyin Paşa'nın yanında kavasından Salih, Ali, Murad, Yusuf, Sadık, Hasan ağalar ile İvaz Markos adlı şahıslar ile 7 kişi daha bulunmaktadır. Kayıta ayrıca belirtilmemiş olsa da Markos tercümanı olmalıdır. Bu kaydın bir önemi de şudur; “*yedinde bulunan tezkeresi ba'de'l-kayd*” ifadesinden anlaşıldığına göre Paşa unvanlı eski bir mutasarrıf da mürur tezkeresi ile seyahat etmek durumundaydı.

Buraya kadar anlatılanlar, aslen Tosyalı olmayıp; Tosya üzerinden yolculuk yapanlara aitti. Tosyalılar hakkında ise 11 jurnal bulunmaktadır. Bu jurnaller defterin son sayfasına “vefat edenleri beyan” başlığı ile kaydedilse bile vefat edenlere ait 7 jurnal vardır ve kalan 4 jurnal bu bir haftalık zaman zarfında mürur tezkeresi olarak Üsküdar'a giden kişilere aittir.

Çankırı defterinde görülenin aksine vefat eden kişilerin yaşları, hane ve sıra numaraları ile kaydedilmesi gibi bir usul bu defterde kullanılmamıştır. Sadece kişilerin mahalleleri lakap ve isimlerine dair bilgiler bulunmaktadır. Nitekim 102 numaralı jurnal şu şekildedir; “*Hoca İmar mahallesinden Koca Ağa oğlu İbrahim*

diğer karındaşı Ahmed vefât edib nüfus defterinde dahi ismi muayyen olduğundan tarihiyle işâret olunarak reside olduğu şud". Deftere göre vefat edenler şöyledir;

Tablo 2-8: Tosya Jurnal Defterine Göre Vefat Edenler

Sıra	Jurnal	Mahalle	İsim	Tarih
1	97	Hacı Kemal	Alakayak oğlu Hasan Ağa karındaşı İbrahim	2 C 51
2	98	Hacı Kemal	Azat oğlu İsmail	5 C 51
3	99	Dere	Hüseyin	5 C 51
4	100	İbn-i Selim	Pehlivan oğlu Memiş	6 C 51
5	101	Hoca Fakı	Veli Ahmed oğlu Mehmed	7 C 51
6	102	Hoca İmar	Koca Ağa oğlu İbrahim karındaşı Ahmed	7 C 51
7	103	Milal Efendi	Tobcu Hasan oğulları Hasan ve İsmail	8 C 51

Öte yandan defterin tutulduğu zaman aralığında mürur tezkeresi olarak başka yerlere gidenler ise şu şekildedir;

Tablo 2-9: Tosya Jurnal Defterine Göre Tezkere Alanlar

Sıra	Jurnal	Mahalle/Köy	İsim
1	104	Çukur Karyesi	Tebeş İbrahim oğlu Mehmed
2	105	Çukur Karyesi	Taşlı oğlu Mehmedin oğlu Mehmed
3	106	Gül Karsesi	Debbağ oğlu Ahmedin oğlu Hasan
4	107	Kargı Karyesi	Kancaburun oğlu Mehmedin oğlu Ali

Tezkere alanların dördünde bir buçuk sene müddetle Üsküdar'a hamallık yapmak için gittikleri kayıtlıdır. Hepsi aynı ortak bilgiyle kayıt edildikleri için tabloda buna yer verilmemiştir.

Tablo 2-10: Tosya Jurnal Defterinde Yer Alan Jurnallerin Özetleri

Jurnal No	Tür	Geldiği	Gittiği	Nefer	Sebep/Meslek
1	Mürur	-	Van	1	
2	Mürur	Kartal	Van	3	
3	Mürur	Kartal	Van	2	
4	Mürur	İstanbul	Muş	5	
5	Mürur	İstanbul	Van	8	
6	Mürur	-	Tokat	1	
7	Mürur	İstanbul	Tokat	1	
8	Mürur	İstanbul	Trabzon	1	Tatar
9	Mürur	İstanbul	Diyarbakır	1	
10	Mürur	Diyarbakır	İstanbul	1	Tatar
11	Mürur	Tokat	İznik	2	Katırcı
12	Mürur	Ordu	İstanbul	1	Ticaret
13	Mürur		İstanbul	2	Ticaret
14	Mürur	İstanbul	Mardin	1	
15	Mürur	Çankırı	Çankırı	1	Tüccar
16	Mürur	İstanbul	Çüngüş	4	
17	Mürur	Yalakabad	-	2	
18	Mürur	-	Gerede	3	
19	Mürur	Rize	Bursa	2	Ticaret
20	Mürur	Kastamonu	Çankırı	1	Ticaret

21	Mürur	İstanbul	Karahisar	8	
22	Mürur		Trabzon	1	
23	Mürur	İstanbul	Tosya	1	
24	Mürur	İstanbul	Tosya	1	
25	Mürur	-	İstanbul	1	Ticaret
26	Mürur	Çankırı	Çankırı	8	Katırcı
27	Mürur	Boyabat	İstanbul	1	Ticaret
28	Mürur	Pütürge	İstanbul	10	Ticaret
29	Mürur	-	İskilip	1	Askerlikten ihraç
30	Mürur	İstanbul	Muş	10	
31	Mürur	İstanbul	-	8	
32	Mürur	İstanbul	-	7	
33	Mürur	İstanbul	Van	4	
34	Mürur	Adilcevaz	İstanbul	2	Ticaret
35	Mürur	İstanbul	Çemişgezek	9	
36	Mürur	Bursa	Diyarbakır	2	
37	Mürur	İstanbul	Çemişgezek	1	
38	Mürur	-	Karahisar	1	
39	Mürur	-	-	1	
40	Mürur	İstanbul	Kargı	4	Kargı Naibi
41	Mürur	Sivas	İstanbul	2	Tatar
42	Mürur	-	İstanbul	2	Tatar
43	Mürur	Gemlik	-	14	
44	Mürur	-	Bursa	1	

45	Mürur	-	-	1	Askerlikten ihraç
46	Mürur	Kastamonu	Çankırı	1	Ticaret
47	Mürur	Kastamonu	Sivas	1	Ticaret
48	Mürur	İstanbul	Van	11	
49	Mürur	İstanbul	Van	2	
50	Mürur	İstanbul	Sivas	4	
51	Mürur	İstanbul	-	1	
52	Mürur	İstanbul	Kürdistan	1	
53	Mürur	İstanbul	-	1	
54	Mürur	Kayseri	Kastamonu	2	Tüccar
55	Mürur	İstanbul	Van	10	
56	Mürur	İstanbul	Muş	9	
57	Mürur	İstanbul	Erzincan	3	
58	Mürur	İstanbul	Van	7	
59	Mürur	-	İstanbul	1	
60	Mürur	-	İstanbul	1	Tatar
61	Mürur	Pütürge	İstanbul	15	Ticaret
62	Mürur	Pütürge	İstanbul	9	Ticaret
63	Mürur	Zile	İstanbul	1	
64	Mürur	-	Erzincan	5	
65	Mürur	Kastamonu	Kastamonu	2	
66	Mürur	-	İstanbul	5	Ağnam fûruhtuçün
67	Mürur	-	İstanbul	5	Ağnam fûruhtuçün
68	Mürur	Niksar	İstanbul	5	Ağnam fûruhtuçün

69	Mürur	İstanbul	Eğir	4	
70	Mürur	İstanbul	Erzincan	2	
71	Mürur	İstanbul	Erzincan	1	
72	Mürur	İstanbul	Kemah	1	
73	Mürur	İstanbul	?	1	
74	Mürur	?	Tokat	3	Katırcı
75	Mürur	İzmit	Çemişgezek	1	Mütesellim kavası
76	Mürur	Kargı	İstanbul	3	Eski hakim
77	Mürur	İstanbul	Harput	1	
78	Mürur	-	Harput	1	Tatar
79	Mürur	İstanbul	Diyarbakır	4	
80	Mürur	Osmancık	Osmancık	1	Bağdad Seyyahı
81	Mürur	İstanbul	Niksar	1	Timarlı Süvari
82	Mürur	İstanbul	Kargı	1	
83	Mürur	İstanbul	Tosya	1	Askerlikten ihraç
84	Mürur	İstanbul	Tosya	2	Sıla-i rahim
85	Mürur	Aybasdı	İstanbul	7	
86	Mürur	Trabzon	İstanbul	1	Ticaret
87	Mürur	Çorum	Bolu	1	Askerlikten ihraç
88	Mürur	Siverek	İstanbul	2	Ticaret
89	Mürur	Harput	İstanbul	1	
90	Mürur	?	?	2	
91	Mürur	-	İstanbul	1	Ticaret
92	Mürur	Harput	İstanbul	2	Tahsil-i ulum

93	Mürur	İstanbul	Şirvan	2	Timarlı Süvari
94	Mürur	Çorum	Çorum	2	Çerçi
95	Mürur		Harput	8	Mutasarrıf ve kavaslar
96	Mürur	?	?	1	mülâzım tekâudlerinden
97	Ölüm			1	
98	Ölüm			1	
99	Ölüm			1	
100	Ölüm			1	
101	Ölüm			1	
102	Ölüm			1	
103	Ölüm			2	
104	Mürur	Tosya	Üsküdar	1	Hamallık
105	Mürur	Tosya	Üsküdar	1	Hamallık
106	Mürur	Tosya	Üsküdar	1	Hamallık
107	Mürur	Tosya	Üsküdar	1	Hamallık

2.2.3. MİLAN

Günümüzde Çankırı'ya bağlı Bayramören ilçesi olan, Milan kazasına ait jurnal defteri hicri 1 Ramazan 1254–29 Ramazan 1254 (18 Kasım 1838- 16 Aralık 1838) tarihleri arasında tutulmuştur. Başbakanlık Osmanlı Arşivi ML. CRD. d. 281 katalog numarasıyla kayıtlı olan defter, önceki bölümde ele alınan Çankırı Jurnal Defteri ile aynı tarihlere rastlamaktadır. Zaten katalog numaralarının da peş peşe bulunması aralarında zamansal bir ilişki olduğunu göstermektedir. Maaş defterlerinden anlaşıldığına göre defter 3 S 1251 tarihinde 15 kuruş maaşla Milan kazası jurnal kitabetine atanan Hüseyin Efendi tarafından tutulmuştur. Çankırı defteri ile kıyaslandığında yalnızca muhteva açısından değil fiziksel olarak da gayet alelade kaldığı görülmektedir. Ayrıca defterde bir takım yıpranmalar 3 ve 4 numaralı

jurnalleri okunamaz kılmış diğer jurnallerde ise yer yer bazı kelimelerin okunmasını engellemiştir. Toplamda 4 varak 8 sayfadan oluşan defterin her bir sayfasında 21 ile 25 arasında satır mevcuttur. Diğer defterlerle kıyaslandığında yazı stiline yer yer tabiri caizse baştan savma oluşu ve Çankırı jurnal memurunun onda biri miktarında maaş alması defteri tutan jurnal kâtibi Hüseyin Efendinin daha az kıdemli ve daha az eğitilmiş olduğu kabul edilebilir.

Söz konusu bir ay zarfında 55 adet jurnalın tutulduğu defterde yalnızca 2 jurnal yöre sakinlerinin ölümler hakkındadır. Kalan 53 jurnal ise mürur kayıdır. 7 jurnalde diğer defterler görülmeyen şekilde İstanbul'da tevkif edilerek Milan'a gönderildiklerine dair kayıt vardır.

9 numaralı jurnal Milan'a bağlı Akçakise karyesinden 45 numarada kayıtlı 28 yaşında Ahmed veled-i Ali bir sene önce; 15 numaralı jurnalde yine aynı karyeden 99 numarada kayıtlı 20 yaşında Mehmed bin Halil 2 sene önce; 37, 38, 39 numaralı jurnallerde sırasıyla 25 yaşında Ahmed 1 sene, 66 yaşında Ebubekir 1 sene, 45 yaşında Hüseyin 1 buçuk sene önce İstanbul'a yerleşmişken şimdi geri Milan'a dönerek buranın ceride-i nüfusuna kaydedildikleri yazılmaktadır. Bunlara ek olarak 52 numaralı jurnalde 40 yaşında Hafız Ağa oğlu Osman 2 sene önce ve 54 numaralı jurnalde 70 yaşında bulunan Karadeli oğlu Süleyman ise 1 sene önce İstanbul'a ticaret maksadıyla yerleşmişken bu sefer her ikisi de ıslah olunmak (*li'ecli'l-islâh*) üzere memleketleri Milan'a gönderilip aynı şekilde buranın ceride-i nüfusuna kaydedilmişlerdir. Ayrıca 39 numaralı jurnalde Bayramviran karyesinin 17 numarasında kayıtlı olan kuşakçı esnafından Çelebizade Halil Efendi bin Hüseyin isimli şahısın gönderilme amacı da tek örnektir bir buçuk sene önce ticaret maksadıyla İstanbul'a gitmiş ise de orada tevkif edilerek memleketine iskân edilmek üzere (*li'ecli'l-iskân*) iade olunmuştur.

Defterde mevcut olan iki ölüm journali ise 28 ve 29 numaralı jurnallerde kayıtlı bulunmaktadır. 28 numaralı jurnal Akseki karyesinin 3 numarasında kayıtlı olan 4 yaşındaki Osman'a aittir. 29 numaralı jurnal ise Oymağaç karyesinden 38 numarada kayıtlı 6 yaşındaki Şaban'ın vefat kayıtlıdır. Bu jurnallerde "*imamı ve muhtarları ihbar olunmasıyla ceride-i nüfustan terkin*" olundukları şeklindeki kayıt diğer defterlerde olduğu gibi dikkat çekicidir. Bu kayıtlarla nüfus ile ilgili işlemlerin takibini yaparak resmi makamlara bildirmek imam ve o yıllarda henüz yeni

sayılabilecek muhtarlıkların vazifeleri olduğuna işaret edilmekte ayrıca nüfus kütüklerinin ölenleri dinamik olarak takip ederek kayıttan düşüklerini göstermektedir.

53 mürur kaydında 72 kişinin ismi kayıtlıdır ve yalnızca 8'inin nihai varış noktası 3'ünün ise çıkış noktası Milan'dır. Diğer jurnallerde ise ya yol üzerinde olması nedeniyle Milan'a uğranıldığı yada Çerkeş, Boyalı ya da Ulak gibi yakın kazalardan gelenler tarafından oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Yakın kazalardan gelenler genellikle işleri halledip gün içerisinde geldikleri yere geri dönüyorlardı. Örneğin 19 numaralı jurnal Boyalı kazasından Ahmed ve Mustafa adlı iki kişinin Milan'a gelip gün içinde tekrar vatan-ı asliyelerine hareket ettiklerini bildiren jurnal buna örnektir. Her ne kadar bu jurnalde şahısların ne kadar süre kaldıkları kaydedilmese de 9 jurnalde günübürlük gelenlerin kaç saat Milan'da durdukları 1, 2, 3 ve 5 saat olarak kayıtlıdır. Maalesef günübürlük tüm mürur kayıtlarında bu bilgi bulunmamaktadır. Öte yandan 21 jurnalde ise en az bir gece ikamet edildiği anlaşılmaktadır. 19 jurnalde 1 gece ikamet edildiği kayıtlı iken 2 gece kalanların sayısı yalnızca 2, 5 gün kalanların sayısı ise 1'dir. 5 gün kalan kişi ise, 27 numaralı jurnalde kayıtlı olan Tosyalı kalaycı esnafından olan reaya makulesinden Nabi veled-i Kağul(?)'dür, 5 gün ticaretle ikamet edip Çerkeş tarafına gitmiştir.

Tablo 2-11: Milan Kazasında Yolcuların Kalış Sürelerine Dair İstatistik

Kalış Süresi	Miktarı
1 saat	1
2 saat	6
3 saat	1
5 saat	1
1 gece	19
2 gece	2
5 gün	1

Kişilerin konakladıkları mekan bilgisi ise yalnızca 2, 3 ve 23 numaralı jurnallerde mevcuttur. Buna göre bu 3 jurnalde kayıtlı olan 4 kişi Sarıoğlu misafirhanesinde birer gece kalmışlardır. Bunlar haricinde kişilerin nerelerde ikamet ettiklerine dair bir bilgi mevcut değildir. Ayrıca defterde çoğunlukla kişilerin nihai varış noktaları değil, ne taraf üzerine gittiği kaydedilmiştir. Örneğin sadece 1 jurnalde İstanbul'a gidildiği bilgisi yer alırken, 16 jurnalde komşu kaza Karacaviran'a gidildiği kayıtlıdır. Fakat dikkat çekici husus şudur ki, Karacaviran'ın sadece güzergâh üzerinde yer alan bir yer olması gerekmektedir. Jurnal kâtibî kişilerin tezkerelerine bakıp nihai maksutlarını çoğunlukla yazmamıştır. Bu sebeple diğer defterlerde yapılan istatistik bu defterde yapılamamıştır. Ayrıca buradan hareketle mürur tezkeresi alanları ayırt etmek zordur. Nitekim diğer defterler, özellikle Çankırı merkez kazasının defteri başta olmak üzere, tezkere alanları özellikle bayan ederek kefaletnamelerine değinmesine rağmen bu defterde sadece 22 numaralı jurnalde böyle bir bilgi vardır. Bu durumda ya Milan kazası nüfusuna kayıtlı olanlardan bu dönemde tek mürur tezkeresi alan şahıs bu olmalıdır ya da var idiyse bile yazılmamıştır. Buna göre 22 numaralı jurnalde Mehmed isimli şahıs 61 gün müddetle imam ve muhtarlarının kefaletiyle gitmiştir.

Tablo 2-12: Milan Jurnal Defterinde Yer Alan Jurnallerin Özetleri

Jurnal No	Tür	Geldiği	Gittiği	Nefer	Sebep	İkamet
1	Mürur	Malatya	Bolu	2	Tahsil-i Ulûm	1 gece
2	Mürur	Ulak	Karacaviran	1	Ticaret	1 gece
3	Mürur	-	-	1		1 gece
4	[Okunamayacak Kadar Harap Durumda]					
5	[Okunamayacak Kadar Harap Durumda]					
6	Mürur	İstanbul	Milan	1	Ticaret	
7	Mürur	Ulak	Karacaviran	1	Ticaret	
8	Mürur	Ulak	Ulak	2	Hizmet	3 saat

9	Mürur	İstanbul	Milan	1		
10	Mürur	Çerkeş	Kurşunlu	?		
11	Mürur	Boyalı	Karayazar	2		2 saat
12	Mürur	Ulak	Ulak	2	Hizmet	2 gece
13	Mürur	Boyalı	Boyalı	1	Rençber	1 gece
14	Mürur	Kurşunlu	Karacaviran	2		
15	Mürur	İstanbul	Milan	1	Ticaret	
16	Mürur	Ağahisar	Karacaviran	2	Ticaret	1 gece
17	İzin (M)	Milan	Ankara, Kengiri, Kastamonu, Viranşehir, Bolu	1	Ticaret	-
18	Mürur	Karabazar	Karabazar	2	Hizmet	2 gece
19	Mürur	Boyalı	Boyalı	2	Hizmet	
20	Mürur	Ulak	Karacaviran	1		1 gece
21	İzin (M)	Milan	Kastamonu	1	Ticaret	
22	İzin (M)	Milan	İstanbul	1	Ticaret	
23	Mürur	-	Karacaviran	2	Ticaret	1 gece
24	Mürur	Kurşunlu	Kurşunlu	1		1 gece
25	Mürur	Ağahisar	Çerkeş	2	Ticaret	1 gece
26	Mürur	Boyalı	Karacaviran	1		5 saat
27	Mürur	Tosya	Çerkeş	1	Ticaret	5 gün
28	Fevt					
29	Fevt					
30	Mürur	Ulak	Karacaviran	2	Ticaret	1 gece

31	Mürur	Boyalı	Karacaviran	2	Ticaret	1 gece
32	Mürur	Ulak	Karacaviran	2	Ticaret	1 gece
33	Mürur	İstanbul	Kiri	1	Rençber	
34	Mürur	-	Karacaviran	2	Ticaret	1 saat
35	Mürur	Ulak	Karacaviran	2	Ticaret	1 gece
36	Mürur	Ağahisar	Ağahisar	1	Hizmet	1 gece
37	Mürur	İstanbul	Milan	1		
38	Mürur	İstanbul	Milan	1		
39	Mürur (Tevkifen)	İstanbul	Milan	1		
40	Mürur	Ulak	Kurşunlu	1		1 gece
41	Mürur	Koçhisar	Koçhisar	2		2 gün
42	Mürur	Ulak	Karacaviran	2	Ticaret	1 gece
43	Mürur	Boyalı	Ulak	2		2 saat
44	Mürur	Gümüşhane	Çerkeş	2	Ticaret	1 gece
45	Mürur	Çerkeş	Kurşunlu	2		
46	Mürur	Ulak	Kara	2		
47	Mürur	kurşunlu	Kurşunlu	1		2 saat
48	Mürur	Ağahisar	Karacaviran	?		2 saat
49	Mürur	-	-	2		2 saat
50	Mürur	Ulak	Karacaviran	2		
51	Mürur	Ulak	Karacaviran	2	Ticaret	1 gece
52	Mürur	İstanbul	Milan	?		
53		Ulak	Ulak	2		2 saat
54	Mürur	İstanbul	Milan	?		

55	Mürur	Ulak	Karacaviran	1	Ticaret	1 gece
----	-------	------	-------------	---	---------	--------

2.2.4. KALECİK

Defterler arasında erken tarihlilerden olan Kalecik Jurnal Defteri C. DH. 295/1479 katalog numarası ile kayıtlıdır ve 7 C [12]51 (31 Ağustos 1835) tarihini taşımaktadır. Defterler arasında en düzensiz olanıdır. Yazısı oldukça bozuk ve yer yer yazım hataları bulunmaktadır. Öte yandan iki sayfadan oluşan tek bir varaktır ve bu özelliği ile defterler arasında en kısa olanıdır. Defter yukarıda zikredilen tek bir tarihi taşımaktadır ve bundan başka herhangi bir tarih bulundurmamaktadır. “Kaza-i Kalecik” ve “hafta 1” başlığını taşıyan defterin bir haftalık zaman zarfını kapsadığı anlaşılmaktadır. 20 jurnal kaydı yer alan defterde hangi jurnalın hangi güne ait olduğunu çıkarmak mümkün değildir. Defterin kısa olması münasebeti ile tüm jurnalleri kısaca özetlemek daha açıklayıcı olacaktır.

Defterin en dikkat çekici jurnali 1 numarada kayıtlı olan bölgeden asker toplanması ile ilgili olay kayıttır. “*Bundan akdemce bâ-fermân-ı ‘âlî Kalecik kazâsından matlûb-ı cihândâri buyurulan yüz üç nefer Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyeden tıbk-ı irâde-i seniyye derdest olunarak ve reayaya irsâl olunân neferât-ı mezkûreden nâ-makbul olub geriye kalan yirmi üç neferin yerine tedârik ve irsâl ve esâmileri tahtına işâret olarak defter-i mümzisiyle tekmil i’lamı gönderilmiştir*”. Jurnalden geçtiği şekilde asker toplamada kullanılan yöntemi ifade eden “*derdest*” kelimesi ilginç bir ayrıntıdır.

20 jurnalden 1’i vefat 1’i de evlilik ile kalan 18 jurnal ise çeşitli mürurlar ile ilgilidir. 4 numaralı jurnal Ahmet isimli bir kişinin vefatı hakkıdır ve şu şekildedir; “*Cemele mahallesi ahâlsinden kassab Kör Ahmed nam kimesne işbu yevm-i cum’ada bâ-emr-i teâla irtihâl-ı dâr-ı bekâ etmiş olub nüfus defterinden kaydı terkin ile târihine serh-i kalem ile işâret olunmuşdur*”. 1835 yılına ait olan Tosya defteri gibi bu defterde de bireylerin henüz hane ve sıra numaraları ile kaydedilmemekte oldukları görülmektedir. 5 numaralı jurnal ise Ahiler mahallesinden Ali oğlu Mustafa’nın Cerik mahallesinden Kersici oğlu Mustafa’nın kerimesi ile evliliği hakkındadır. Burada dikkat çeken detay ise Çankırı jurnalleri örneğinde görülen mahalle köy

imamına hitaben izin tezketesi ita edildiği değil doğrudan doğruya akd-i nikah edildiğidir. Erken tarihli Kalecik defteri bu hususiyetleri ile geç tarihli defterlerden ayrılmaktadır.

2 numaralı jurnal Tırnova voyvodası Derviş Beğ Efendi'nin Kalecik ve Çubukabad'da bulunan çiftliklerinin işleri için gelen İbrahim adlı şahsın tekrar Tırnova'ya gidip gelmesi için *61 gün müruruna ruhsat verildiğine* jurnaldir. 3 numaralı jurnal ise *Hâcegân-ı Divân-ı Hümayûndan İbrahim Zâhid Efendi hazretlerinin ferman-ı 'âli ile Çorum ve Sivas taraflarına müruru esnasında Kalecik'e gelerek bir gece kaldıktan sonra yola çıktığı* hakkındadır. 6 numaralı jurnal Yüzbaşı Ömer Ağa'nın beraberindeki zabıt ve neferat ile gelip bir gece misafir olduktan sonra Keskin'e gittiğine dairdir. 7 numaralı jurnal, İstanbul'a gitmekte olanların Çankırı ve Bolu üzerinden gittiklerini bildirmesi sebebiyle görmeye alışık olunan jurnallerden farklıdır. 8 numalı jurnal, beygiri kayıp olan Çankırlı İbrahim ve refiki Ahmet'in kaybolan beygirlerini aramak üzere Cihanbeyli Ekradına *taharri ve tecessüs etmek üzere* gittiklerini bildirmektedir. 9 numaralı jurnal Ankara, Çankırı ve Karahisar-ı Sahib sancakları mutasarrıfı hizmetlilerinden Mardinli Hasan Ağa ve uşağıyla 2 neferin Sivas tarafına seyahatları esnasında Kalecik'e gelerek bir gece misafir olup ertesi günü yollarına devam ettiklerini bildirmektedir. 10 numaralı jurnal, daha önce Çankırı'dan Ankara'ya gitmiş olan Ali isimli şahsın Çankırı'ya geri dönüşü esnasında Kalecik'e uğradığı ve ertesi gün Çankırı'ya gitmek üzere ayrıldığını bildirmektedir. 11 numaralı jurnal Ankara'nın Mihriyar mahallesinden Katolik milletinden Andon isimli şahsın Yozgat'a seyahatı esnasına Kalecik'e uğrayarak 2 gece kaldığı ve akabinde Yozgat'a gittiği hakkındadır. 12 numaralı jurnal Kastamonulu İmam oğlu Halil'in sarımsak sökmek (intizâ) etmek üzere Kalecik'e geldiği 3 gün çalıştıktan sonra memleketine geri döndüğünü bildirmektedir. 13 numaralı jurnal Çankırı müteselliminin kethüdası Süleyman ağanın maiyetiyle Kalecik'e gelerek bir gece misafirlikten sonra Ankara'ya gittiği şeklindedir. 14 numaralı jurnal aslen Ankaralı olup bir müddetten beri Kalecik'te tellaklık yapan Hacı Osman'ın "*Ankara'ya nakl etmek murad eylemiş olmağla taraf-ı şer'iden mühürlü tezkeresi kayd-ı jurnal olunarak medine-i Ankaraya 'âzim ve nakl etmiştir*" şeklindedir. Bu kayıt hane göçü olması hasebiyle nadir örneklerdendir.

15 numaralı jurnal ise isimleri sayılan 15 kişinin İstanbul’da amelelik yaparken sıla arzusuyla memleketleri tarafına seyahatleri esnasına Kalecik’e uğradıkları hakkındadır. 16 numaralı jurnal Tüccardan Hüseyin Ağa oğlu Ali’nin tütün (duhan) almak üzere Samsun ve Bafra tarafına gittiği ve tahrir defterinden kaydının terkin edildiği hakkındadır. 17 Numaralı jurnal Kudüs sancağı şaphanesinden hasıl olan mirî şap memuru Mustafa bin Mehmed’in Çankırı’dan Kalecik’e geldiği ve 500 kıyye (yaklaşık 640 kg) şapı esnafa tarh ve takdim ederek Ankara tarafına gittiği hakkındadır. 18 numaralı jurnal aslen Ankaralı olan Lazar ve Yorgi isimli iki zımminin Keskin tarafına gitmekte iken uğradıkları ile ilgilidir. 19 numaralı jurnal Tosyalı İbrahim bin Süleyman isimli şahıs ve refikinin Antakya’ya seyahatleri esnasında Kalecik’e uğradıkları bir gün misafir olduktan sonra yola çıktıkları hakkındadır.

Son olarak 20 numaralı jurnal ise sağlık sebebiyle askerlikten ihraç edilen Tokatlı Mehmed veled-i Süleyman’ın memleketine gitmekte olduğunu haber vermektedir ve şu şekildedir; *“Medine-i Konyada muhâfız piyâde birinci livâ asâkir-i mansûreden ikinci livanın ikinci taburunda mümtâz bölüğünde dördüncü onbaşının dördüncü neferi Tokatlı Mehmet veled-i Süleymanın ‘illet-i kadimesi olduğundan askerden ihrâcen memleketi cânibine gitmek üzere râh-ı râstı bu tarafa vürûd itmiş ve yedinde mevcut olan mürur tezkeresi kayd-ı defter-i jurnal olunarak handa bir gün mihmân ve ferdâsında mürur ile Keskin tarafına memleketi olan Tokad kazâsına ‘âzım ve râhi olmuşdur”*.

Tablo 2-13: Kalecik Jurnal Defterinde Yer Alan Jurnallerin Özetleri

Jurnal No	Tür	Geldiği	Gittiği	Nefer Sayı	İkamet Süresi
1	Asker Temini	-	-		
2	Mürur		Tırnova	1	
3	Mürur		Çorum ve Sivas	5	
4	Vefat				
5	Nikah				
6	Mürur		Keskin		1 gece
7	Mürur		İstanbul		1 gece

8	Mürur	Çankırı	Cihanbeyli Ekradı		
9	Mürur		Sivas	2	
10	Mürur	Sivas	Sivas	2	1 gece
11	Mürur	Ankara	Çankırı	1	1 gece
12	Mürur	Ankara	Yozgat	1	1 gece
13	Mürur	Kastamonu	Kalecik	1	3 gün
14	Mürur (Göç)	Ankara	Kalecik	?	1 gece
15	Mürur	Kalecik	Ankara	1	
16	Mürur	Kalecik	İstanbul	12	
17	Mürur	Kalecik	Bafra, Samsun	1	
18	Mürur	Çankırı	Ankara	1	
19	Mürur	Ankara	Keskin	2	1 gün
20	Mürur	Tosya	Antakya	2	1 gün
21	Mürur	Konya	Tokat	1	1 gün

3. ÇANKIRI JURNAL DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU¹⁵³

İşbu Ramazan mağfîret nişân duhûlunda mü'mineyn-i muvahhiddin siyâm ve sâir 'ibâdât tâ'atle me'mur olarak meşgul olduklarından herkes oldukları kazâ ve kasabât ve kurrada istirâhat ve ârâm üzere olmalarıyla mürûr-ubûr iden misâfirin ve eyyâm-ı mübareğin şeref ve hürmetine binâen mevâd-i sâire dahi az vuku'bulmağla mâh-ı mübârekte vuku'bulan jurnal-i kazâ-ı Kengiridir ki bervech-i atî alel fî zıkr ve beyan olunur

Jurnal-i hafta-i evvel fi gurre N sene 54 fil-yevmil-isneym

Bihamdihi sübhane-i teâla işbu vakt-i zaman adâlet nişana gelince kadar Kengiri ve kazâsında hastalık 'illeti ve sâir gûne 'illet hâvi olmayıb kazâmız sekenesi 'arî ve beri olduğu revnümâdır

Fi 1 Ramazan sene 54

[1]

Asâkir-i mutazama-i şâhâne neferâtından firar edenlerin bi't-tahrir buldurulub alayları cânibine irsâl olunmaları lâzimededen ve bâ-irade-i seniyye-i mü'essis olan kanunnâme-i hümayûn ve nizâm-ı mehâsin makrûn iktizâ-yı münîfinden idüğü ve etraf-ı memleketinde bulunan kurra ve çiftlikât ötedenberu firarilere mü'evvi olub orada ihtifâ ile meccânen 'ilâka sahiblerine hidmet eylemekde oldukları mütevâtir ve mervî olan hâlâtdan olduğundan bundan böyle her kimin karye ve alâkasında ve emlâkında firari bulunur ise sâhib-i emlâk bilâ tecrim mahallinden ahz ve girift ve temurbend olarak Dersa'âdete irsâl ve i'zâm ve tersâne-i 'amirede bir sene müddet hidmet-i sefinede istihdâm kılınması Dârü's-Şûrâ-yı Askerîyede bi'l-mütala'a karar verilerek keyfiyet-i hakpâ-yı hümayûn-ı hazret-i şâhânedan led'el istizân olvechle icrâsı hususuna emr-i irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyâri müteallik buyrulmuş bu keyfiyet icâb edenlere bâ-tahrirâ-ı sâmiye beyan ve ifâde kılınmış olduğu ifâdesiyle bu babda takibât-ı lâzimenin icrâsına mübâderet olunmak babında bir kıt'a emirnâme-i sâmi-i cenâb-ı vekâletpenâhi râhe-zîb-i tanzim olunmuş olmaktan nâşi kemâliyle şu kararı maddeleri ihtimam olunmasına dâir cümleye hitâben eyâlet-i Ankara müşiri vezir adâlet-şerir devletlû Mehmed İzzet Paşa Efendimiz hazretlerinin

¹⁵³ ML. CRD. d. 282.

bir kıt'a buyruldu-ı sâmilere Kengiri mahkemesine şeref-i vürûd edib mûcibince Kengiri sancağı mütesellimi dergâh-i 'âlî kapucubaşlarından 'atûfetli Abdullah Ağa kulları dahi birer sûret münifini ihrâç kazâ be-kazâ neşr ve i'lân ve tenbih eylediği Kengiri mahkemesinden vürûd 'ilm-i haber mûcibince kayd-ı jurnal olunmuşdur

Fi 2 Ramazan sene 54

[2]

Kengiri muzâfâtından Çukurvirân karyesinde 2 hane neferâtından 5 numarada mukayyed uzun boylu taze sakallı 25 yaşında Yağcıoğlu bin oğlu İbrahim yine karyede 8 hane neferâtından 40 numarada mukayyed orta boylu ter bıyıklı 21 yaşında Halil oğlu Şaban bin Mustafa yine karyede 16 hane neferâtından 76 numara mukayyed orta boylu kır bıyıklı 25 yaşında Akçioğlu Ali bin Hüseyin ile 3 nefer hamdihi ve hakkın karye-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden merkûmlar esb hamallarından olup üç mâh mehil ile bâ-ticâret ve bâ-kefâletnâme der-'aliyyeye gidib gelmek üzere kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkereleri taraf-ı şer'iden i'tâ olunarak Dersa'âdete 'azim ve müterâhi olmuş oldukları

[3]

Bigay karyesinden 21 hane 29 numarada mukayyed kısa boylu kır sakallı 38 yaşında Abdülcélil oğlu İsmail bin Mahmud 1 nefer yine karyeden 35 hane 114 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 52 yaşında Molla Bekir oğlu Bekir bin Ahmed 1 nefer yine karyeden 36 hane 116 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 62 yaşında Molla Bekir oğlu Ali bin Ahmed ile 1 nefer karye-i mezbûre sâkinden zuhûr 148 ... numarasında orta boylu aksakallı 60 yaşında Kara Ahmet oğlu Mehmed bin Ahmed ile 3 nefer bi-hamdihi ve teâla karye-i mezbûrda hastalık ve sâir gûne 'illet vukû'bulmadığından merkûmlar piyâde hamâllarından olup üç mâh mehil ile berâ-yı ticâret ve bâ-kefâletnâme iktizâsı mûcibince Der-'aliyyeye gidib gelmek üzere kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve Dersa'âdete müteâzzim olmuş oldukları

[4]

Maruf karyesinden 17 hane 46 numarada mukayyid orta boylu şâbb-ı emred 17 yaşında Irgatcıoğlu Ali bin Abdurrahman 1 nefer yine karyeden 40 hane 111

numarada mukayyid orta boylu sarı sakallı 35 yaşında Veys? Mehmed bin Mehmed ile 2 nefer bî-hamdihi ve teâla karye-i mezbûrda ‘illet-i ma’hûde zuhûr etmediğinden medâr-ı ma’âş zımında altı mâha kadar Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimetleri

[5]

Kengiride vâki‘ Yapar mahallesinden 26 hane 90 numarada mukayyed orta boylu siyah sakallı 40 yaşında Tufan oğlu Hasan bin Mehmed 1 nefer bi-hamdihi ve teâla mahalle-i mezbûrda ‘illet-i ma’hûde zuhûr etmediğinden merkûmun biraderi Mehmed müddet-i vâfirenden beri ne mahalde ikâmet eylediği ma’lûm değil iken bu def‘a Bayındır ve Tire havâlilerinde sâkin olduğunu haber almış oldukda hassaten(hasta-i?) ziyâret arzusıyla atmış bir güne değin gidib gelmek üzere verilen kefâletnâme mûcibinde kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve ‘azimeti

[6]

Kengiri muzâfatından Absarı karyesinden 35 hane 94 numarada mukayyed orta boylu kara sakallı 45 yaşında Turhallı oğlu Osman bin Mustafa nefer 1 bi’l-lütfullahi teâla karye-i mezbûrda ‘illet-i ma’hûde zuhûr etmediğinden Üsküdüre tâbi‘ Kadıköye ticâretle üç mâha kadar gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibinde kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresi ahz ve ‘azimeti

[7]

Bitlis ma’civâr(?) kazâsı hastalıktan masûn olduğu halde kazâ-i mezbûra tabi Sakârmuş¹⁵⁴(?) karyesinde mütemekkin uzun boylu sarı bıyıklı Kaso veled-i Malko nam nefer 1 mersûm rençber amelesinden olub ticâret zımında Der-‘aliyyeye mürûru esnasında Kengiriye bi’l-vürûd yek şebb ârâm birle râh-ı râstında bulunan Karacaviran tarafına gitmiş olduğu

Fi 4 Ramazan sene 54

¹⁵⁴سكارموش

[8]

Eser-i mekârim-i müessir-i hazret-i şâhâne ile Kengiri sancağından müretteb redif asâkir-i mansûre için medine-i Kengiride binâ olunmuş ve hitâm-pezir-i şehinşâhî olmuş olan kışla-i hümâyûnun akdemce der-bâr-ı şevket-karara takdim olunan mûmzi defter-i mesârifât-ı inşâ-yı seniyye sahn-i ‘âlî keşidesiyle ta‘dil ve tesviye şurûtuna riâyeten tevzi’ ve tahsil ve mahallerine tediyye ve teslim kılınması ruhsatı bâbında bir kıt‘a fermân-ı ‘âlî sâhe-i berâ-yı sūdûr etmiş ve olveçhile tevzi’ ve tahsis olunmak için taraf-ı eşraf hazret-i veliyyül-naimden livâ-i Kengiride mütesellimleri dergâh-ı âlî kapucubaşlarından atûfetli Abdullah Ağa tarafına irâde buyrulmuş olduğundan bahsile defter-i mezkûr mûcibince mesârifât-ı inşâiyyesi ma‘rifet-i şer‘i ve cümle ma‘rifeti ve ittihâdıyla livâ-yı mezbûr kazâlarına te‘dil ve tesviye şurûtuna tatbiken tarh ve taksim birle mahallerine tediye ve teslimine mübâderet olunmakta olduğu

Fi 4 Ramazan sene 54

[9]

Trabzon sancağından Kumbatak karyesi hastalıktan masûn olduğu halde karye-i mezbûrdan uzun boylu kara sakallı 48 yaşında Sirkeci oğlu Hacı Mustafa nam 1 nefer ticâretle Ankara cânibine mürûr ve ‘avdetinde Kengiriye vusûl ve tekye-nişinzâde Ali Efendinin odasında üç gece beytûtet birle Erzincan üzerinden ‘azimet ve ‘avdet eylediği

[10]

Boyabad kazâsı hastalıktan masûn olduğu halde kazâ-ı mezbûr sâkinlerinden orta boylu kırca sakallı Ali nam 1 nefer bazı tüccarda olan hesabını rü‘yet için ‘azimet ve medine-i Kengiriye bi‘l-vürûd ve Hacı Hasan kahvesinden dört gece ârâm birle geriye ‘avdet etmiş olduğu

[11]

Kengiri muzâfâtından Şeyh Yunus karyesinden 17 hane 61 numarada mukayyed orta boylu az kırca sakallı 41 yaşında Hacı Bekir oğlu Halil bin Mehmed 1 nefer yine karyeden 14 hane 56 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 45 yaşında Hacı Mahmud oğlu Bilal bin Mehmed ile 2 nefer bi-hamdihi ve teâla karye-i mezbûrda

‘illet-i ma’hûde zuhûr etmediğinden merkûmân piyâde hamallarından olub bera-yı ticâret üç mâh kadar Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir karye-i mezbûrun imam ve muhtarâtı tarafından verilen mühür-ı kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimetleri

[12]

Kengiride vâki’ Keyser Bey mahallesi sâkinelerinden Emine binti Mehmed nam bıkı-i bâliğanın Halil Ağa mahallesinden işbu tâlibi Mehmed bin Mehmede bilâ mani’-i şer‘i ve ber-vechi ahd-i akd-i nikâh olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğı

[13]

Alacamescit mahallesinden 113 hane 243 numarada mukayyed müteveffa Yağızıtlı oğlu Süleyman bin Hasanın tevellüd eden oğlu Halil 245 numarada mukayyed asâkir-i redif-i mansûreden orta boylu şâbb-ı emred 23 yaşında oğlu oğlu Süleymanın dahi Ömer isminde bir evlâdı dünyaya gelmiş oldukları ihbâr oldukda ceride-i nüfûsdan ismi bulunub tahtına kaydolunarak ...¹⁵⁵ tarihine işâret verilmiştir

Fi 5 Ramazan sene 54

[14]

Yine mahalleden 117 hane 253 numarada mukayyed orta boylu siyah sakallı 40 yaşında Yemuğun oğlu Mustafa bin Mustafanın Hasan nanımda bir evlâdı dünyaya gelmiştir

[15]

İmaret mahallesi sâkinelerinden Şerife Aişe binti Mustafa nam şeybi hoca Bahşayış mahallesinden işbu tâlibi Salih bin Mehmede şerâitine ria’yet olunarak akd-i nikah olunmak üzere imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğı

[16]

Kengiri muzâfâtından Ovacık karyesinde 64 hane neferâtından 207 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 45 yaşında Delibalta oğlu Ahmed bin Ali 1 nefer

¹⁵⁵ قردخله

yine karyede 72 hane neferâtından 228 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 45 yaşında Emir Hüseyin oğlu Ali bin Mehmed ile 2 nefer bi'l-lutf-ı Allah-ı te'âlâ karye-i mezbûrda ve tevvabî kurralarda hastalık masûn olduğundan mekumân alacağı zımnında on bir gün müddetle Kastamonuya gidib gelmesine dâir verilen kefaletnâme mûcibince kayd-ı nüfûstan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve 'azimetleri

[17]

Yergi karyesinden 35 hane 104 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 55 yaşında Yazıcı oğlu Ahmed bin Hüseyin 1 nefer bî-hamdi sübhane-i teâla karye-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden berâ-yı ticâret üç mâh kadar Der-'aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefaletnâme mûcibince kayd-ı nüfûstan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimetleri

[18]

Şeyh Yunus karyesinden 5 hane neferâtından 16 numarada mukayyed uzun boylu kumral sakallı 30 yaşında Çeştan oğlu Ömer bin Ali 1 nefer bi'l-lutf-ı Allah-ı te'âlâ karye-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden medar-ı maaş zımnında üç mâh müddetle Der-'aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefaletnâme mûcibince kayd-ı nüfûstan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimetleri

(VARAK 2)

Hafta-i sâni

Fi 7 N sene 54

[19]

İngiltere büyükelçisi Lorconsoni¹⁵⁶ iltimasıyla üç nefer İngilterelüler Anadolu'da vâki' envâi' meadin ve nebâtât mütecessis ve taharri zımnında bu def'a bâ-fermân-ı 'âlî İznikmid ve Ereğli ve Ankara ve Kayseri ve Malatya ve sâir mahallerde mürûru

¹⁵⁶1832-1841 arası İngiltere büyükelçiliği yapan Lord John Ponsonby olmalıdır. (https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_diplomats_of_the_United_Kingdom_to_the_Ottoman_Empire, Erişim: 01.03.2017)

esnasında Kengiriye bi'l-vürûd ve Zımmiyân mahallesinde yedi gece misâfiretle sâkin ve ferdası medine-i Ankaraya râhi olmuş oldukları

[20]

Kastamonu kazâsından Kozyaka nahiyesine tâbi‘ Yayalu Divânı hastalıktan masûn olduğu halde divân-ı mezbûr sâkinlerinden orta boylu aksakallı Gökük oğlu Mehmet bin El-Hacc Mustafa ve refiki uzunca boylu kara sakallı Mehmed Emin bin Mehmed ile 2 nefer bazı mesâlihinin rüyet ve tesviyesi zımnında on bir gün müddetle Ankaraya mürûr ve esnâ-yı râhında Kengiriye vüsûl ve kirahânedede bir saat mikdarı ârâm birle Çubukabad üzerinden ‘azimet eyledikleri

fi 9 n sene 54

[21]

Boyabad kazâsına tâbi‘ Kızıloğlan Divanı ahâlisinden İnye karyesinden 30 numarada mukayyed orta boylu aksakallı 55 yaşında Lazoğlu Hasan veled-i Hasan nam 1 nefer sudûr buyrulan emr-i ‘âlîye imtisâlen merkûmun karyesinde veba hastalığı ve ilel-i sâirenin vukû‘bulmadığı cihetle Der-‘aliyyeye mürûru esnâsında Kengiriye bi'l-vürûd ve Said Efendinin konağında dört gece ârâm birle Ankara üzerinden râhi olduğu

[22]

Yedinde bulunan bâb-ı ihtisab tezkeresi me‘âlinden müstebân olduğu vechile vüzerâ-i ‘azâm kethüdâları atûfetli Selami Efendinin teba‘asından uzunca boylu kumral bıyıklı Seyyid Mustafa bin Hasan 1 nefer bazı maslahatın rüyeti ve tesviyesi zımnında Kastamonuya ‘azimet ve avdetinde Kengiriye bi'l-vürûd ve Said Efendinin konağında dört gece beytûtet birle Ankara üzerinden Dersa‘âdete râhi olduğu

Fi 10 Ramazan sene 54

[23]

Kengiri muzâfâtından Yergi karyesinden 46 hane 136 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 45 yaşında Abdal oğlu Mehmed bin İbrahim 1 nefer bi-hamdihi ve teâla karye-i mezbûrda hastalık masûn olduğundan berâ-yı ticâret üç mâh kadar Der-

‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûstan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimeti

[24]

Kengiride vak’i Mirahur mahallesi sâkinelerinden Fatıma binti Hüseyin nam şeybi Şeyh Osman mahallesinden işbu tâlibi Ali bin Mahmuda bilâ manî-i şer‘i ve bervechi ahd-i akd-i nikâh olunma üzere imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğu bi’l-ihsar kayd-ı jurnal şud

[25]

Bu dahi Kengiri muzâfâtından Korgun Karyesi sâkinelerinden Emine bint Mustafa nam şeybinin yine karyeden işbu tâlibi Mustafa bin Mehmede şerâitine riyyet olunarak akd-i nikâh olunmak üzere karye-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğu

[26]

Bu dahi Kengiri mahallâtından Alacamescit mahallesi sâkinelerinden Şerife Zeliha bint Ahmed nam bîkr-i baliğa Yine mahalleden Ali bin Aliye şerâitine riyyet olunarak akd-i nikâh olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğu

[27]

Bu dahi Kayser Bey mahallesi sâkinelerinden Zeliha bint Abdullah nam şeybi Hoca Bahşâyış mahallesinden tâlibi Feyzullah bin Hüseyine şerâitine riyyet olunarak akd-i nikâh olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğu

[28]

Bu dahi Hoca Bahşâyış mahallesi sâkinelerinden Aliye bint Hasan nam şeybinin Ovacık karyesinden işbu tâlibi Ali bin Mehmede şerâitine riyyet olunarak akd-i nikâh olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğu

[29]

Darendeli orta boylu kumral bıyıklı Agop veledi Tavit nam 1 nefer sudur buyrulan emr-i ‘âliyye imtisâlen Darendede kazâsında veba hastalığı ve ‘illet-i sâirenin vukû’ bulmadığı cihetle mersûm kısmet aramak arzusuyla Ankara ve Der-‘aliyyede kadar mürûru esnasında Kengiriye bi’l-vürûd ve Hacı Hasan Kahvesinde üç gece ârâm birle Za‘ferânborlu üzerinden râhi olduğu

[30]

Yedlerinde bulunan Sinob tezkeresi me’alinden müstebân olduğu veçhile Çerkezi-asl orta boylu kara sakallı Halil veled-i Mustafa 1 nefer ve refiki uzun boylu Mehmed veled-i Ali 1 nefer ve uzun boylu kara sakallı Abdullah veled-i Osman 1 nefer ve diğer uzun boylu kara sakallı İbrahim veled-i Hasan 1 nefer ve orta boylu kara sakallı Mustafa veled-i İslam 1 nefer ve uzun boylu kara sakallı Yusuf veled-i Hacı Ahmed ile 6 nefer işbu tarih tezkereye gelinceye kadar Sinob cânibinden hastalık ‘illeti ve sâir gûne ‘illet zuhûr etmediğinden merkûmların bu sene-i mübârekede bahren tavâf-ı Beytullah-ı ihrâm niyet-i hayriyesiyle cânib-i Hicaz-ı mağfîret-tirâza ‘azimetleri esnâsında Kengiriye bi’l-vürûd Arabın Kethüdanın hanında iki gece ârâm birle Ankara üzerinden Antalya tarafına râhi oldukları

fi 12 Ramazan sene 54

[31]

Söğüd kazâsı aleş’şedidden masûn olduğu halde Bağdadî’l-asl siyâhiden orta boylu köse sakallı derviş Mehmet 1 nefer seyr-u seyahatle Eskişehir ve bazı mahall-i sâirelere ‘azimet ve avdetinde Kengiriye bi’l-vürûd ve kira-hanede beş gece mihman birle Sinob cânibini ziyâret için gidecek olmuş ol-vechile atik tezkeresi mahall-i Kengiri mahkemesinden işâret olunarak Tosya üzerinden râhî olduğu

[32]

Kengiride vâki’ Şeyh Osman mahallesinden 108 hane 245 numarada mukayyed orta boylu kumral sakallı 48 yaşında alâcacı Mustafa bin Ömer 246 numarada mukayyed orta boylu şâbb-ı emred 20 yaşında yek çeşm Ömer veled-i merkûm 247 numarada mukayyed bir aylık diğer oğlu Abdullah ve zevcesiyle 4 nefer mahallesinden bâ-izn-i muhtardan huruç ve Karataş mahallesinden menzil iştirâsıyla nakl ve iskân olmasına dâir mahallesi imam ve muhtaratı taraflarından verilen mühürlü pusula mûcibince

mahalle-i mezbûr defterinden kayıtları bade'l-tarikin ve işbu mahallenin 410 numarasına müceddiden ismi kayd ve badehu nakl ve iskân olunmuş oldukları 'ilm-i haber mûcibince kayd-ı jurnal şud

[33]

Kengiri muzâhâtından Şeyh Yunus karyesinde 1 hane neferâtından 3 numarada mukayyed aksakallı 75 yaşında Mahmud bin Yunus bâ-emr-i'llahi ecel mev'udıyla fevt olmuş olduğu ihbâr olundukda usûl-ı nüfûsdan ismi terkin olunduğu kayd-ı jurnal şûd

[34]

Hisarcık karyesinde 15 hane neferâtından 51 numarada mukayyed asâkir-i redifden uzun boylu şâbb-ı emred 15 yaşında Kelek oğlu Ahmed bin Abdülhey'in Osman namında bir evlâdı dünyaya gelmiştir

[35]

Kengiride vâki' Şodvirân medresesinin birinci numarasında hind-ül asl esmerü'l-levn kırca sakallı 75 yaşında sullûh-ı takvâdan El-Hacc Şemseddin Baba bin Abdullah bir mikdâr nâ-mizâç ve sâhib-i firâş olarak bi-emrillahi teâla irtihâl-i dâr-i bekâ eylemiş olduğu ihbâr olundukda medrese defterinden kaydı terkin olunduğu

Fi 13 Ramazan sene 54

[36]

Kengiri muzâfâtından Korgun karyesinde vâki' ...¹⁵⁷ mahallesinden 58 hane 163 numarada mukayyed orta boylu kara sakallı 35 yaşında Kansuz oğlu Mehmed bin Abdullah yine mahalleden 162 hane 360 numarada mukayyed orta boylu kara sakallı 35 yaşında paşa oğlu Mustafa bin Mustafa ile 2 nefer bi'lütfullahi teâla karye-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden merkûmân hamal esnafından olub ticâretle altı maha değin Der-'aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefaletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve Dersa'âdete 'azimet etmiş oldukları

[37]

¹⁵⁷ كنتم

Kengiriye vâki‘ Mirahur mahallesi sâkinelerinden Emine bint Mehmed nam şeybi Çukur mahallesinden işbu tâlibi Ahmet bin Süleymana bilâ mani’-i şer‘i ve ber-vechi Ahmedî akd-i nikâh olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğu

[38]

Kezâlik Şeyh Osman mahallesi sâkinelerinden Aişe bint Ömer nam bîkr-i bâliğanın Alaca Mescit mahallesinden tâlibi Mustafa bin Mustafaya şeraitine riayet olunarak akd-i nikah olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğu

[39]

Vilâdet saadet-i mülükânede bi’l-iftihâr tezyin şehristân müsrete ibtidâr olduğu mukaddema takdim ve vaka-i pirâyeye-i tertib ...¹⁵⁸ beyân ve iş’ar kılınmış olmakdan nâşi vilâdet-i celil’ü-l menkabet şehinşâhinin bin yüz doksan dokuz sene-i münteminesi Ramazan-ı keşirü’l-feyzânın on dördüncü günü tâl’at efzâ-yı ...¹⁵⁹ olduğundan işbu hulûliye teşrif olunan mâh- siyâm-ı mağfîret ittisâmın on dördüncü gecesi levâzım-ı şâdinin icrâsına kıyâm olunarak derûn-i Kengiride ikâd-ı kanâdil ile tezyin ve tob ve fişenk şenlikleriyle izhâr-ı merâsim şâdi ve müserret olunmuş olmağla sâye-i şevketvâye-i şehinşâhide bu vechile nice nice müserret me’ati’l-ibtisârın (?) icrasıyla cümlelerin çeşm-i amâlleri nevbenev karar olmak ad’iyyesi hayriyesi tekrar olunduğu kayd-ı jurnal olunmuştur

[40]

Hoca Bahşâyiş mahallesi sâkinelerinden Aişe bint Süleyman nam bîkr-i baliğanın Kulas karyesinden işbu tâlibi Hüseyin bin Osmana bilâ mani’-i şer‘i ve berveçhi Ahmeti akd-i nikâh olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyrulduğu

Fi 14 Ramazan sene 54

[VARAK 3]

¹⁵⁸ دلفیب

¹⁵⁹ افقجهان

Hafta-i salis

Fi 15 N. Sene 54

[41]

Kengiri sancağından ikinci alay unvanıyla mürettep redif-i asâkir-i mansûre alayının zâbitân ve neferâtına işbu güzerân iden elli dört senesi rebiülahirine mahsûben ma'âş ve mâhiyeleri ihsân-ı şâhâne buyrulmuş ve bu veçhile alay-ı mezkurda lâci'ü-l münaviye Ankarada bulunan ikinci taburuna Ankarada tevzi' olunarak birinci taburuna mu'arefet-i şer'î ve dergâh-ı 'âlî kapucubaşlarından hâlâ Kengiri sancağı mütesellimi 'atûfetli Abdullah Ağa ma'rifeti ve zâbitânı ma'rifetleriyle Kengiride tevzi' ve taksim ve Ramazan-ı şerif münasebetiyle üçüncü taburuna dahi Ağa-yı müşarünileyh tarafından me'mur mu'temed adam ve taburu-ı mezbûr kâtibi Hasan Efendi ma'rifetleriyle mahallerinde bi't-teslim mütesellimlerin mübeyyin beher kazâdan birer kıt'a il'âm-ı şer'î ve birer kıt'a defter-i mûmzâ götürmüş oldukları

[42]

Kengiriye vâki' Çetince mahallesinden 34 hane 64 numarada mukayyed orta boylu kırca sakallı 35 yaşında dülger ...¹⁶⁰ Mehmed bin Mustafa 1 nefer bi-hamdihi ve teâla mahalle-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden merkûmun oğlu Ankarada bulunmağla görmek kasdıyla on beş güne kadar gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûstan terkine ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimeti

[43]

Kengiri müzâfâtından İldızım karyesi 65 hane neferâtından 192 numarada mukayyed orta boylu şâbb-ı emred 14 yaşında Coroğlan oğlu Mehmed bin Mehmed 1 nefer bi-hamdihi sübhane-i Hakkın karye-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden merkûmun karındaşı Ankarada asâkir-i muntazama-i hazret-i veli'ü-l n'amide (?) ikinci bölük neferâtından olub görmek arzusuyla on beş güne kadar gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûstan terkine ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimeti

¹⁶⁰ بضی

[44]

Yalvaç kazâsı ale's-şedidden masûn olduğu halde kazâ-i mezbûra tâbi' Sucular karyesinden sarı taze bıyıklı Musa ve refiki tıraş Mahmut ve diğer tıraş Veliüddin ile 3 nefer merkûmlar rугan şiri¹⁶¹ ile Kengiriye bi'l-vürûd ve Hacı Mustafa oğlu hanında on gün beytûtet ve lâzım olan kimesnelere beher kıyyesini üçer buçuk guruş fi'at ile bey' birle geriye i'âde olmuş oldukları

[45]

Kengiride çukur mahallesinde mütemekkin 6 hane 23 numarada mukayyed 'alâ cizyeli tüccar Acem oğlu orta boylu aksakallı 53 yaşında Osub veled-i Bağus 1 nefer mahalle-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden bey'-i şira zımnında kırk bir gün müddetle Zile cânibine gidib gelmesine dâir kocabaşları tarafından verilen mühürlü pusula mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkine ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimet

[46]

Darende kazâsı hastalıktan masûn olduğu halde medine-i Sivasda misafıratle sâkin Darendeli uzun boylu kara sakallı tabib Ömer Efendi 1 nefer bazı emrâza mübtelâ olanlara mu'âlece tertib etmek için Tokad ve sâir mahallere 'azimet ve esnâ-yı râhında Kengiriye vüsûl ve Hacı Hasan kahvesinde yedi gece ârâm ve yedinde olan tezkeresi mûcibince Ankara tarafına gitmiş olduğu

[47]

Kengiriye vâki' Hoca Bahşâyiş mahallesi sâkinelerinden Zeyneb bint Ahmet nam nam¹⁶² şeybi İmaret mahallesinden işbu tâlibi Mehmed bin Hüseyin bilâ mani'-i şer'i berveçhi Ahmedi akd-i nikâh olunmak üzere imamına hitâben izin tezkeresi i'tâ buyrulduğu

[48]

Kengiri müzafâtından Yerik karyesinde 9 hane neferâtından 28 numarada mukayyed uzun boylu köse sakallı 25 yaşında Abdülgaffar oğlu Ahmed bin Mehmed yine

¹⁶¹ روغن شيري , susam yağı?

¹⁶² mükerrer

karyeden 44 hane 131 numarada mukayyed uzun boylu kara sakallı 35 yaşında emir oğlu Veliüddin ile 2 nefer bi-lütfüllahi teâla karye-i mezbûrda ‘illet-i ma’hûde zuhûr etmediğinden hamallık ile üç mâh kadar Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefaletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimet etmiş oldukları

[49]

İnözü karyesinde 1 hane neferâtından 2 numarada mukayyed orta boylu sarı bıyıklı 24 yaşında Gulim(?)¹⁶³ oğlu Osman bin Mustafanın Abdullah namında bir evlâdı dünyaya gelmiştir

[50]

Yine karyede 12 hane neferâtından 37 numarada mukayyed uzun boylu taze sakallı 25 yaşında köse oğlu Mustafa bin Mehmedin Hasan namında bir evlâdı dünyaya gelmiştir

[51]

Kaypukâr(?)¹⁶⁴ karyesi sâkinelerinden Aişe bint Ebubekir nam bîkr-i baliğın yine karyeden işbu tâlibi Ali bin Hüseyine bilâ mani’-i şer‘i bervehci Ahmedi akd-i nikâh olunmak üzere karye-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i’tâ buyurulduğu

[52]

Kengiride vâki’ Halil Ağa mahallesinden 21 hane 37 numarada mukayyed orta boylu siyah sakallı 31 yaşında Çiftlikli Mustafa bin Yanık Alinin Mehmed namında bir evlâdı dünyaya gelmiştir

Fi 18 Ramazan sene 54

[53]

Rumilide vâki’ Manastır kazâsına tâbi’ Tırnovadan olub Mısır cânibinde başıbozuk askeri silkinde iken bu def‘a ‘Ayıntab(?)¹⁶⁵ tarafından firâren Sivasa gelmiş olan orta

¹⁶³ كوليم

¹⁶⁴ قنوپكار

¹⁶⁵ عنتاب

boylu kumral bıyıklı Cafer bin Halil 1 nefer Sivas tezkeresiyle sılasına mürûru esnâ-i râhında Kengiriye vüsûl ve Hüseyin Ağa hanında üç gece ârâm birle Ankara üzerinden ‘azimet eylediği kayd-ı jurnal olunmuştur

Fi 19 Ramazan sene 54

[54]

Kengiride vâki’ Halil Ağa mahallesinden 25 hane 116 numarada mukayyed orta boylu siyah sakallı 41 yaşında terzi Abdi Ağazâde Receb bin Mehmedin Abdullah Şakir namında bir evlâdı dünyaya gelmiştir

[55]

Yine mahalleden 56 hane 147 numarada 1 yaşında mukayyed Tosyalı oğlu Mehmed bin Molla Ali nam bir nefer esâmi sabi bâ-emr-i Allah-ı teâla ecel mev‘ûduyla fevt olmuş olduğu ihbâr olundukda ceride-i nüfûsdan ismi terkin olmuştur

[56]

Kengiri müzafâtından Çörekçiler karyesinden 11 hane 25 numarada mukayyed uzun boylu kır sakallı 45 yaşında Kenan oğlu Ali bin Mustafa yine karyeden 12 hane 26 numarada mukayyed uzun boylu kır sakallı İmam oğlu Hasan bin Ali yine karyeden 23 hane 45 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 31 yaşında Koca oğlu Ahmed bin Ahmed ile 3 nefer işbu vakt-i zaman adalet nişana gelinceye kadar karye-i mezbûrda ‘illet-i ma’hûde zuhûr etmediğinden berâ-yı ticâret dört mâh müddetle Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimet etmiş oldukları

Fi 20 Ramazan sene 54

[57]

Yine karyeden 37 hane 90 numarada mukayyed uzun boylu aksakallı 61 yaşında Kalıb oğlu Ahmed bin İbrahim yine karyeden 40 hane 77 numarada mukayyed uzun boylu kara sakallı 51 yaşında Sarı Mehmed oğlu Halil bin Halil ile 2 nefer esami bi-emrillâhi teâla ecel-i mev‘ûduyla fevt olmuş oldukları ihbâr olundukda ceride-i nüfûsdan isimleri terkin olunmuştur

[58] ‘

Yine Çörekçilerden 43 hane 102 numarada mukayyed uzun boylu kara sakallı 45 yaşında Çoban Halil bin Mustafa 1 nefer bi-hamdihi ve teâla karye-i mezbûrda hastalık ve sâir gûne ‘illet zuhûr etmediğinden berâ-yı ticâret dört mâh müddetle Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkine ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimeti

[59]

Dikenli karyesinden 12 hane 41 numarada orta boylu kara sakallı 41 yaşında Ömer oğlu Hüseyin 1 nefer yine karyeden 26 hane 91 numarada mukayyed orta boylu kara sakallı 42 yaşında Kara Ali oğlu Mustafa bin Hüseyin 1 nefer yine karyede 68 hane neferâtından 240 numarada mukayyed orta bolyu kumral sakallı 31 yaşında Huylu oğlu İbrahim bin Abdullah ile 3 nefer bi-hamdihi ve teâla karye-i mezbûrda hastalık ve sâir gûne ‘illet zuhûr etmediğinden merkûmlar piyâde hamallarından olub üç mâh mehil Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimetileri

[60]

Medine-i İznikmid ‘ale’ş-şedidden masûn olduğu halde medine-i mezbûrda vâki’ Arab Hacı Hasan hanında mukayyed Şam-ı Şerifli orta boylu kara bıyıklı Hacı Hızır ve refiki orta boylu ter bıyıklı Zekeriya ile 2 nefer ‘attâr esnafından olub ‘attâriye emti‘ası fûrûhtüçün Medine-i İzmire kadar mürûru esnâsında Kengiriye bi’l-vüsûl ve Ahmed Paşa hanında bir mâh müddetle Hanağâsı kefilî ile misâfireten sâkin ve sevkinde bir miktar bey’-i şira birle Kastamonuya gidecek olmuş oldukları yedlerinde tezkeresi Kengiri mahkemesinden işâret olunarak râh-ı rastları cânibine ‘azimet eyledikleri

[61]

Kengiride vâki’ Taş mahallesinde müteehhiren sâkin 114 numarada mukayyed an-asl Burusalı orta boylu şâbb-ı emred 18 yaşında Abbas oğlu Süleyman bin Mehmed 115 numarada bir aylık oğlu Mehmed ve zevcesiyle 3 nefer müddetleri hitamıyla bâ-izn-i muhtarân Yoğurtcu mahallesinde bi’l-isticâr nakl ve iskân olunmasına dâir mahallesi imam ve muhtarâtı taraflarından verilen mühürlü pusula iktizâsı üzere mahalle-i

mezbûrdan kaydı ba‘de-l ihrâç ve işbu mahallenin nüfûs defterine 131 numarasına müteahhiren nakl şud

[62]

Korgun karyesinde vâki’ Baş mahallesinde yirmi hane neferâtından 70 numarada mukayyed uzun boylu kara bıyıklı 25 yaşında Heftan oğlu Yunus bin İsmail nam 1 nefer bi-hamdihi ve hakkın karye-i mezbûrda hastalık ve sâire gûne ‘illet zuhûr etmediğinden merkûm hamal makûlesinden olub altı mâh mehil ile Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresi ahz ve ‘azimeti

Fi 21 Ramazan sene 54

[VARAK 4]

Hafta-i rabi’

Fi 22 Ramazan sene 54

[63]

Mirliva Ali Paşa livâsının birinci alayın üçüncü taburunun beşinci bölümünde dördüncü onbaşının yedinci neferi Kengiri müzâfâtından Değim karyesinden orta boylu şâbb-ı emred Kara Ali oğlu Hüseyin bin Mustafa nam 1 nefer ‘alil ve mariz olub askerliğe elvermediği bi’l-muayene tebeyyün olmuş olduğundan ol-vechle merkûm silk-i askeriyeden ihrâç olunduğu mübeyyin bâb-ı hazret-i seraskeriden verilen bir kıt‘a mühürlü tezkeresi mûcibince vatan-ı asliyesi olan karye-i mezbûra vürûd eylediği

[64]

Şâm-ı Şerife tâbi’ Dumil(?)¹⁶⁶ karyesinden orta boylu şâbb-ı emred Hüseyin bin Ahmed 1 nefer kısmet aramak arzûsuyla Mar‘aş cânibine gelib Silistrede hizmetinde bulunan karındaşını görmek istid‘âsıyla yedinde olan tezkeresi medine-i mezbûrdan işâret olunarak mürûru esnâsında Kengiriye bi’l-vürûd ve Said Efendinin odasına

¹⁶⁶ دومل

iken tezkeresini zayi' etmiş ol-vechle kaydı-ı jurnalden ihrâç olunarak yedine müceddiden i'tâsıyla râh-ı râstında bulunan Karacaviran üzerinden gitmiş olduğu

[65]

Kengiri müzafâtından Ma'rif karyesinde 75 hane neferâtından 233 numarada mukayyed uzun boylu kara sakallı 35 yaşında Uzun Mehmed oğlu Ali bin Mehmed yine karyeden 79 hane 240 numarada mukayyed orta boylu köse sakallı 25 yaşın Kör Ömer oğlu Mehmed bin Ömer ile 2 nefer bi-hamdihi sübhane-i Hakkın karye-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden merkûmân piyâde hamallarından olub ticâretle 6 mâh kadar Der-'aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ve Dersa'âdete 'azimetleri

[66]

Kengiride vâki' Şeyh Osman mahallesi sâkinelerinden Hanif bint Halime nam şeybi Yoğurtcu mahallesinden işbu tâlibi Ahmed bin Ahmede bilâ mani'-i şer'i ve bervechi Ahmedi akd-i nikâh olunmak üzere mahalle-i mezbûr imamına hitâben izin tezkeresi i'tâ buyrulduğu

[67]

Çubukabad kazâsında hastalık masûn olduğu halde *seyahat fukarasından* Bağdadlı orta boylu kara sakallı Derviş Mehmed ve yanında oğlu Ali ile 2 nefer bâ-tezkere Çubukabad merkûmân erzak-ı maksûdun celb için Kalecike 'azimet ve esnâ-yi râhında Kengiri bi'l-vürûd Hüseyin Ağa hanında iki gece ârâm birle Kalecik tarafına gitmiş olduğu

[68]

Kengiri sancağından Çerkeş kazâsı hastalıktan masûn olduğu halde tarîk-i 'âlî-i rufâ'i fukarasından orta boylu kır sakallı Derviş Ahmed 1 nefer bâ-tezkere-i Çerkeş merkûm seyahatle Beypazarı tarafına mürûru esnasında Kengiriye bi'l-vürûd ve Hüseyin Ağa kahvesinde iki gece mihman birle geriye 'avdet eylediği

[69]

Kengiri müzâfâtından İldızım karyesinde 65 hane neferâtından 188 numarada mukayyed uzun boylu kumral 45 yaşında Coroğlan oğlu Mehmed bin Mustafa 1 nefer bi-hamdihi ve Hakkın karye-i mezbûrda hastalık masûn olduğu halde merkûmun oğlu Osman Ankarada asâkir-i muntazama-ı veliyyü'n-ni'amiden ikinci bölük neferâtından olup yirmi bir güne değin gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimeti

[70]

Asitane-i 'Âliyede ve tevâbî' hastalıktan masûn olduğu halde boz ak sarı sakallı Halil 1 nefer vilâyetine mürûru esnasında Kengiriye bi'l-vürûd Hacı Hasan kahvesinde üç gece ârâm birle Sunkurlu üzerinden râhi olduğu

[71]

Kengiri muzâfâtından İnözü karyesinden 2 hane 7 numarada mukayyed uzun boylu kumral sakallı 31 yaşında Akgül oğlu Hüseyin bin Mehmed yine karyede altı hane neferâtından 15 numarada mukayyed orta boylu köse sakallı 21 yaşında Deli Mehmed oğlu Emin bin Osman ile 2 nefer bi-hamdihi ve Hakkın karye-i mezbûrda hastalık masûn olduğundan merkûmân kayıkçılık ile üç mâh kadar Kartal cânibine gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kaydı nüfûstan terkin ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve 'azimetleri

[72]

Kengiriye vâki' Şeyh Osman mahallesinden 18 hane 36 numarada mukayyed uzun boylu siyah bıyıklı 20 yaşında Suhtenin Seyyid Mustafa bin Osman nam 1 nefer bi-hamdihi ve teâla mahalle-i mezbûrda hastalık ve sâir güne 'illet vukû'bulmadığından alacağı matlub için yirmi bir gün mehil ile Kalecik kazâsına gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve kazâ-i mezbûra gitmiş olduğu

Fi 23 Ramazan sene 54

[73]

Bi-hamdillahi teâla Asitâne-i ‘Âliyye ve tevâbî‘ hastalıktan masûn olduğu halde mecdûd-ı ikşâd olan süvâri-i asâkir-i mansûreden olub an-asl Kengiri mahallâtından Hoca Bahşayış mahallesinden Himmet bin Ölçekci(?)¹⁶⁷ Abdullah nam 1 nefer bâ-inhâ-yı serkâtib müşarünileyhe vilâyetine gidib rûz-ı hazırda alayında bulunmak üzere Der-‘aliyyeden ‘azimet ve vatan-ı asliyesi olan livâ-i merkûma vürûd ...¹⁶⁸ kayd-ı jurnal olunmuştur

[74]

Trabzon sancağı hastalıktan masûn olduğu halde kazâ-i mezbûra tâbi‘ Sürmene kazâsından Kucre(?) karyesinden 1 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 35 yaşında Hasan bin Abdurrahman yine karye-i mezbûreden 6 numarada mukayyed orta boylu ter bıyıklı 22 yaşında Tahir bin Hasan ile 2 nefer iplikçi esnafından olub iplik fûrûhtuçün Ankara ve sâir mahallere mürûr ve avdetinde Kengiriye vüsûl ve Hacı Halil Ağa hanında on gece ârâm birle girüye ‘iâde olmuş oldukları

[75]

Yedinde olan Haleb’üş-şehba tezkeresi mealinden müstebân olduğu veçhile akkâm taifesinden orta boylu ter bıyıklı Ömer nam 1 nefer kısmet aramak arzusuyla Konya ve Karahisar ve Amasya câniblerine ‘azimet ve avdetinde Kengiriye vüsûl ve Hacı Hasan Kahvesinde yek şebb ârâm birle Amasya cânibine râhî olduğu

[76]

Çemişgezek kazâsı ‘ile’l-i şedidden masûn olduğu halde hamam-ı atik mahallesinden 9 ...¹⁶⁹ 30 numarada mukayyed orta boylu kumral bıyıklı 37 yaşında Ahmed veled-i Abdullah nam 1 nefer tımarlı süvari-i Asâkir-i mansûreden olub berat tecdidi zımında Der-‘aliyyeye mürûru esnasında Kengiriye bi’l-vürûd ve Hacı Hasan kahvesinde bir gece ârâm birle Karacaviran üzerinden râhî olduğu

[77]

¹⁶⁷ اول چكجی

¹⁶⁸ ولحرقی

¹⁶⁹ قزلک / قسزلك

Sinob kazâsı hastalıktan masûn olduğu halde Şam-ı Şerifli orta boylu ter bıyıklı hafız Mehmed bin Hacı İbrahim nam 1 nefer hala Sinob müdiri ve kalyon-ı hümâyûn nâzırı devletlü Hüseyin Paşa hazretlerinin sâyislerinden olub bu def'a müşarün-ileyhin hizmetinden münfak birle hasbe'l-rezzâk (?)¹⁷⁰ Konyaya kadar mürûru esnasında Kengiriye bi'l-vürûd ve Hacı Hasan kahvesinden yek şebb ârâm birle Ankara üzerinden râhî olduğu

[78]

Taşköprü kazâsı hastalıktan masûn olduğu halde kazâ-i mezbûra tâbi' Bilviran karyesinden orta boylu sarı bıyıklı Hilmi bin Ahmed 1 nefer ticâretle Ankaraya mürûr ve avdetinde Kengiriye vüsûl ve Hacı Hasan kahvesinde yek şebb ârâm birle vilâyetine 'azimet ve avdet eylediği

[79]

Kengiriye vâki' Kayser Bey mahallesinden 192 hane 398 numarada mukayyed orta boylu sarı sakallı 37 yaşında Hülleci Osman bin Ali nam 1 nefer bi-hamdihi ve teâla mahalle-i mezbûrda hastalık ve sâire gûne 'illet zuhûr etmediğinden süpürge fûrûhtuçün onbeş gûne kadar Ankaraya gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresi ahz ve 'azimeti

[80]

Ermeni reayasından Çukur mahallesinde mütemekkin 13 hane neferâtından 26 numarada mukayyed evsat cizyeli terzi İstefan oğlu orta boylu kara bıyıklı 27 yaşında Ovannes veled-i İstefan nam 1 nefer mahalle-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinden merkûm terzilik etmek için üç mâh müddetle Karıpaşarı ve Çerkeş kazâlarına gidib gelmesine dâir kocabaşları tarafından verilen mühürlü pusula mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimeti

[81]

Bu dahi İmaret mahallesinde mütemekkin 1 hane 1 numarada mukayyed evsat cizyeli Terzi İskender oğlu orta boylu sarı bıyıklı 41 yaşında Avni? veled-i İskender ve

¹⁷⁰ حسب ال رزاق

yanında zevcesiyle 2 nefer mahalle-i mezbûrda ‘illet-i ma‘hûde zuhûr etmediğinden mersûmân Kudûs-i şerifi ziyaret maksadıyla gidib gelmesine dâir kocabaşları tarafından verilen mühürlü pusula mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve Ankara üzerinden râhî oldukları

[82]

Bu dahi Ermeni milletinden Yoğurtçu mahallesinde mütemekkin 2 hane 5 numarada mukayyed ‘alâ cizyeli terzi Menkis? oğlu uzun boylu sarı bıyıklı 40 yaşında Kizar veled-i Karsit? nam 1 nefer mahalle-i mezbûrda ‘illet-i ma‘hûde zuhûr etmediğinden merkûm terzilik etmek için üç mâh kadar Koçhisar Çerkeş ve Tosya kazâlarına gidib gelmesine dâir kocabaşları tarafından verilen mühürlü pusula mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve ‘azimeti

[83]

Bu dahi Ermeni reayasından Çukur mahallesinde mütemekkin 1 hane neferâtından 2 numarada mukayyed ednâ cizyeli terzi ‘Âcî Yanus oğlu orta boylu kumral bıyıklı 45 yaşında Artin veled-i ‘âci Yanus nam 1 nefer mahalle-i mezbûrda ‘illet-i ma‘hûde zuhûr etmediğinden merkûm terzilik etmek için Kalecik ve Ankara ve İskilib kazâlarına üç mâh kadar gidib gelmesine dâir kocabaşları tarafından verilen mühürlü pusula mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkine ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve ‘azimeti

[84]

Medine-i Kastamonuda hastalıktan masûn olduğu halde Şâzî Bey mahallesinde mütemekkin Rum taifesinden orta boylu kara bıyıklı Kuyumcu Hünyada oğlu Suve veled-i İlya ve çırağı orta boylu kara bıyıklı Munas ile 2 nefer mersûmân bazı ...¹⁷¹ zimmetinde olan hesabı rüyet için medine-i Kengiriye bi'l-vürûd ve Acem hanında yedi gece müsâfereten sâkin birle geriye avdet eylediği

[85]

¹⁷¹ كسان

Bu dahi Çerkeşte ahz i'tâ zımında mütemekkin ve mukayyed Kayseriyede vâki' Talas karyeli Rum taifesinden orta boylu Çarabru(?)¹⁷² Nikola nam 1 nefer kazâ-i mezbûrda hastalık ve sâir gûne 'illet masûn olduğundan merkûm sılasına mürûru esnâsında Kengiriye bi'l-vüsûl ve acem hanında 2 gece beytûtet ve ferdâsı Sunkurlu üzerinden râhî olduğu

Fi 24 Ramazan sene 54

[VARAK 5]

[86]

Erzurum eyâleti ve aktâr-ı şarkiyede hastalık ve sâire gûne vukû'bulmadığı halde Rumili ahâlisinden uzun boylu şâbb-ı emred Zenci(?) Hüseyin bin Ahmed nam 1 nefer merkûm li-ecli'l-hizmet Erzurum tezkeresiyle Tokad cânibine vürûd edib Bursaya kadar mürûrunu istida' veistirhâm etmeleriyle yedinde olan 'atik tezkeresi mahalli Tokad mahkemesinden işâret olunarak halâl-ı râhda Kengiriye bi'l-vürûd Kirâhâne kahvesinde on beş gece beytûtet birle Ankara üzerinden râhi olduğu

[87]

Kengiride vâki' Kayser Bey mahallesinde 4 hane neferâtından 8 numarada mukayyed uzun boylu kara sakallı 35 yaşında Es-Seyyid Mustafa Efendi bin El-Hacc Mehmed Efendi 9 numarada mukayyed orta boylu taze sakallı 23 yaşında Es-Seyyid Mehmed Efendi karındaş-ı merkûm 10 numarada mukayyed orta boylu şâbb-ı emred 14 yaşında es-Seyyid Ahmed Efendi diğer karındaş merkûm ile 3 nefer bi-hamdihi sübhane-i ve Hakkın mahalle-i mezbûrda hastalık ve sâire gûne 'illet zuhûr etmediğinden babaları müteveffanın üzerinde bulunan tedrislik berâtını üzerlerine tevcihi niyâzı zımında bir kıt'a il'âm-i şerif ile Der-'aliyyeye gidib gelmelerine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkine ve icâb eden mürûr tezkerelerini ahz ve Dersa'âdete 'azimet etmiş olukları

Fi 25 Ramazan sene 54

¹⁷² چارابرو

[88]

Hoca Elvan mahallesi sâkinelerinden Zeliha bint Ali nam yeni bânunun Karataş mahallesinden işbu tâlibi Hüseyin bin Mustafa bilâ mani'-i şer'î ve bervechi Ahmedi akd-i nikâh olunmak üzerine imamına hitâben izin tezkeresi i'tâ buyrulduğu

[89]

Darendeli orta boylu müzellef sakallı Hasan velid-i Mehmed ve refiki orta boylu diğer taze sakallı Mustafa veled-i Osman ile 2 nefer işbu târih-i tezkere gelinceye kadar Darendede kazâsından hastalık masûn olduğundan merkûmân erzak-ı maksûmesiyle ...¹⁷³ zımında Ankara ve mahruse-i Burusaya değin mürûr-ı esnâ-yı râhında Kengiriye vüsûl ve Arabın Mehmedin hanında beş gece ârâm birle Ankara cânibine mûte'âzzim olmuş oldukları

[90]

İskilib kazâsı ile ş-şeditden masûn olduğu halde Hacı Piri mahallesinden uzun boylu köse sakallı Derviş Hasan Baba ve orta boylu şâbb-ı emred Derviş Ahmed ile 2 nefer li'ecli'l-seyyah(?) ve li'ecli'l-erzâk İzmir cânibine kadar 'azimet ve esnâ-yı râhında Kengiriye bi'l-vüsûl ve Hüseyin Ağa kahvesinde üç gece mihman birle Ankara tarafına 'âzim olmuş oldukları

[91]

Kengiri muzâfâtından Korgun karyesinde vâki' Aşağı mahalleden 220 hane 593 numarada mukayyed orta boylu köse sakallı 28 yaşında Piyâde oğlu İsmail bin İsmail nam 1 nefer bi-hamdihi ve teâla karye-i mezbûrda 'illet-i ma'hûde zuhûr etmediğinde merkûm piyâde hamallarından olub ticâretle altı mâha kadar Der-'aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefâletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkin ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve 'azimeti

[92]

Kınık karyesinden 29 hane 97 numarada mukayyed orta boylu kır sakallı 49 yaşında Karaoğlan oğlu Mehmed bin İbrahim 1 nefer bi-hamdihi ve teâla karye-i mezbûrda

¹⁷³ جانب

‘illet-i ma‘hûde zuhûr etmediğinden merkûm piyâde hamallarından olub ticâretle üç mâh kadar Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefaletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkine ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimeti

Fi 26 Ramazan sene 54

[93]

Yine karyeden 28 hane 96 numarada mukayyed orta boylu kara sakallı 45 yaşında diğerk Karaoğlan oğlu Ömer bin İbrahim nam 1 nefer bi-lütfullahi teâla karye-i mezbûrda ‘illet-i ma‘hûde zuhûr etmediğinden berâ-yı ticâret üç mâh müddetle Der-‘aliyyeye gidib gelmesine dâir verilen kefaletnâme mûcibince kayd-ı nüfûsdan terkine ve icâb eden mürûr tezkeresini ahz ve Dersa‘âdete ‘azimeti

[94]

Medine-i Kastamonuda hastalık masûn olduğu halde Bey Çelebi mahallesinde mütemekkin 66 rakamında mukayyed orta boylu kara bıyıklı körükçü Yorgi veled-i Manel nam 1 nefer mersûm körük emti‘ası fûrûhtuğun medine-i Kengiriye bi’l-vürûd ve babas (papaz) odasında bir mâh misafiren sâkin ve geriye ‘iâde olunmuş olduğu

Fi 27 Ramazan sene 54

[95]

Hikmet-i bâliğâ-i samedâniye ile ma‘muriyet ve abâdâni-i memâlik ve bilâd-ı kaziyesi ve ahâli ve ibâdın kesret ve vefretiyle hâsıl ola geldiği zâhir ve nevi’ beni adem ve dâimen kendi nesl ve zürriyetini telef ve hederden vikâye muhafaza ile her halde kıllet-i nüfûs bâdi-i olacak hâlât-ı nâmerziyeden ictinâb üzere olmaları farz-ı ‘ayn mesâbesinde idüğü bu bedihi ve bâhir iken bazı kendüyi bilmezler mugayyer-i rıza-yı cenâb-ı hilaf-ı ‘alim ve bâdi-i kıllet nesl-i beni adem olan ıskat-ı cenin madde-i kerihisini irtikâb etmekte olub cenâb-ı vacib’ül-vücûdun irâde-i ‘aliyyesiyle perver şiyâfta olan cenini adeta katl-i nüfûs kabilinden bir günah-ı ‘azim ve mütekebbir olanlar mücâzât-ı uhreviyeye mazhar olacaklarından başka bu veçhile kıt’a-i ekbâd ve semere-i fuâd olan evlâd ni’metinin kadr ve kıymetini bilmediklerinden gufrân ne‘amilinin seiyyesine(?) giriftâr olarak ekseriyâ sakat bulur ve ıskatı için bazı muacelât-ı mühlike isti’mâl eder iken kendiler dahi telef olmak misüllü müstehak belâ-yı günagün olageldikleri vâreste-i kayd ve tefhim olduğuna ve bu madde-i

kerhiyyenin külliyyen meni' ve def'iyle ahâli ve berâyânın asâr-1 hüsrân ve 'inâdan vikâyeleri ve sâilinin istikmâli lâzım gelmiş idüğine binaen olbabda tenbihât-1 şedide ve tehdidât-1 'adideyi havi şerefsunûh buyrulan hatt-1 hümâyûn-1 mehâbet mekrûn-1 mülükâne mûcibince medine-i Kengiriye bir kıt'a emr-i 'âlîşân cümleye hitâben sahife-i bera-yı sūdûr etmiş ve huzur-1 şer'i lazım-ül huzur olanlar muvâcehesinde feth ve kırâat olunarak bir mantuk emr-i 'âlî velâd-1 mutasarrıfeyn tarafından livâ-i mezbûr kazâlarına i'lan ve işâ'a olunub ol veçhile tenfiz-i icrâsına ale'd-devam ihtimam ve dikkat olunmakta olduğu

[96]

İttifâk-1 arâ ile karârgir olan men-i mürûr nizâmının dâimen ve müstehiren icâsı emr-i ehemmine dikkat olunmak matlûb hazret-i cihândâri iktizâsından ve cümle me'murât üzerine vâcibe-i zimmet ise de mürûr-ubur eden yolculardan hiç tezkere sual olunmayarak mechûl'ul-ahvâl eşhâs makûleleri şurada burada geşt-u güzâr ve asâkir-i nizâmiyenin ba'zıları istedikleri mahallere firar etmekte oldukları bu def'a tahkik kerde-i hazret-i mülükâne olarak fi-mâb'ad memleketi cânibinden mâ'mul ye/be mürûr tezkeresi olmayan şahıs ve ehadın bir mahalden bir mahalle mürûr ve ubûr idememesi ve tezkereli olanların dahi tezkerelerine dikkat ile ne sebebe mebni geldiği ve maslahatı ne olduğu tahkik edildikten sonra mürûruna ruhsat verilmesi ve tezkeresiz zuhûr eden olur ise o makûleleri ahz ve tevkif birle ne mahalden gelmiş ve oraya gelinceye kadar kangı kazâlardan mürûr etmiş olduğu bilinerek ol kimesne orada meks ve ana göre icâbının icrâsıçün hâl ve keyfi derbâr-1 şevketkarâra il'âm ve inhâ kılınmak ve bi'l-maslahat Dersa'âdete ve bir kazâdan aher kazâya 'azimet edecek olanlar dahi nizâmî veçhile ol kazâ nüfûs defterine led'el-müracaa ismi kayd olunarak oralı olduğu bade't-tebeyyün 'azimeti maslahat zımında idüğü erbâb-1 vukûfun ihtiyârıyla tahkik eylediği halde kendisinin göstereceği mu'temed kefilin ismi ve şöretleri ve maslahat ve sebab-i 'azimetleri derc ile yol tezkeresi i'tâ ve defterde mukayyed olduğu sûrette kefilin olsa bile tezkere verilmemesi hususuna dikkat olunmak bâbında bu def'a tenbih-i şedide ve tahrirât 'adideyi hâvi şeref-bahs-i sünûh buyrulan hatt-1 hümâyûn-1 mehâbet-makrûn-1 mülükâne mûcibince medine-i Kengiriye bir kıt'a emr-i 'âlîşân cümleye hitâben sahife-i berâ-yı velât-1 mutasarrıfın tarafından livâ-i mezbûr kazâlarına harf be-harf i'lân ve işâ'a olunub olveçhile tenfiz ve icrâsına kemâl derece ihtimâm-1 tâm olunmakta olduğu kayd-1 jurnal kılınmıştır

Fi 28 Ramazan sene 54

[97]

İncesu kazâsından Abdurrahman Efendi bâ-emr-i ‘âlî Kengiriye menfiyen meks ve ikâmet üzere iken bu def‘a müma-ileyhin afv ve itlâkı husûsuna irâde-i kerâmet-madde-i pâdişâhi ta‘alluk birle emr-i şerif-i ‘âlîşân sudûruyla sebili tahliye olunarak isticlâb ve ivâd-ı pâdişâhiye kıyâm birle vatan-ı asliyesine ‘azimet ve avdet eylediği

Fi 29 Ramazan sene 54

SONUÇ

Çalışmanın konuyu tamamen ve kemalen ele aldığı iddiasında bulunmak mümkün değildir. Çalışma şeklen her ne kadar noktalanmış gibi görünse bile tersine henüz yeni başlamaktadır. Her şeyden önce girişte ifade edildiği üzere çalışmanın amacı kat'i bir neticeye varmaktan ziyade yakın dönem Osmanlısı üzerine çalışmakta olan araştırmacıların dikkatlerini söz konusu defter türüne çekmek ve belki de çok daha önemlisi Devlet Arşivleri'nin dikkatini de celp ederek Osmanlı arşivlerinde tasnifleri henüz tamamlanmamış bu defter türünün tasnif ve kataloglandırma işlemlerine hız kazandırarak bir an önce araştırmacıların istifadesine açılmasını sağlamak şeklinde ifade etmek daha mütevazı olacaktır. Nitekim 3 hülasa defteri üzerinden konu hakkında şimdiye dek *Osmanlı Devleti'nde Jurnal Teşkilatı* isimli eseri ile en kapsamlı çalışmayı yapan Yıldırım'ın kazalara ait 2 jurnal defteri tespit etmesine karşılık bu çalışmada 100'ün üzerinde kaza jurnal defteri tespit edilmesi jurnal defterinin günümüzde karanlıkta kalmış bir kaynak türü olmasının esas sebebinin tasnif meselesi olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Hatırlamakta fayda var ki, çalışmada ele alınan jurnal katiplerine ait maaş defterlerinden anlaşıldığı üzere, söz konusu dönemde Memâlik-i Mahrûse genelinde 500'ün üzerinde kaza ve sancak merkezinde toplam 558 jurnal kâtibî istihdam edilmektedir. Basit bir tahminle her merkezin ayda yalnızca (haftalık defter tutması gereken yerleri göz ardı ederek) bir defter tuttuğu ve merkeze ilettiği düşünüldüğünde on yıldan uzun bir süre devam ettiği düşünülen bu uygulamaya ait 60 000'in üzerinde defter bulunması gerekmektedir. Hal böyleyken çalışmada Çankırı tarihinin bir dönemine ışık tutmaktan ziyade jurnal defterlerinin bir tarih kaynağı olarak tanıtımının yapılması meselesi daha büyük önem kazanmış ve çalışmanın ağırlık noktası olmuştur. Zaten esasen bu çalışma da yalnızca tenkit ve ilaveleri bekleyen mütevazı bir teşebbüs olarak görülmelidir. Fakat buna rağmen söz konusu defterlerin barındırdıkları bilgilerin tarih-yazımı için kıymetli malzemeler sunduğu hususunun göz ardı edilmemesi gerektiği sonucuna da ulaşılmıştır. Hatta öyle ki, belki biraz zorlama ile Dünya tarihine dair küçük bilgi kıyıtlarının da bu defter türünde bulunabilecekleri şeklinde bir ifade abartılı olmasa gerektir. Nitekim Çankırı jurnal defterinin 19 numaralı journali, “*üç nefer İngilterelüler Anadoluda vâki' envâi' meadin ve nebâtât mütecessis ve taharri zımında*” Anadolu seyahatleri esnasında Çankırı'ya gelerek 7 gece burada misafir olduklarını bildirmektedir.

Jurnal defterlerinin tamamında hareket halindeki kitlelere ait izler bulmak mümkündür özellikle Tosya'nın Anadolu'yu kuzeyden doğu-batı eksenli birbirine bağlayan önemli bir güzergâh üzerinde yahut daha doğru ifadeyle kadim İpek Yolunun bir kolu üzerinde yer alması münasebetiyle bu defter tabiri caizse bir hafta gibi kısa bir zamanda bile yüzlerce insanın ayak izini barındırmaktadır. Kısacası belirli bir merkezde tutulan bu jurnal defterlerinin yalnızca yöre halkı hakkında değil, gelip-geçenlerin seyahatlerine dair bilgi ve ayrıntıların kayıtlı olduğunu tekrar vurgulamakta fayda görülmektedir.

Konu seyahat meselesine gelmişken, çalışmanın men-i mürur uygulamasına dair naçizane birkaç katkı yaptığını ifade etmek gerekmektedir. Günümüze dek konu üzerinde yapılan çalışmalarda jurnal ve men-i mürur uygulamalarının bağlantıları ne yazık ki dikkatlerden kaçmış görünmektedir. Halbuki seyahati izin ve belgeye bağlayan devlet otoritesinin bu tezkereleri de kayıt altına alması gerekmez miydi? Bu konuda erken tarihli yayınlar arasında yer alan Kastamonu Jurnal Defterlerinin önsözlerinde yer alan bilginin araştırmacıları yanılttığını ifade etmek de herhalde abartılı bir söylem olmasa gerektir. Nitekim çalışmanın girişinde zikredildiği üzere Kastamonu Jurnal Defterini hazırlayanlar bu defterlerin kadılar tarafından tutulduğu ve kadınların özel mülkiyetinde ailelerine miras kaldığı fikrine kapılmışlardı. Oysa bu tezin giriş kısmında izah edildiği üzere Kastamonu'ya ait söz konusu defterler kâtibin kendine tuttuğu müsvedde nüshalar olmalıdırlar. Üstelik bu defterlerde yer alan bilgilerin hülasa jurnal defterlerinde de yer almaları, bu kayıtların merkeze gönderilen 'resmi' jurnal defterlerinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca jurnal memurlarının çalışmalarını ne denli titiz ve hassas bir biçimde ifa ettiklerinin bir ifadesi olarak da değerlendirilebilir. Öte yandan men-i mürur uygulaması hakkında yapılan çalışmalarda mürur tezkerelerinin sürelerinin bir yıl olduğu belirtilmesine karşılık ele alınan jurnal defterlerine kaydedilen mürur tezkerelerinin 11 günden 6 aya dek seyahat müddeti tanınması dikkat çekicidir. Araştırmacıların on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında uygulanan mürur tezkeresi nizamını jurnal defterlerinin görüldüğü on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısına da uygulanmış olacağına şeklindeki genellemelerinin yanıltıcı olduğu sonucuna ulaşıldığını ifade etmek gerekmektedir.

Diğer yandan tebaaya zorunlu askerlik hizmeti gibi bir takım mükellefiyetlerin yüklenmesi nüfus sayımını zorunlu kıldığı gibi bu insanların ülke içindeki

hareketlerinin kayıt altına alınması gerekliliğini doğurduğu da anlaşılıyor. Askerlik meselesi bu dönemde görülen bir takım düzenlemelerin sebebi olduğu gibi öteden beri izne bağlı olan seyahat meselesinde işlerin sıkılaştırılarak bu seyahatlerin ve izinlerin de kayıt altına alındığı anlaşılmaktadır. Hatırlanmalıdır ki Çankırı jurnal defterinin ilk journalı “fırar eden askerlerin buldurulması”, Kalecik defterinin ilk journalı ise yöreden asker toplanması, daha önemlisi bu askerlerin toplanış şekillerinin “derdest” edilerek yapılması hakkındadır.

Sonuç olarak Jurnal defterleri, Devlet-i Aliyye'nin modernleşme sürecini yorumlamak için göz ardı edilemeyecek bir takım ipuçları arz etmektedir. Öyle ki Cengiz Kırılı'nın havadis jurnalleri, Fatmanur Samastı ve Nalan Turna'nın mürur tezkereleri, Ayla Efe'nin II. Mahmud dönemi mal-mülk sayımı konuları üzerinden yorumladıkları “modern devletin inşası”, “sosyal kontrol”, “gözetleme”, “bireysel kimliğin inşası” gibi kavramların yorumlanması ve inşasında jurnal defterlerinin de ciddi birer tarih kaynağı olarak değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Jurnal defterlerinin mahalli tarih çalışmaları için de ilk elden ayrıntılı bilgiler sunduğu görülmüştür. Örneğin bu çalışma ile 1830lu yıllar Çankırı'sına dair pek çok ayrıntı ile birlikte kamusal mekanlar olan kahvehaneler ve hanlara dair bilgiler elde edilmiş, kahvehanelerin çeşitli fonksiyonlarının yanı sıra konaklama amacıyla da kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca yörede mevcut olan ekonomik hayat ve mesleklere dair bilgiler ile birlikte Karahisar-ı Sahip sancağı örneğinde görüldüğü üzere mahkemelerde görülen davalara dair kayıtlar yahut Kastamonu defterinde bulunan bir takım adli vakalara dair bilgiler elde etmek mümkündür. Bu defterlerin mahalli araştırmalar için tarih kaynağı olarak kullanılmasıyla birlikte yerel tarih çalışmalarının zenginleşeceği aşikârdır.

KAYNAKÇA

a. Arşiv Kaynakları

Defterler

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA]. Sadaret Defterleri [A.}d.] 3247.
BOA. Bab-ı Defteri Ceride Odası Defterleri [D. CRD. d.] 40159; 40396.
BOA. Ceride Odası Defterleri [ML. CRD. d.] 281; 282.
BOA. Maliye Masarifat Defterleri [ML. MSF. d.] 19226; 19293.

Belgeler¹⁷⁴

- BOA. Cevdet Dahiliye [C. DH.] 135.6714; 316.15786; 295.14749.
BOA. Cevdet Maliye [C. ML.] 210.10469.; 115.5112.; 06.223.01.
BOA. Hatt-ı Hümayun [HAT.] 1234.48022.S.; 1234.48022.J.;
1321.51596.1; 1321.51596.A.1.; 376.20474.A.02.; 394.20829.K.01.
BOA. İrade Dahiliye [İ. DH.] 17.782.1; 17.782.2; 17.782.3; 17.782.4/5; 13.926.1.
BOA. İrade-Meclis-i Vâlâ [İ. MVL.] 33.537; 416.18169.01/02.
BOA. Meclis-i Vâlâ Riyâseti Belgeleri [MVL.] 217.86.
BOA. Sadâret Divan (Beylikçi) Kalemî Belgeleri [A.} DVN.] 34.26.
BOA. Yıldız Perakende Evrakı - Adliye ve Mezâhib Nezâreti [Y. PRK. AZN] 23.87.

b. Telif Eserler ve Süreli Yayınlar

Ahmed Lütî Efendi, *Tarih-i Lütî*, cilt II, IV, V, Matbaa-i Amire, Dersaadet 1292-1302.

Ahmed Lütî Efendi, *Vak'anüvis Ahmed Lütî Efendi Tarihi*, cilt: 4-5, (Haz. Yüzel Demirel), YKY Yayınları, İstanbul 1999.

AKYILDIZ Ali, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2015.

BAYKARA Tuncer, "Kaza", *TDVİA*, cilt: 25, ss. 119-120.

BIANCHI Thomas Xavier. *Dictionnaire Français-Turc À L'usage Des Agents Diplomatiques Et Consulaires Des Commerçants, Des Navigateurs, Et Autres*

¹⁷⁴ Belgeler "Dosya No.Gömlek No" şeklinde verilmiştir.

Voyageurs Dans Le Levant. Seconde Édition, Appendice Ou Additions, Au Tome Premier, Paris 1846.

BURKE Peter, *Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu*, (Çev: Mehmet KÜÇÜK), 3. Baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2010.

CIPOLLA Carlo M., *Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi*, (Çev: Mehmet Sırrı GEZGİN), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2012.

ÇADIRCI Musa, “Tanzimat Döneminde Çıkarılan Men-i Mürur ve Pasaport Nizamnameleri”, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Ülke Yönetimi*, Tülay ERCOŞKUN (Der.), İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara 2017.

ÇADIRCI Musa, “Tanzimat Döneminde Türkiye’de Yönetim”, *Bellekten*, cilt: LII, sayı: 203, ss. 601-626.

ÇADIRCI Musa, “Tanzimat’ın İlanı Sırasında Türkiye’de Yönetim(1826-1839)”, *Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi*, Tülay ERCOŞKUN (Der.), İmge Kitabevi, 2. Baskı Ankara 2017.

ÇADIRCI Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2013.

ÇELİK Yüksel, “Serasker”, *TDVİA*, cilt: 36, ss. 447-449.

ÇINAR Hüseyin, “Türkiye’de Üniversitelerde Şer’iye Sicillerine Dayalı Olarak Yapılan Çalışmalar”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler*, Mehmet ÖZ (Ed.) TTK Yayınları, Ankara 2011, ss. 359-342.

DEMİRTAŞ Mehmet, “XIX. Yüzyılda İstanbul’a Göçü Önlemek İçin Alınan Tedbirler: Men-i Mürur Uygulaması ve Karşılaşılan Güçlükler”, *Bellekten*, cilt: LXXIII, sayı: 268, 2009, ss. 739-754.

DRAGANOVA Slavka, *Tuna Vilayeti’nin Köy Nüfusu*, TTK Yayınları, Ankara 2006.

DUBOIS Jean, *Lexis: Dictionnaire de la Langue Française*, Librairie Larousse, Canada 1975.

EFE Ayla, “II. Mahmud’un Mal–Mülk Sayımı: Evreşe Örneği”, *Bellekten*, cilt: LXXX, sayı: 288, 2016, ss. 483-507.

ERGİN Osman Nuri, *Mecelle-i Umur-ı Belediye I*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1995.

FOUCAULT Michel, *Güvenlik, Toprak, Nüfus: Collège de France Dersleri 1977-1978*, (Çev. Ferhat TAYLAN), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.

FOUCAULT Michel, *İktidarın Gözü; Seçme Yazılar 4*, (Çev: Işık ERGÜDEN), 3. Baskı, İstanbul 2012.

GIDDENS Anthony, *Ulus Devlet ve Şiddet*, (Çev: Cumhur ATAY), Devrin Yayıncılık, İstanbul 2005.

GÜNEŞ Mehmet, *Osmanlı Devleti’nde Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1829-1864)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, 135 s.

HALAÇOĞLU Yusuf, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülahazalar”, *Osmanlı Araştırmaları II*, İstanbul 1981, ss. 123-132.

HANDJERI Alexandre, *Dictionarie Français-Arabe-Persian et Turc*, De L’Imperimerie l’Université impériale, Moscou 1841.

Hasan Bedreddin, *Kamus-ı Fransevi*, Marifet Matbaası, İstanbul, 1926.

HOBSBAWM Eric, *Sanayi ve İmparatorluk*, (Çev. Abdullah ERSOY), Dost Kitabevi, 5. Baskı, Ankara 2013.

İBRET B. Ünal, “Tarihi İpek Yolu Üzerindeki Bir Anadolu Şehri: Tosya (Kuruluşu ve Gelişmesi)”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, sayı: 8, 2003, ss. 53-82.

İNALCIK Halil & Mehmet SEYİTDANLIOĞLU (Ed.), *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2017.

İNALCIK Halil, “Modern Türk Tarihçiliği Üzerine Notlar”, *Türklük Müslümanlık ve Osmanlı Mirası, Kırmızı Yayınları*, 3. Baskı, İstanbul 2016, ss.17-41.

İNALCIK Halil, “Tarihçilik Ancak Metot ve Kaynak ile Bilim Düzeyine Yükselir”, *Tarihe Düşülen Notlar*, cilt: 2, Timaş Yayınları, İstanbul 2015, ss. 246-253.

İNALCIK Halil, “Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Tarih Araştırmaları ve Yeni Arayışlar”, *Türkiye’de Tarihyazımı*, Vahdettin ENGİN, Ahmet ŞİMŞEK (Ed.), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s. 453-467.

İNALCIK Halil, *Devlet-i ‘Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV; Âyânlar, Tanzimat, Meşrutiyet*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

KANKAL Ahmet, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı 2011, s.5.

KARPAT Kemal, *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

KARPAT Kemal, *Osmanlı Modernleşmesi: Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus*, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2014.

KARPAT Kemal, *Osmanlı Nüfusu 1830–1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

Kastamonu Jurnal Defteri (1252-1253/1836-1837) <Metin ve Tıpkıbasım>, Aldulkerim ABDULKADİROĞLU, İ. Hakkı AKSOYAK, Necip Fazıl DURU (Haz.), TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1998.

Kastamonu Jurnal Defteri II (1254-1255/1838-1839) <Metin ve Tıpkıbasım>, İ. Hakkı AKSOYAK (Haz.), TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2006.

KIRLI Cengiz, “Kahvehaneler ve Hafiyeler: 19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı’da Sosyal Kontrol”, *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Halil İNALCIK & Mehmet SEYİTDANLIOĞLU (Ed.), İş Bankası Kültür Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2017.

KIRLI Cengiz, *Sultan ve Kamuoyu: Osmanlı Modernleşme Sürecinde Havadis Jurnalleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

KONAN Belkıs, “Osmanlı Devleti’nde Çocuk Düşürme Suçu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: 57, sayı: 4, 2008, ss. 319-335.

KÜTÜKOĞLU Mübahat S., “Defterdar”, *TDVİA*, cilt: 9, ss. 94-96.

- KÜTÜKOĞLU Mübahat S., “Mürur Tezkeresi”, *TDVİA*, cilt: 32, ss. 60-61.
- KÜTÜKOĞLU Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1994.
- LEWİS Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev: Metin KIRATLI.), TTK Yayınları, Ankara 1993.
- MALLOUF Nassif, *Dictionnaire Turc-Français, Avec la Prononciation Figurée*. Maisonneuve et cie, Paris 1867.
- MERT Özcan, “Âyan”, *TDVİA*, cilt: 4, ss. 195-198.
- ORTAYLI İlber, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara 2008.
- ÖZCAN Abdülkadir, “II. Mahmud ve Refomları Hakkında Bazı Gözlemler”, *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeri Dergisi*, sayı: X, 1995, ss. 13-39.
- ÖZCAN Abdülkadir, “Redif”, *TDVİA*, cilt: 34, ss. 524-526.
- ÖZEL Oktay, "Osmanlı Tarihçiliğinin Son Çeyrek Yüzyılı: Bir Bilanço Denemesi", *Dün Sancısı: Türkiye'de Geçmiş Algısı ve Akademik Tarihçilik*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2015, ss. 15-50.
- PRIERSON Chistopher, *The Modern State*, Second Edition, Taylor & Francis e-Library, 2004.
- RHASIS Georges, *Vocabulaire François-Turc*, l'Académie Impériale des Sciences, St. Petersburg 1828.
- SAMASTI Fatmanur, *History of Identification in the Ottoman Lands: From the Security of the Person to the Security of the State: Implementation of Mürur Tezkeresi in the Nineteenth Century*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, 189 s.
- SARIYILDIZ Gülden, ”Karantina”, *TDVİA*, cilt: 24, ss. 263-265.
- ŞAHİN İlhan, “Çankırı”, *TDVİA*, cilt: 8, ss. 216-218.
- Şemseddin Sami, *Kamus-i Türki*, İkdam Matbaası, Dersaadet 1317.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, (Haz: Yusuf İhsan GENÇ vd.), İstanbul 2010.

TABARI, *The History of al-Tabari*, Vol. 23, (Translate: Martin Hinds), State University of New York Press, 1990 Albany.

TURAN Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1965.

TURNA Nalan, *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Topraklarında Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri Mürûr Tezkereleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2013.

YAKUPOĞLU Cevdet, "Kastamonu Jurnal Defteri'nde Taşköprü (M. 1836-1837)", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Reşat GENÇ Özel Sayı I-II*, cilt: 29, 2009, ss. 554-571.

YERASIMOS Stefan, "Tanzimat'ın Kent Reformları Üzerine", *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Halil İnalçık & Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), İş Bankası Kültür Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2017, ss. 505-524.

YILDIRIM Mehmet Zahit, "1835 Tarihli Jurnal Defterine Göre Karahisar-ı Sahib'in Ekonomik Hayatından Bir Kesit", *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, cilt: VI, sayı: 11, 2011, ss. 97-120.

YILDIRIM Mehmet Zahit, "Jurnal Defterlerinde Bozok", *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 05-07 Mayıs 2016 Bildirileri Kitabı*, cilt: 1, Kadir ÖZKÖSE (Ed.), Bozok Üniversite Yayınları, Yozgat 2016, ss.562-570.

YILDIRIM Mehmet Zahit, "Jurnal Defterlerinde Trabzon", *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, cilt: 2, ss. 781-791.

YILDIRIM Mehmet Zahit, *Osmanlı Devletinde Jurnal Teşkilatı (1835-1860)*, Akyayınılık, Uşak 2012.

YÜKSEL Ahmet, *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbarat Faaliyetleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012 Sivas, 502 s.

c. İnternet Kaynakları

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105160709/http://ons.gov.uk/ons/guide-method/census/2011/how-our-census-works/about-censuses/census-history/census-1801-1901/index.html>, Erişim: 28.05.2017.

<http://www.etymonline.com/index.php?term=journal>, Erişim: 28.05.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_diplomats_of_the_United_Kingdom_to_the_Ottoman_Empire, Erişim: 01.03.2017.

EKLER

EK-1: BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NDE YER ALAN JURNAL DEFTERLERİ LİSTESİ¹⁷⁵

Sadaret Defterleri (A.)d.) Kataloğunda Bulunan Jurnal Defterleri

No	Fon	Defter No	Tarih	Açıklama
1	A.)d.	3247	H...	Defter-i Jurnal-i Rumeli

Asâkir-i Mansûre Kalemi Defterleri (D. ASM. d.) Kataloğunda Bulunan Jurnal Defterleri

No	Fon	Defter No	Tarih	Açıklama
1	D. ASM. d.	39071	H-30-05-1252	Aydınlık kazasının bir aylık jurnal defteri.

Kamil Kepeci Tasnifi Defterleri (KK. d.) Katalogunda Bulunan Jurnal Defterleri

No	Fon	Defter No	Tarih	Açıklama
1	KK.d...	7520	H- - 12-	Anadolu jurnal defteri (Divan-ı Hümayun Divan Kalemi).
2	KK.d...	7521	H- - 12-	Anadolu jurnal defteri (Divan-ı Hümayun Divan Kalemi).
3	KK.d...	7522	H- - 12-	Rumeli jurnal defteri (Divan-ı Hümayun Divan Kalemi).

¹⁷⁵ Listeleme halihazırda kataloglandırılmış defterleri kapsamaktadır. Zamanla tasnif edilen jurnal defterlerinin sayıca artacağı umulmaktadır. Ayrıca tablolarda yer alan açıklamalar ve tarihler <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr> adresi baz alınarak yapılmıştır. Çalışmanın önceki kısımlarında kullanılan kimi defterlerde katalogta verilen tarihlerin defterlerin üzerinde yer alan tarihlerle uyumlu olmadığı göz önünde tutulmalıdır.

Cevdet Dahiliye (C. DH.) Katalogunda Bulunan Jurnal Defterleri

No	Fon	Dosya No	Gömlek No	Tarih	Açıklama
1	C..DH..	66	3282	H-29-06-1254	Vilayetlerden gelen jurnallerden mühim görülen bazı mesaile ait hulasa. g.tt
2	C..DH..	180	8998	H-29-12-1254	Karacaviran kazasından verilen jurnaller. a.g.tt
3	C..DH..	289	14415	H-29-12-1251	Denizli ve tevabii kuralarına ait bir aylık vukuat jurnali. a.g.tt
4	C..DH..	142	7064	H-11-03-1251	Saruhan, Adala, Kastamonu ve sair kazalardan muhtelif kısımlara ait jurnal evrakının hülasesı.
5	C..DH..	135	6714	H-25-10-1250	Anadolu cihetinde on dokuz kazadan muhtelif maddelere dair gelen jurnallerden hülasa.
6	C..DH..	66	3282	H-29-06-1254	Vilayetlerden gelen jurnallerden mühim görülen bazı mesaile ait hulasa. g.tt
7	C..DH..	316	15786	H-29-01-1256	Hayrabolu kazasının bir aylık gelip gidenlere vs.ye dair günü gününe tutulmuş vukuatını gösterir jurnal. g.tt
8	C..DH..	142	7063	H-03-02-1251	İzmir, Vize ve Gelibolu'dan gelen bir aylık vukuat jurnallerinin hülasesarı
9	C..DH..	295	14749	H-07-06-1251	Kalecik kazasının bir haftalık gidib gelenleri ve saire hakkında jurnal.

Ceride Odası Defterleri (D. CRD. d.) Katologunda Bulunan Jurnal Defterleri

No	Fon	Defter No	Tarih	Açıklama
1	D..CRD.d...	40379	H- - -	Başgelembe kazasının bir aylık jurnal defteri.
2	D..CRD.d...	40382	H- - -	Rumeli ve Anadolu ahkam-ı şerife-i jurnal defteri.
3	D..CRD.d...	40383	H- - -	Balıkesir kazasında doğan, ölen, diyar-ı ahardan gelen ve gidenler ile sair vukuatı gösteren jurnal defteri.
4	D..CRD.d...	40387	H- - -	Erzurum'da icra kılınmakta olan jurnalleri havi defter.
5	D..CRD.d...	40390	H- - -	Kepsud kazasında evlenen, doğan, ölen, diyar-ı ahardan gelen ve gidenler ile sair vukuatı gösteren jurnal defteri.
6	D..CRD.d...	40391	H- - -	Kurupazar-ı Nallıhan kazasının jurnal defteri.
7	D..CRD.d...	40393	H- - -	Beypazarı kazasının jurnal defteri.
8	D..CRD.d...	40394	H- - -	Hüdavendigâr sancağına bağlı Beypazarı kazasında diyar-ı ahardan gelen ve gidenler ile sair vukuatı gösteren jurnal defteri.
9	D..CRD.d...	40396	H- - -	Tosya kazasında doğan, ölen, evlenen, gelen ve gidenler ile sair vukuatı gösteren jurnal defteri.
10	D..CRD.d...	40397	H- - -	Kütahya kazasında doğan, ölen, evlenen, diyar-ı ahardan gelen ve gidenler ile vesaireyi gösteren jurnal defteri.
11	D..CRD.d...	40399	H- - -	Gemlik kazasında doğan, ölen, diyar-ı ahardan gelen ve gidenleri vesaireyi havi jurnal defteri.
12	D..CRD.d...	40400	H- - -	Beypazarı kazasında doğan, evlenen ve ölenleri gösteren jurnal defteri.
13	D..CRD.d...	40491	H- - -	Kastamonu sancağına bağlı Azdavay kazasının nüfus tahririni gösteren jurnal defteri.
14	D..CRD.d...	40521	H- - -	Viranşehir sancağının Zağferanbolu kazası jurnal

				tertibini gösteren defter.
15	D..CRD.d...	40522	H- - -	Midilli ceziyesinde bulunan Molova kazasında evlenen, diyar-ı ahardan buraya gelen ve vukubulan davaları gösteren jurnal defteri.
16	D..CRD.d...	40528	H- - -	Gemlik kazasında doğan, ölen, evlenen, diyar-ı ahardan gelen ve gidenler ile sair vukuatları gösteren jurnal defteri.
17	D..CRD.d...	40531	H- - -	Zihne kazasında doğan, ölen, diyar-ı ahardan gelen ve gidenler ile sair vukuatı gösteren jurnal defteri.
18	D..CRD.d...	40532	H- - -	Trabzon kazasında evlenen, doğan, ölen, mahall-i saireden gelen ve gidenler ile vukubulan hadiseleri gösteren jurnal defteri.
19	D..CRD.d...	40533	H- - -	Avrethisar kazasında doğanlar, ölenler, gelip ve gidenler ile vukuat-ı saireyi gösteren jurnal defteri.
20	D..CRD.d...	40536	H- - -	Aydın sancağına bağlı Birgi kazasından taşraya giden ve gelenleri gösteren jurnal defteri.
21	D..CRD.d...	40543	H- - -	Priştine kazası vukuatının jurnal defteri.
22	D..CRD.d...	40618	H- - -	Gemlik kazasına mahall-i saireden gelen ve gidenler ile sair vukuatı gösteren jurnal defteri. a.g.tt (8 çift ek)
23	D..CRD.d...	40813	H- - -	Kayseri'nin köylerine ait jurnal defteri.

Maliye Nezareti Ceride Odası Defterleri (ML. CRD. d.) Katalogunda Bulunan Jurnal Defterleri

No	Fon	Defter No	Tarih	Açıklama
1	ML.CRD.d...	162	H-15-11-1255	Çırpan kazasının vukuat jurnal defteri.
2	ML.CRD.d...	176	H-29-03-1255	Kızılağaç kazasının vukuat jurnal defteri.
3	ML.CRD.d...	177	H-16-	Gümölcine kazası jurnal defteri

			12-1255	
4	ML.CRD.d...	182	H-15-03-1255	Gümölcine'nin bir haftalık Jurnal kayıtlarını havi defter.
5	ML.CRD.d...	196	H-01-01-1256	Zağra-i Atik kazasının vukuat jurnallerine ait kayıtları gösterir defter.
6	ML.CRD.d...	231	H-16-06-1254	Aydın sancağı, Tire kazasının vukuat jurnal defteri.
7	ML.CRD.d...	281	H-29-09-1254	Milan kazası jurnal defteri.
8	ML.CRD.d...	282	H-30-09-1254	Çankırı kazasının üç haftalık jurnal defteri.
9	ML.CRD.d...	329	H- - -	Çirmen kazasının vukuat jurnal, defterleri kaydını havi defter.
10	ML.CRD.d...	360	H-30-11-1255	Bergos kazasına ait olup iki ayda meydana gelen günlük vukuatı bildirir jurnal defteri.
11	ML.CRD.d...	361	H-30-11-1255	Tekfurdağı kazasının jurnal defteri.
12	ML.CRD.d...	362	H-30-11-1255	Çorlu kazasında bir ayda mürur ubur ve vukuat-ı sâireyi mübeyyin jurnal defteri.
13	ML.CRD.d...	363	H-01-12-1255	Zağra-i atik kazasının vukuat jurnal defteri.
14	ML.CRD.d...	364	H-30-12-1255	Baba-yı atik kazasının jurnal defteri.
15	ML.CRD.d...	365	H-23-03-1256	Havass-ı Mahmud Paşa kazasının jurnal defteri.
16	ML.CRD.d...	366	H-15-11-1255	Kızanlık kazasına ait jurnal defteridir.
17	ML.CRD.d...	367	H- - -	Kızanlık kazasının jurnal defteri.
18	ML.CRD.d...	369	H-08-12-1255	Bergos kazasının gelip-gidenlerini mübeyyin jurnal defteridir.
19	ML.CRD.d...	374	H-28-12-1255	Kızanlık kazası ve karyelerinin günlük vukuatını gösterir jurnal defteridir.

20	ML.CRD.d...	378	H-29- 06-1256	Havass-ı Mehmed Paşa kazasının gelen gidenlerini mübeyyin jurnal defteridir.
21	ML.CRD.d...	418	H-22- 01-1256	Akçakızanlık kazası ahalisinden doğan, ölen ve gelen-gidenlerinin tahrir olunduğu vukuat-jurnal defteri. (3 adet)
22	ML.CRD.d...	423	H-29- 06-1256	Gümölcine'ye ait jurnal defteri fasikülleri.
23	ML.CRD.d...	438	H- - -	Uzuncaabad-ı hasköy kazasının jurnal defteri.
24	ML.CRD.d...	441	H-29- 01-1256	Zağra-i Atık kazasına ait jurnal defteri parçası.
25	ML.CRD.d...	442	H-22- 01-1256	Dimetoka kazası jurnal defteri.
26	ML.CRD.d...	443	H-30- 04-1256	Baba-yı atık kazası jurnal defteri.
27	ML.CRD.d...	445	H-29- 01-1256	Akçakızanlık kazası ile kasabalarında bir hafta içinde doğan, ölen evlenen, gelip-geçen, için gelen giden ile vuku'bulan davaları gösterir jurnal defteridir.
28	ML.CRD.d...	446	H-30- 01-1256	Havass-ı Mahmud Paşa kazasının jurnal defteri.
29	ML.CRD.d...	447	H-30- 01-1256	Çırpan kazası vukuat jurnal defteri.
30	ML.CRD.d...	449	H-07- 02-1256	Akçakızanlık kazası jurnal defteri.
31	ML.CRD.d...	451	H-29- 02-1256	Zağra-i Atık kazası vukuat jurnal defteri.
32	ML.CRD.d...	452	H-29- 02-1256	Edirne, İstanbul, Tatarpazarı vs. yerlerden çeşitli yerlere çobanlık, hizmetçilik, alacak tahsili vs. için giden kimselerin isimlerini havi jurnal kayıt defteri.
33	ML.CRD.d...	454	H-29- 03-1256	Cisr-i Ergene kazasında bir ay zarfında doğan, ölen, gelip-geçen ve iş için gelip gidenleri

				gösterir jurnal defteridir.
34	ML.CRD.d...	457	H- - -	Havâss-ı Mahmudpaşa kazası ve karyelerinin günlük vukuatını gösterir jurnal defteridir.
35	ML.CRD.d...	459	H-29- 04-1256	Gümülcine'nin çeşitli nahiye, kaza ve köylerinden çeşitli yerlere gidip gelen şahısların isim ve eşkalleriyle gidip geldikleri yerlerin isimlerini havi jurnal defteri.
36	ML.CRD.d...	460	H-22- 02-1256	Akçakızanlık kaza ve kasabasında bir hafta içinde doğan, ölen evlenen, gelip geçen, iş için gelen ve giden kişilerle vuku bulan davaları gösterir jurnal defteridir.
37	ML.CRD.d...	461	H-08- 03-1256	Havass-ı Mahmud Paşa kazası jurnal defteridir.
38	ML.CRD.d...	462	H-08- 03-1256	Sultanyeri kazasının jurnal defteridir.
39	ML.CRD.d...	463	H-08- 03-1256	Gümülcine kazasının jurnal defteri.
40	ML.CRD.d...	464	H-30- 03-1256	Antalya'da akdolunan meclisde mühimme-i seniyye, vesair davaların jurnal defteridir.
41	ML.CRD.d...	466	H-15- 03-1256	Gümülcine kazası jurnal defteri.
42	ML.CRD.d...	469	H-29- 03-1256	Akçakızanlık kaza ve kasabasında bir hafta içinde evlenen, ölen, doğan, gelen gidenleri ve çıkan çeşitli davaları gösterir jurnal defteridir.
43	ML.CRD.d...	470	H-29- 03-1256	Gümülcine kazasının jurnal defteri.
44	ML.CRD.d...	472	H-08- 04-1256	Baba-yı Atik kazasının jurnal defteri.
45	ML.CRD.d...	474	H-29- 04-1256	Erzurum'dan Hicaza, Asitane'ye vesair yerlere hac ifa etmek, ticaret yapmak vs. için mürur ve avdet eden şahısların isimlerini ve aldıkları izin tezkirelerini havî jurnal defteri.

46	ML.CRD.d...	475	H-30- 04-1256	Zağra-i Cedid kazasının jurnal defteri.
47	ML.CRD.d...	476	H- - -	Sultanyeri kazasına ait jurnal defteridir.
48	ML.CRD.d...	477	H-01- 06-1256	Dimetoka kazasının gelip gidenlerini ve yerleşenleri havi jurnal defteridir.
49	ML.CRD.d...	481	H-26- 12-1256	Çırpan kazasının Muharrem ve Rebiu'l-ahir aylarının vukuat jurnal defteri.
50	ML.CRD.d...	482	H-22- 05-1256	Kızanlık kazası ahalisinden doğan-ölen ve gelen-gidenlerinin tahrir olduğu nüfus vukuat jurnal defteri. (3 adet)
51	ML.CRD.d...	483	H-29- 05-1256	Zağra-i Cedid kazasının jurnal defteri:
52	ML.CRD.d...	484	H-30- 05-1256	Çırpan kazasının vukuat jurnal defteridir.
53	ML.CRD.d...	485	H-30- 05-1256	Uzuncaabad-ı Hasköy kazasına gelen ve giden ahaliyi mübeyyin jurnal defteri.
54	ML.CRD.d...	486	H- - -	Sultanyeri kazasının jurnal defteridir.
55	ML.CRD.d...	495	H-07- 06-1256	Akçakızanlık kazasındaki doğum, ölüm, gelip gitme, evlenme ve sair vukuat jurnal defteri.
56	ML.CRD.d...	496	H-08- 06-1256	Baba-yı Atik kazasının jurnal defteridir.
57	ML.CRD.d...	498	H-15- 06-1256	Çırpan kazasının jurnal defteridir.
58	ML.CRD.d...	499	H-22- 06-1256	Havass-ı Mahmud Paşa kazasının jurnal defteridir.
59	ML.CRD.d...	500	H-22- 06-1256	Baba-yı atik kazasında meydana gelen hastalık, seyahat vesair vukuatı muhtevi jurnal defteri.
60	ML.CRD.d...	502	H-29- 06-1256	Çırpan kazası jurnal defteri.
61	ML.CRD.d...	504	H- - -	Hoca Mahmut Paşa kazasının jurnal defteridir.
62	ML.CRD.d...	515	H-30-	İstanbul'a gelip giden kişileri mübeyyin jurnal

			09-1256	defteridir.
63	ML.CRD.d...	518	H-29- 10-1256	İstanbul'dan Bolu'ya gidip gelenleri mübeyyin jurnal defteridir.
64	ML.CRD.d...	521	H-29- 12-1256	Bolu'dan İstanbul'a gelip gidenleri mübeyyin jurnal defteridir.
65	ML.CRD.d...	539	H- - -	Çırpan kazası vukuat jurnal, defteri.
66	ML.CRD.d...	542	H- - -	Havass-ı Mahmud Paşa kazasının jurnal dafteri.
67	ML.CRD.d...	1968	H-29- 06-1256	Baba-yı Atik kazasına ait bir haftalık jurnal defteridir.
68	ML.CRD.d...	2043	H- - -	Biğa kazası kurasının müslim ve reaya nüfusunun miktarını mübeyyin jurnal defteri.

EK-2: JURNAL TALİMNAMESİ¹⁷⁶

Nizâmât-ı mülk ve millet ve refâh ve asâyiş-i ahâli ve ra'iyet nîk ve bed vukû'ubulan keyfiyâta ma'lûmâtdan 'ibâret olduğu [...] ve bunun istihsâli dahi Anadolu ve Rumilinin her bir mahallinde zuhûr edib rû'yet olunan olunan mesâlih-i cüz'î ve küllinin ve kâffe-i¹⁷⁷ mevâdın ber-verche izâh sebt ve tahririyle curnalının¹⁷⁸ Dersa'adete tesyîrine menût olduğu vâreste-i kayd-ı işâret eylediğine¹⁷⁹ binaen ba'dezîn bu usul-ı meriye ve müstahsenenin icrâ ve i'fâsı zımında memâlik-i mahrûsenin hazret-i mülûkânede kâin¹⁸⁰ eyâlât ve elviyenin gerek makarr-ı vilâyet olan mahallinde ve gerek dâhillerinde vâki' kazâlar ve kasâbâtta curnal¹⁸¹ kâtibi nâmiyla birer me'mur bulunmak icâb edib şu karar ki mezkûr eyâlât ve elviye vali ve mutasarrıf ve mütesellimleri ve kazâ ve kasabât 'ayân ve voyvodaları lüzûmuna göre ma'iyetlerinde birkaç nefer kâtib istihdâm etmekte olduklarından ve bazı ufak kazâlar voyvoda ve 'ayânlarının her ne kadar kâtibleri yoğisede öyle yerlerde dahi beher hâl nüfus defteri mukayyidleri bulunacağından bunlardan curnal kitâbetine intihâb ve ihtibâr olunanlarının ma'aş-ı ... cânib-i memleketten¹⁸² birer mikdâr ... zam olunarak me'mur ve ta'yin kılınmaları câ'iz olması ve işbu curnal kitâbetine ta'yin olunanlar muktezâ-yı me'mûriyetleri buldukları kazâlarda küll-i yevm vukû'ubulan de'âvî ve mesâlih ve mevâdı yani teehtül ve tevellüd iden ve fevt ve helâk olanı başka icrâ-yı farize-i Hacc niyet-i hayriyesiyle cânib-i senihü'l-cevâb Hicâz-ı mağfiret-tırâza 'azimet ve ba'de'l-hacc avdet iden ve sıla arzusıyla memleketine ve ticâret ve hususât-ı sâire ile aher mahalle giden veyahut Dersa'adete gelen kimesnelerin hademe ve me'mûrin ve ebnâ-yı sebinin isim ve şöhret ve eşkâl ve maslahatı ve gideceği mahalli göstererek anları dahi başka tahrir ve izbâr velhasıl mevrû'ât ve mahsulât ve kaffe-i zuhûrâtı sarihen ve sahihen derc ve tezkâr eylemesi ve yalnız kürsi-i livâ olan mahalde vuku'at beher gün tahrir ve sair kazâlarda dahi

 zabt ile haftadan haftaya testir ve tesyir olunacağına nazarân mesela on beş kazâyı hâvi bir livânın makarr-ı vâli olan mahallinde mâhiye otuz kazâlarında dahi hafta i'tibâriyle altmış varaka curnal terâkim eyleyeceğinden bu hesâbla on beş

¹⁷⁶ A.} d. 3247.

¹⁷⁷ Metinde okunmuyor, KK.d. 7020.02'den mukayese edilerek okundu.

¹⁷⁸ Diğerinde j ile.

¹⁷⁹ KK'den okundu.

¹⁸⁰ KK'den okundu.

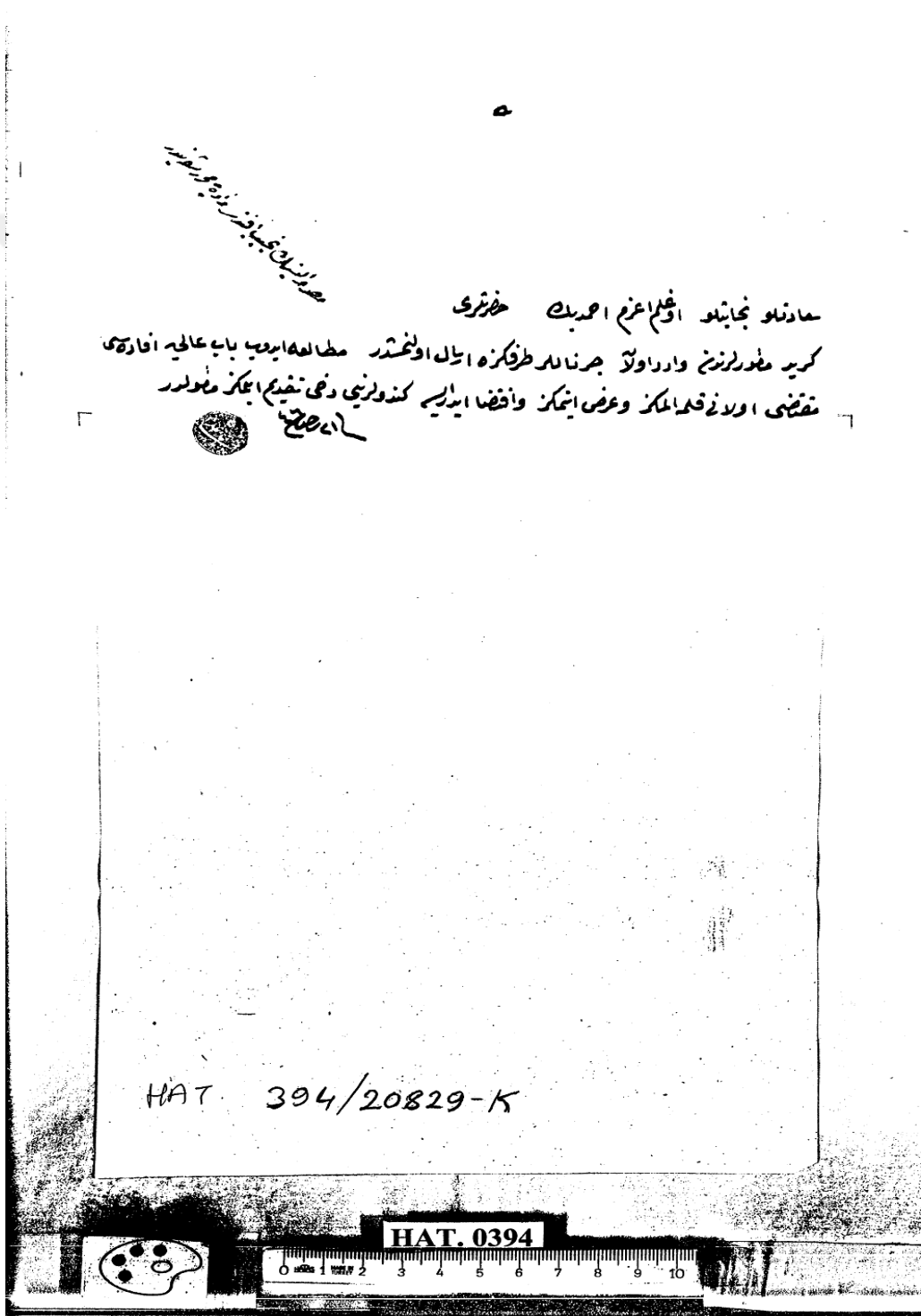
¹⁸¹ KK'de j ile.

¹⁸² "Canib-i memleket" KK'de yok.

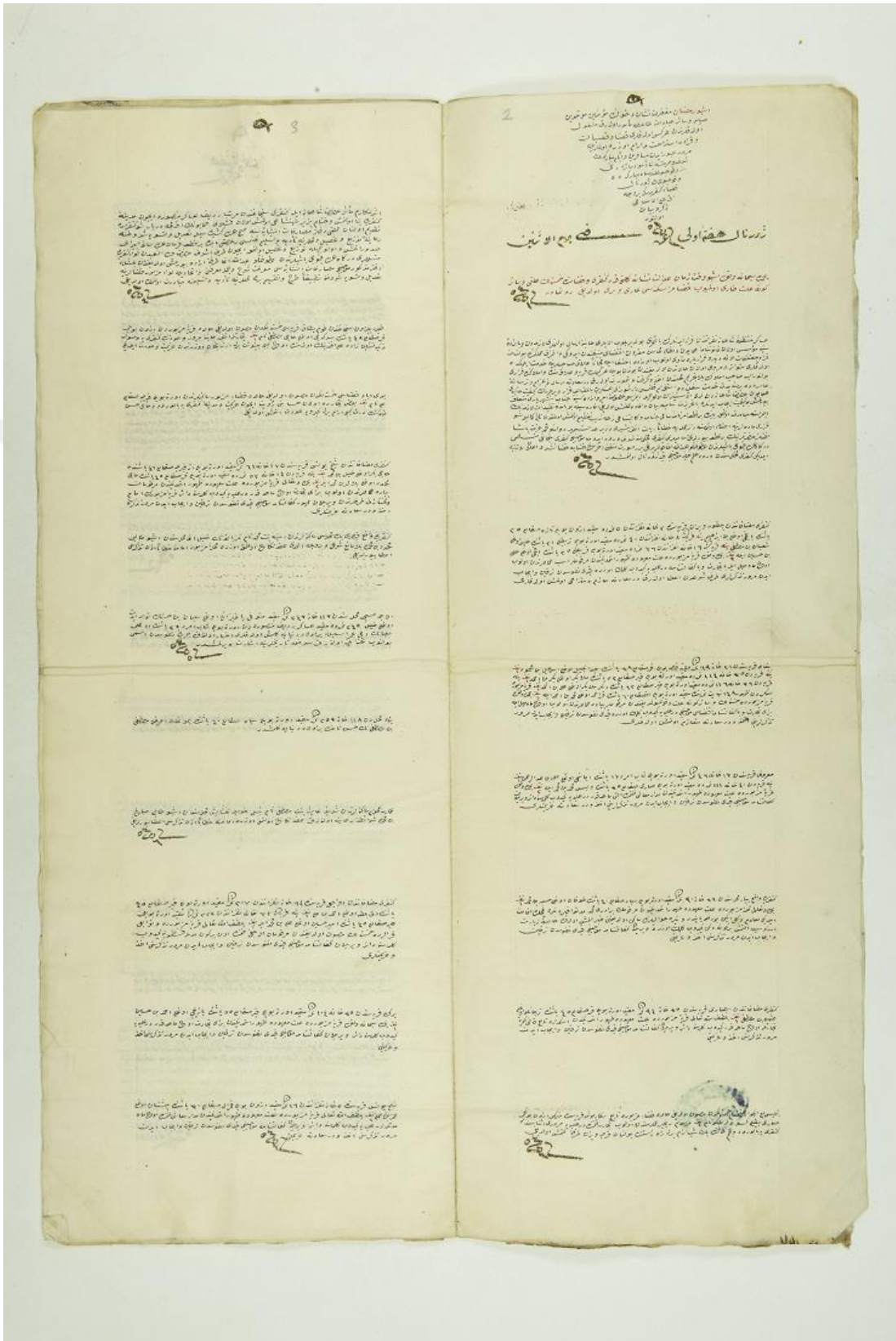
kazâsı bulunan bir livâdan mâh be-mâh yüz varaka curnal gönderilmesi icâb ederek işbu curnal kâğıtlarının vali ve mutasarrıf ve müsellim taraflarından irsâline himmet kılınması ve eyâlât ve elviye-i merkûmeden ba'zılarının nihâyet hududunda makarr-ı vali olan mahalle kırk elli sâ'at mesâfede bir kazâsı olarak işbu kazânın curnali haftadan haftaya sancak başı olan kazâyâ irsâl olunamıyorda aralıkda iki hafta birleştirilmek vuku'ubulur ise mücerred ba'de mesâfede olmasından neş'et ideceği cihetle ba'is olmayacağından o misillü kazâlar hakkında bazen izhâr-ı müsâ'ade olunması Beyandan müstağni olduğu üzere şevketme'âb kerâmet-zâb veli-i ni'met 'âlim-i veli'ni'metimiz efendimiz mücedded nizâmât-ı seniyye olarak bî-inâyet-i Teâla şimdiye kadar icrâsına muvaffak oldukları müessir-i celile-i şâhânelerinden ez-cümle tahrîr-i nüfus ve men'i mürûr maddeleri nizâmâtı cümle ahâli ve fukara haklarında mahz-ı hayr menfa'at olduğına ve bu husus hayriye... murâd-ı 'âli gerek Âsitâne-i sa'adet-âşiyâna ve gerek Memâlik-i Mahrûse-i Şâhânedede mütevettin olan bi'l-cümle 'ibâdullahın mikdar ve kemiyeti ve isim ve şöretleri ma'lûm olmak ve bilâ-tezkere serseri makûleleri ve ferd-i âferîdenin bir tarafa gelub gidememeleri istihsâl kılınmak kazîye-i hüsnesinden 'ibâret bulunduğuna binaen işbu nizam-ı müstahsenenin 'ale'd-devâm icrâsıyla vikâyesi el-hâletü hâzihi Dersa'adetde câri olduğu vechle her bir mahallât imam ve muhtarları mahallerinde tevellüd ve vefat idenlerin isim ve şöretlerini bâb-ı hazret-i ser-askeride bulunan mahallât baş kâtibine götürub kaydettirmek ve ol vechle tahrir defteri beher mâh mahv ve isbât olunmak üzere nizâma merbût vâlât evvelce câri ve mer'î olduğu misüllü sa'ir Memâlik-i Mahrûsede dahi bu usûlun lâyıkiyla icrâsı kemâl-i tekid ve ihtimâmdan ... olacağı derkâr ise de yalnız bu kadarla matlûb-ı hakikinin istihsâl ve her bir kazâyâ küll-i yevm mürûr ve ubûr iden kimesnelerin keyfiyetinin bilinmesinin istikmâli mümkün olamayacağından şu husûsı hayriyet-i mahsûsun kemâl.. icrâsıçün bir hüsni zâbitaya rabtı lâzım gelmiş olub her bir sancağın vali ve mutasarrıf ve mütesellimi beher hal ol sancağın kürsisi olan kazâda ikâmet ideceğinden ve olkazâda mevcûd olan nüfusun mikdarıyla kazâ-i mezkûre beher-yevm mürûr ve ubûr iden eşhâsın kemiyet ve keyfiyetini bilmek olkazâda bulunan vali veyahud mütesellim ve voyvodanın vâcibe-i zimmeti olduğundan ve olkazâda beher hal mahallât muhtarları ve esnaf ve hancılar kethüdâları ve kirâcı-başlıları bulunduğundan işbu muhtar kethüda ve kiracı başlar beher yevm olkazâyâ gelüb gidenlerin cüz'i ve külli vukû'at-ı memleketin yevmiye jurnalinin zâbit memlekete götürub teslim itmek ve dâhil-i

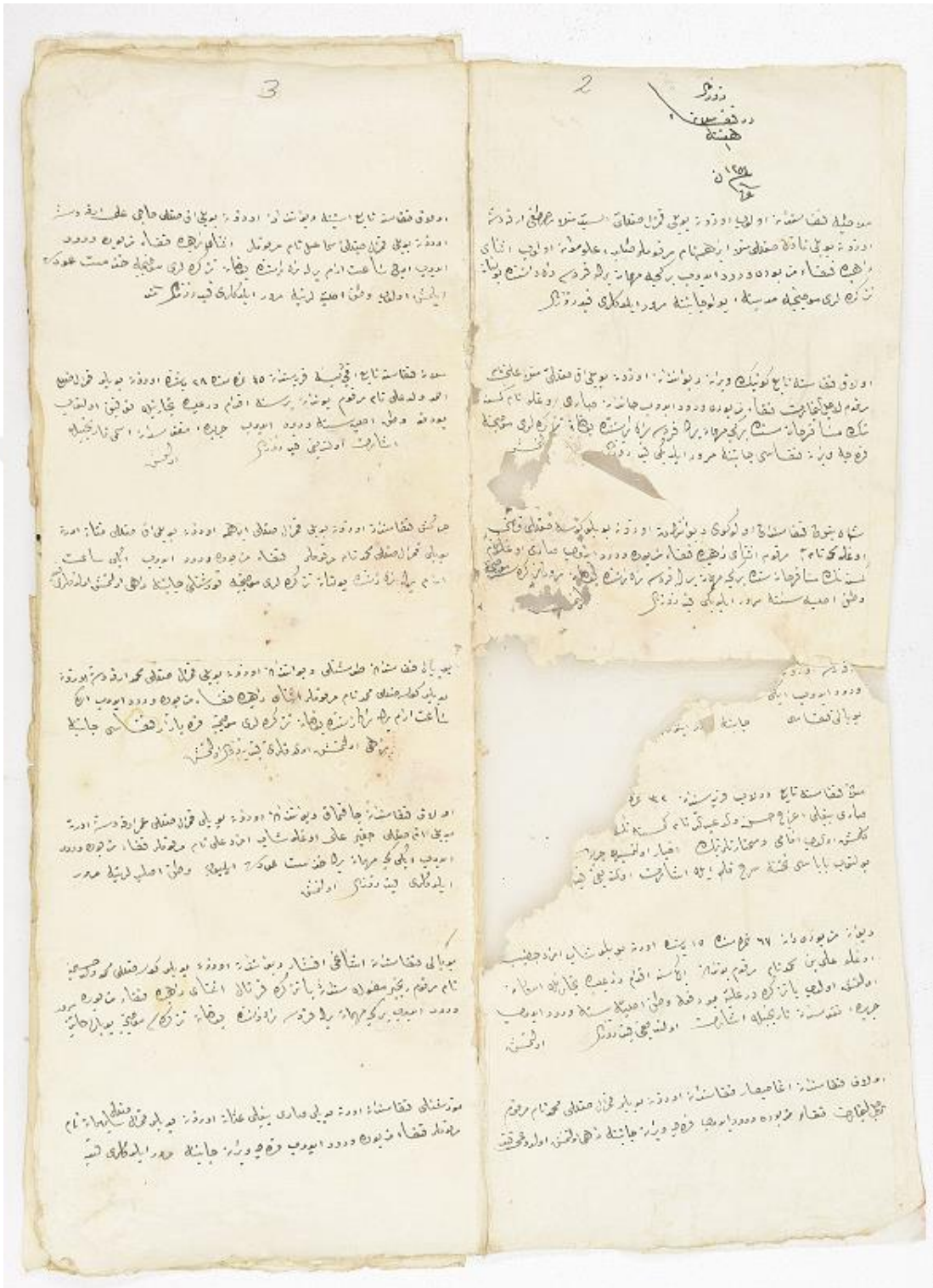
sancakda bulunan sa'ir kazâlar kürsi-i livâya mesâfe olarak orâlardan beher gün jurnal takdimi mümkün olamayacağından misüllu o makûle sa'ir kazâ ve kasabâtın mahallât muhtarları ve esnaf ve hancılar kethüdâları dahi kendu kazâ ve karyelerine yevmiye gelüb gidenleri kezalik jurnal iderek haftada bir kere müdir-i kazâ ma'rifetiyle jurnal-i mezkuri kürsi-i livâda bulunan vali veya mütesellim tarafına götürmek ve vali ve mütesellim dahi her mâhda bir kere sancâğın umûm kazâ jurnallerini Âsitâne-i Sa'adete takdim eylemek üzere nizâma rabt olunması tensib olunmuş ve bu takrirce kürsi-i livâ olan mahalde bir veyahud iki nefer jurnal kâtibinin vucûdu elzem olub eğerce jurnal kâtibinin kazâlarda olan nüfus defâtiri nâzır ve kâtiblerine havâlesi hatıra gelur ise de iki maslahat-ı cesimenin birleştirilmesi cihetiyle şâyed lâyıkiyle idâre olunamaması muhtemel bulunduğına binaen bu husus için dahi sancak başlarında ve sâ'ir icâb eden mahâllerde ahâli-i memleketden işbu hıdmet-i ehemmenin 'uhdesinden gelmekle muktedir ve münâsibleri intihâb ve jurnal katibi ta'yin ve nüfus kâtibleri misüllu iktizâ iden kifâyet mikdârı mâhiyeleri cânib-i vilâyetden virilmek sureti münasib görünmüş ve bu cihetlerle nizâm-ı mezkûr bene-i teâli bundan böyle her bir mahalde icrâ ve istikmâl olunmak üzere evvel emirde her bir mahalde intihâb ve ta'yin olunacak jurnal kâtiblerinin isim ve şöretlerinin ve hallerine göre cânib-i vilâyetden i'tâsı iktizâ iden mâhiyelerinin mikdârını mübeyyin her bir mahallin defter ve curnalleri celb ve iktizâ iden aklâma ve bâb-ı ser-askeriyeye kayd olunarak badehu ana göre her birinin me'muriyetlerini müş'ir evâmir-i isdâr olunmak üzere nizâma rabtı husûsuna irâde-i seniyye-i şâhâne te'allikiyle ol babda hatt-ı hümâyûn-ı şâhâne sahife berâ-yı sūdûr buyurulmuş (77) ve mansûre-i hazine-i seniyyeden mazbût olub müstakil voyvoda ile irâde olunmakda olan kazâlardan başka paşa sancağının hâvi olduğu sâ'ir kazâlarında dahi nizâm-ı mezkûrun icrâsı irâde-i seniyye-i şâhâne iktizâ-yı münifinden olarak nizâm-ı mezkûrun suret-i icrâsını mübeyyin kaleme alınan ta'limnâmenin bir kıt'a sureti dahi lef'en taraf-ı düsturilerine gönderilmiş olmağla muktezâ-yı üzere nizâm-ı mezkûrun zikr olunan ta'limnâmeye tatbiken bervech-i meşrûh icrâsına ve ta'yin olunacak jurnal kâtiblerinin esâmi ve şöret ve mahiyelerinin mikdâr ve keyfiyetini mübeyyin iktizâ iden defâtirin bi't-tanzim takdim ve ... himmet buyurmaları siyakında kâ'imme

EK-3: Girit'ten Gelen Jurnallerin İrsal Edildiği ve Gerekli Mütalaanın Yapılması Hakkında Hatt-ı Hümayun ve (جورنال) İfadesinin 'cim' Harfi ile Yazılışına Dair Örnek. (HAT. 394.20829.K - Hicri 1246)

EK-5: Çankırı Jurnal Defterinin İlk Sayfası (ML. CRD. d. 282 - Hicri 1254)

2

وایله اوردو بویمه قضاغه عینه ۴۰۰۰ برورسه نکره سی بعد العید اولورق وایتی اولان وایتی مزاره اولمیش

وایله اوردو بویمه ترسیقه صحنه بر حیدر الله وار قضاغه اوردو بویمه قضاغه عید الله بن لطف الله و دیگر قران بیله
سیلماه بن عبد الله قران نکره سید کلوب وایتی کتخنده

وایتی رعایا اوردو بویمه ترسیقه صحنه وار قضاغه ترسیقه برور وایتی قران نکره سی قیلا اولورق وایتی
اولان وایتی مزاره اولمیش

موشه قران بیله نصوص اولارین وار قضاغه صاری بیله افاضی وایتی نصوص و دیگر قران بیله برورسه ولد
کروب و دیگر اوردو بویمه قران بیله ابرام ولد کلان و دیگر ترسیقه افاضی ولدق بنه ۱۰۰۰ سنه نکره سیله
کلوب وایتی کتخنده

وایتی قران بیله صحنه وار قضاغه قران بیله سروب ولد نورسوز و دیگر قران بیله اویر دیگر
و دیگر قران بیله برجان و ولد موسی و دیگر قران بیله سیمه ولد باسج و دیگر صاری بیله برورسه وار قضاغه
و دیگر قران بیله برورسه ولد کوربه بانک ۱۰۰۰ سنه وایتی کلوب قیلا اولورق وایتی طرفه کتخنده

نوقا قضاغه بویمه شاپ امر و اهد بر صحنه کلوب نانو اولورسه وایتی طرفه مزاره اولمیش

نوقا قضاغه اوردو بویمه قضاغه اصن وایتی جان قضاغه اولورسه ۴۰۰۰ سنه نکره سید کلوب وایتی طرفه
کتخنده

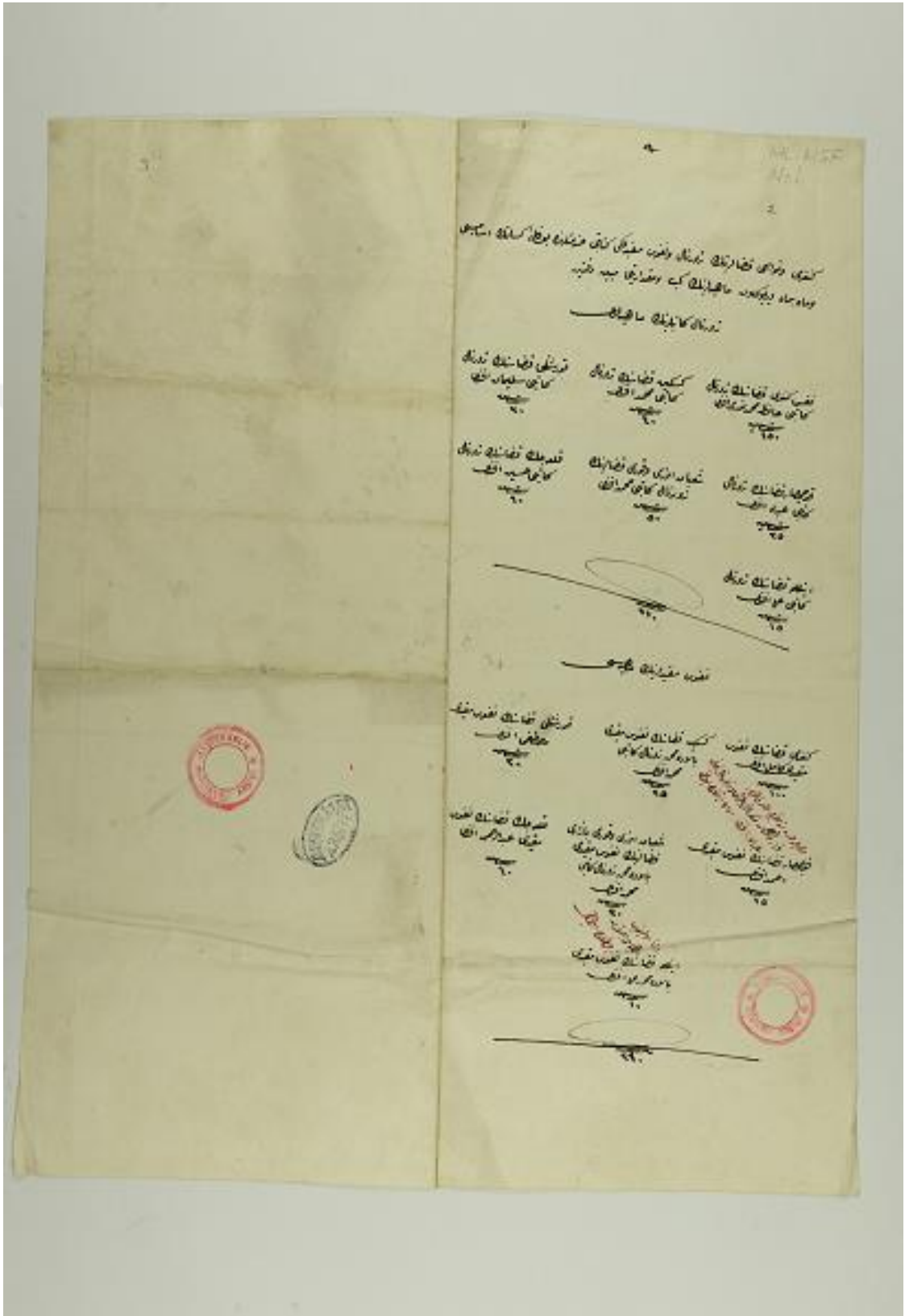
طرزونه وایتی وایتی عینه باش عینه نکره تا اوردو بویمه قضاغه عید الله عایدان کتخی بیله
اهد اغانه ۱۰۰۰ سنه نکره سی بعد العید مزاره بار کتخی رکوب مزاره اولمیش

ورکاه عاید قیوم باشورنده عطفه مزاره ابراهیم اغانه حضرت نکره یکنی اوردو بویمه قضاغه بیله شاپ
اوغا با اغانه ۱۰۰۰ سنه وایتی کلوب بانک وایتی طرفه کتخی قیلا

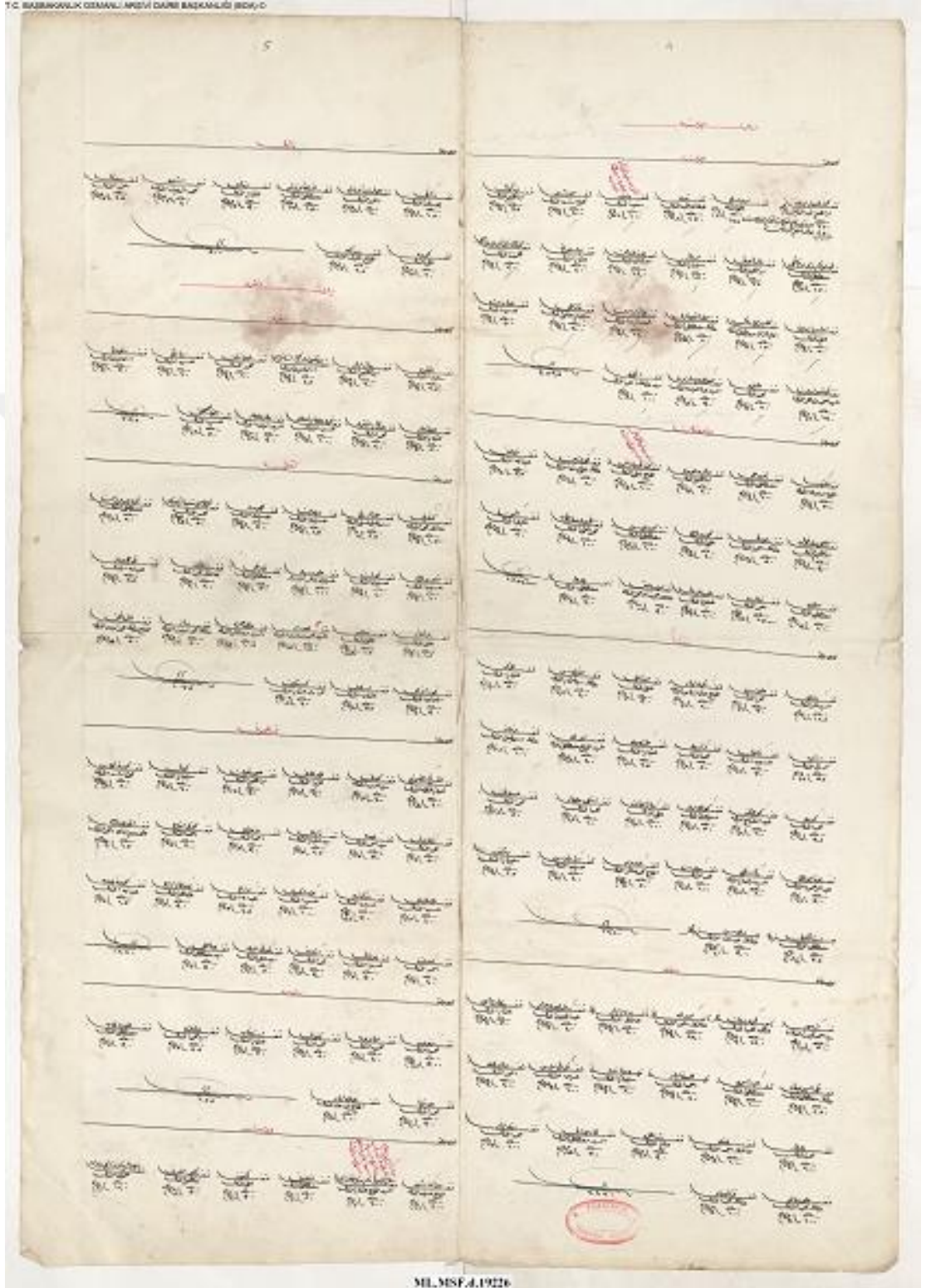
وایتی کتخی بیله عینه طرفه قضاغه عاینه با سکر بونک حزینه ایلم بر نقره تا اوردو بویمه با استانب
مزاره کتخنده

نوقا قضاغه طرزه اوردو بویمه قران بیله افاضی وار قضاغه اوردو بویمه قضاغه عطفه بن اوردو
جان کورسیم از کلبه کتخی و قضاغه کتخنده

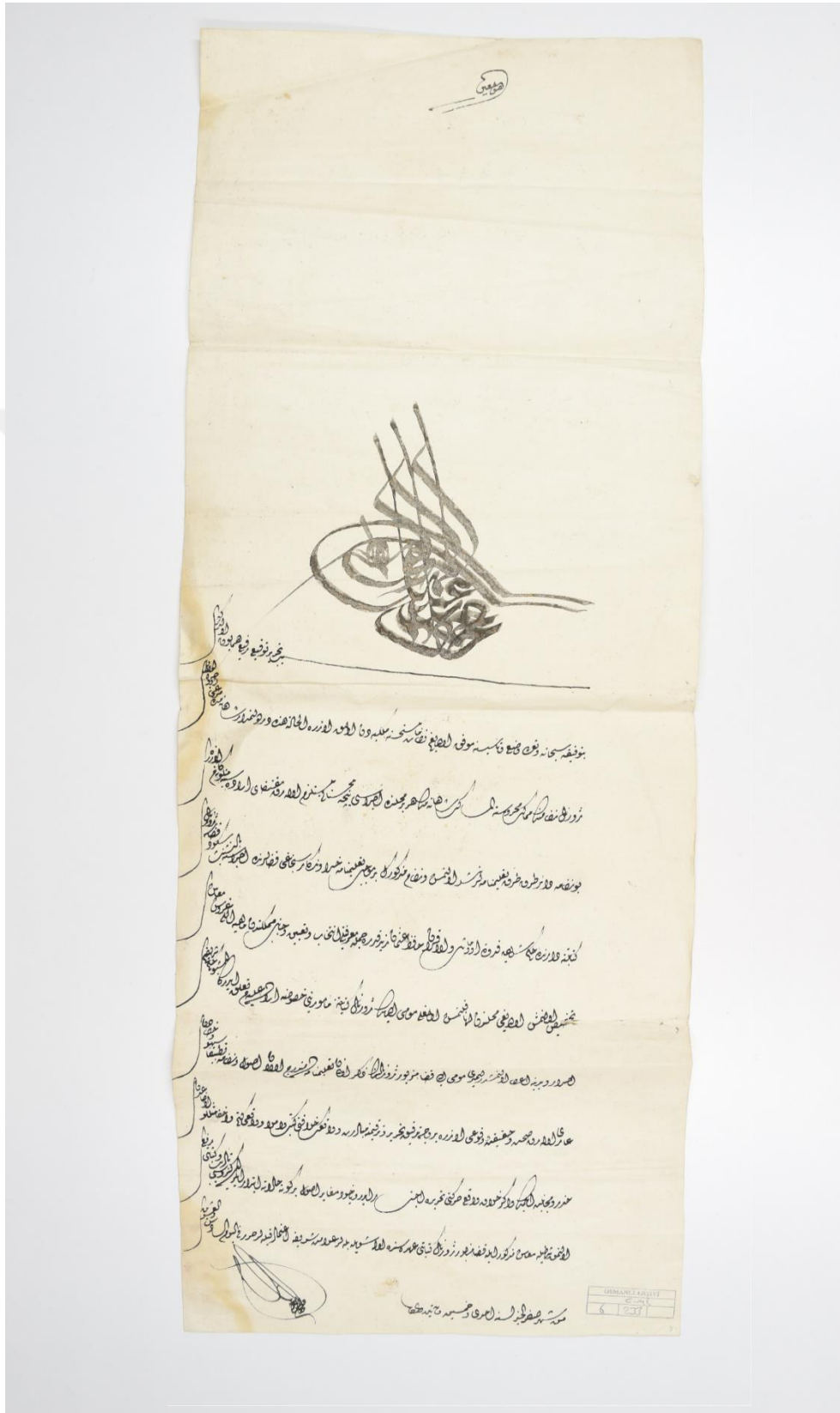
EK-9: Çankırı Jurnal Katipleri ve Nüfus Mukayyidleri (ML. MSF. d. 19293 - Hicri 1260)

EK-10: Jurnal Katiplerine Ait Defterde Çankırı'nın Yer Aldığı Sayfa (ML. MSF. d. 19226.03 - Hicri 1257)

EK-11: Söğüt Kazası Jurnal Katipliğine Hacı Osman İsimli Şahsın Atandığına Dair Berat (C. ML. 6/233- Hicri 1251)

EK-12: Tahrir-i Nüfus ve Men-i Mürur Nizamnamesi Mucebince Jurnal Defterlerinin Gönderileceğine Dair Hatt (HAT. 376/20474.A-Hicri 1251)

2

20474, A

هذه كتابه عاقله ايتلو اذكو انظر الى احوالهم فطفر
باينهم حتى اربوا في اوزره شوقا بالانقلاب وقرانهم في احوالهم حتى اربوا في اوزره
سبحان الله من يوفى بعهده كماله فان جليلا شاهه الذي اذكو في احوالهم حتى اربوا في اوزره
شاهه ما جلاسه وقتا مقداره كمنه من وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
اجرا سيد تعلق فلهما وقايسه فاهنه در سائر جارس ودر احوالهم حتى اربوا في اوزره
كوبه وحقه به عدلك لا يقينه ايرسي كان يقب زاهن من اوزره في احوالهم حتى اربوا في اوزره
مطلب مقبلك احوالهم ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
اشكوا ملكا ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
نورال شك ملك اجلسه اراؤا كالمعاد في احوالهم حتى اربوا في اوزره
كيقين منكم منكم عدوا لا ياتي بيقران و يقين منكم بقسطه وارسال
جودلتي شين ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
اسم ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
مصارفك منيه اقتضاه من ذلك ما انتظم يقين منكم جارسه وارسال
شين بوزن مقم هادرب فضا ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
اشتمار هيا ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
سرت اجلا ما اقله من وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
بجد بوزن خاز ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
طه اراؤا سيد ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
ممن عدل ودر وقتنا اوله في احوالهم حتى اربوا في اوزره
وقدره في احوالهم حتى اربوا في اوزره

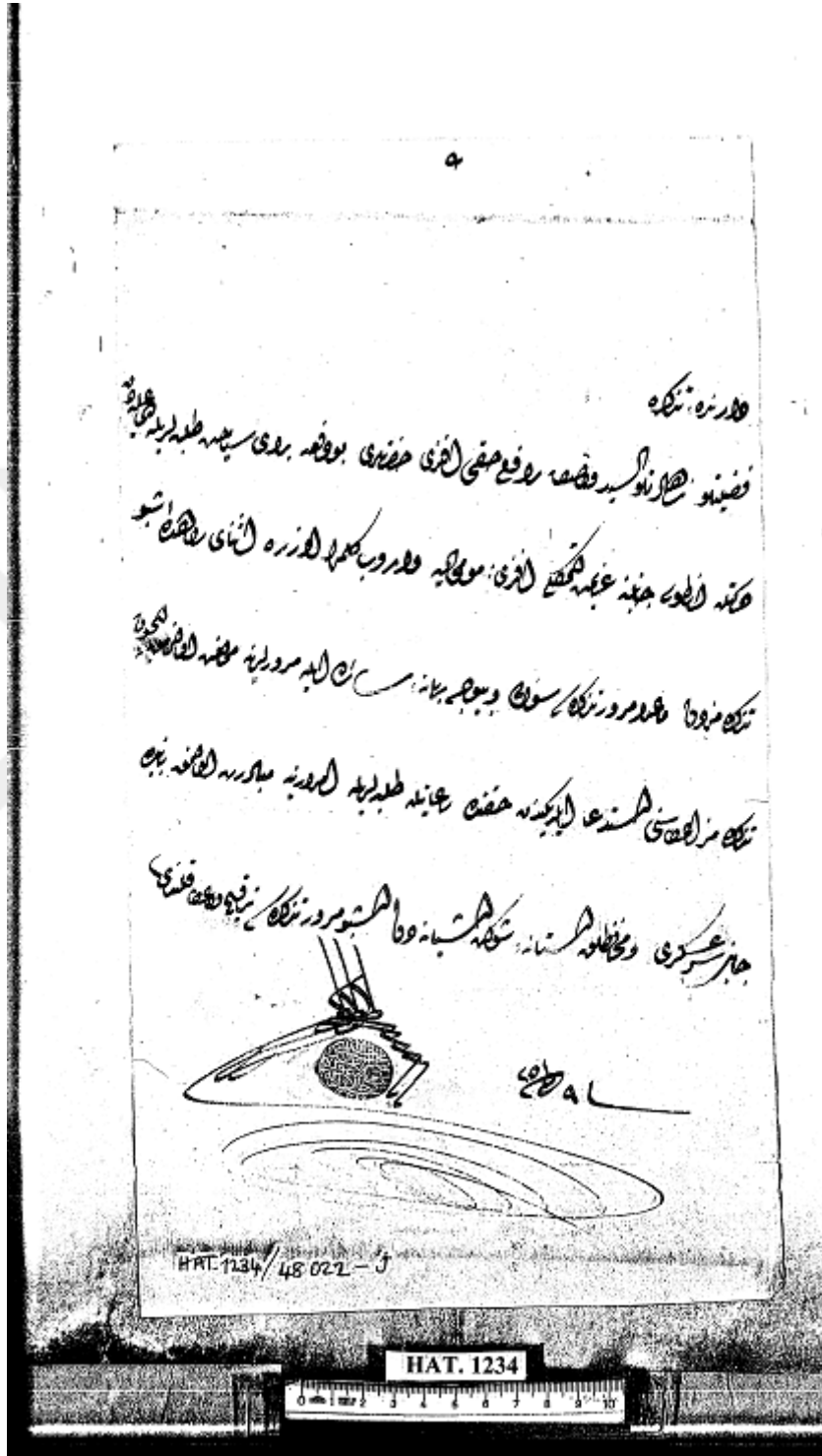
مفتي سردار (مستجاب)

HAT 376 / 20474-A

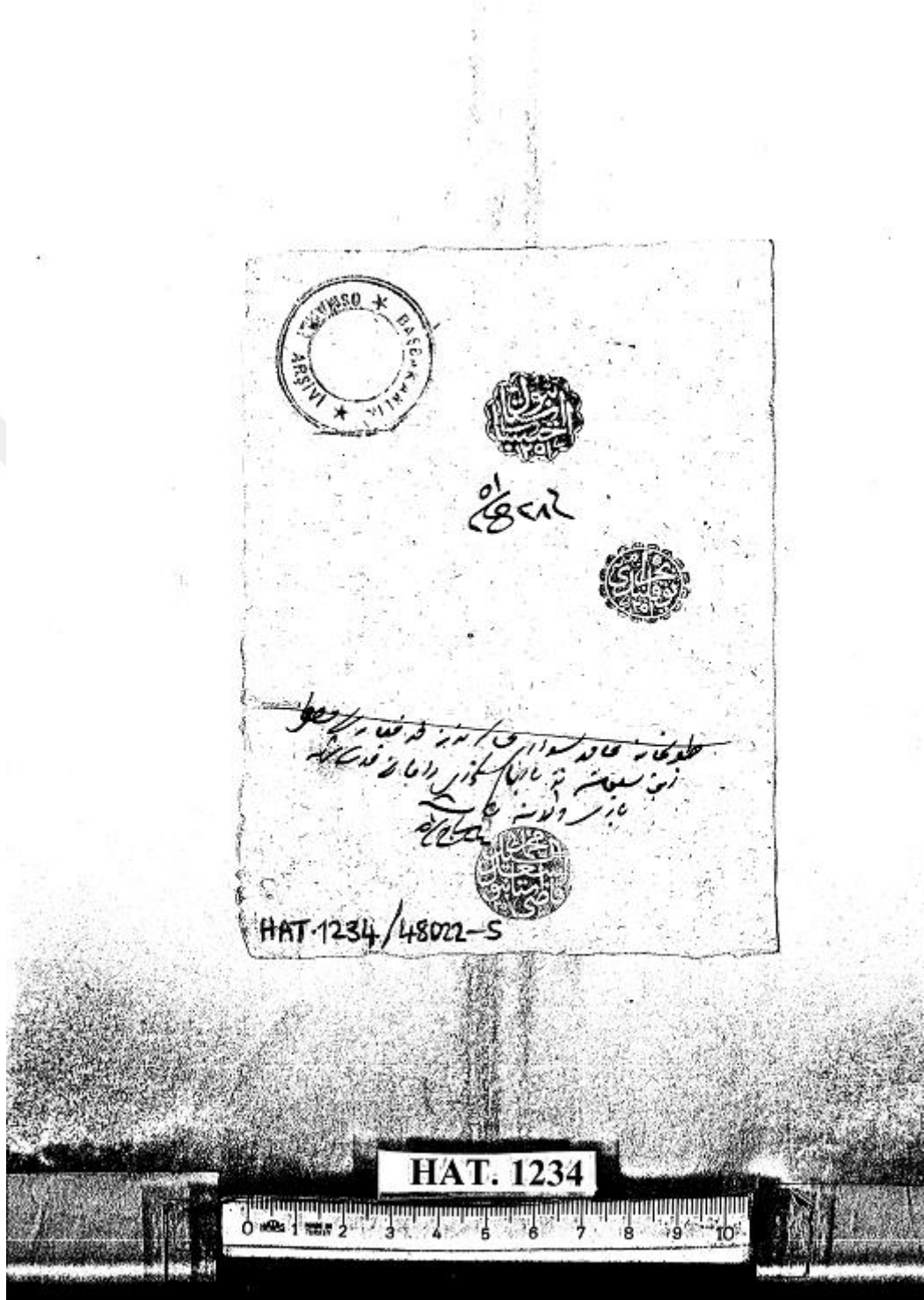
2

HAT 376

EK-13: Seraskerlikten Verilen Hicri 1251 (1835) Tarihli Bir Mürur Tezkeresi (HAT. 1234/48022.J)

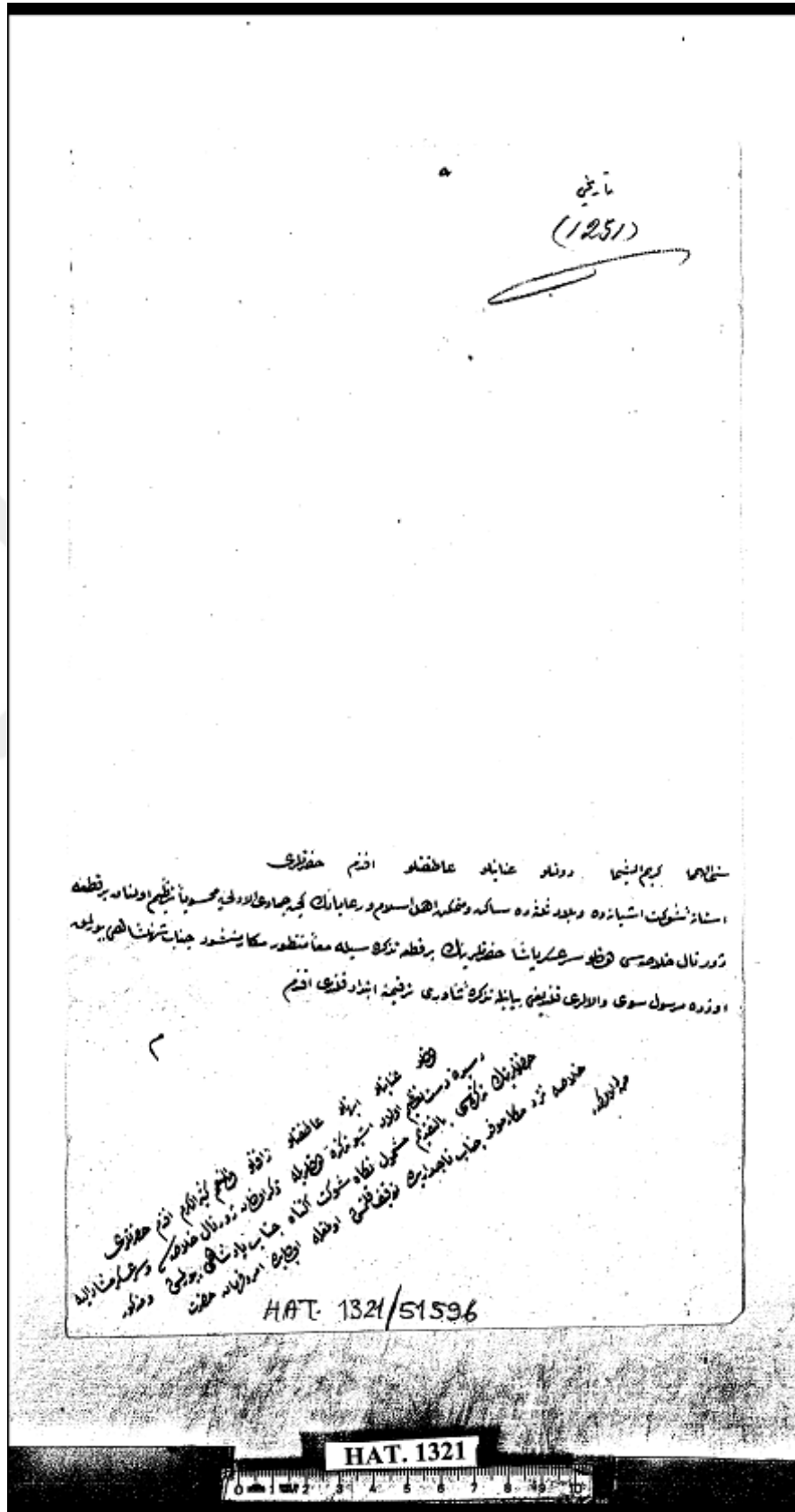
EK-14 İstanbul Kadılığından Verilen Bir Mürur Tezkeresinin Ön Yüzü (HAT. 1234/48022.S.01-Hicri 1251)

EK-15: İstanbul Kadılığınca Verilen Bir Mürur Tezkeresinin Arka Yüzü ve Jurnal Katiplerinin Mürur Tezkeresi Üzerinde Yaptıkları İşleme Dair Örnek (HAT. 1234/48022.S.02-Hicri 1251)

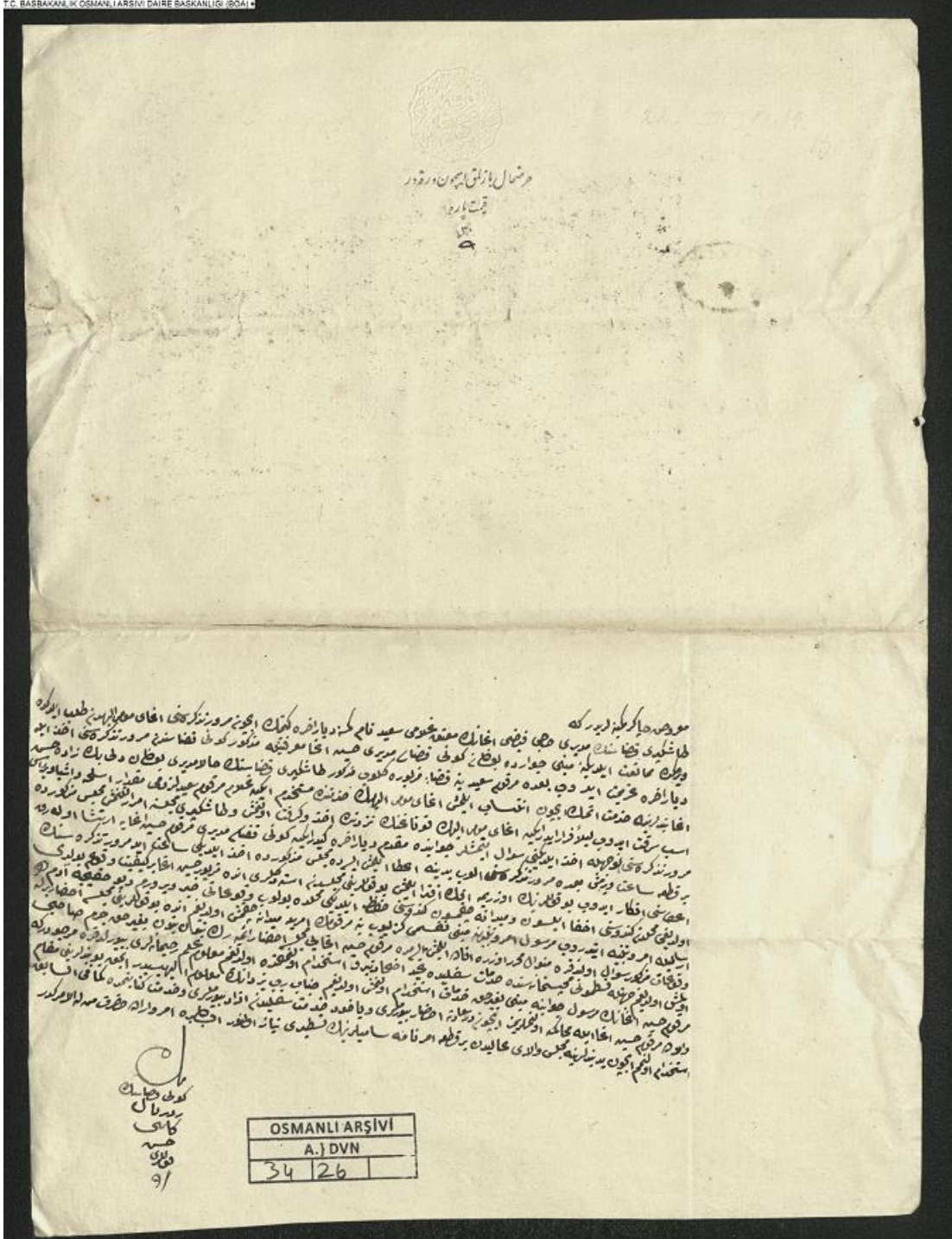

EK-16: 1 İstanbul'a Ait Jurnal Özetlerinin Seraskerlikçe Tertip Edildiğine Dair Belge (HAT. 1321/51596-Hicri 1251)

EK-17: Kendisinin Bir Mürur Tezkiresi Yüzünden İftiraya Uğrayarak Hapse Atıldığından Bahisle Hapisten Çıkarılarak Suçluların Muhakeme Edilmesi Talepli Göl Kazası Jurnal Katibi Hasan'ın Arzuhali (A.) DVN. 34/26

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI /2014

مردمان بازاری بزم و رتور

تحت امر
۳۴
۲۶

موجوده دایر کلمه لبر رکه
 طاشکلی قضایه مری و هی قضایه مری خالی معنی بخوی سعید نام که دیار افره کفرک ایچیز مروتیز کفرکی اغای مصلحتی طبعی اولره
 وکیل محاممت اولدیله مصلحتی جوارده لوطی کوفی قضایه مری حیده اغا معنی کینه مکتور کوفی قضایه مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 دیار افره عزمین اید و بی بعده مرقع سعید بی قضایه مروتیز کفرکی طاشکلی قضایه مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 اغا نیز بینه خدمت اتمک بکون انصافی ایلیق اغای بوز المملک قضایه مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 اسب سرتق اید و دیار افره ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 بر طبعی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 اولدیق کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 و قضا مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 دیار مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز
 مستخدم اولم بکون بدین بینه کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز مروتیز کفرکی اغا ایچیز

کوفی
 مروتیز
 کفرکی
 اغا
 ایچیز
 مروتیز
 کفرکی
 اغا
 ایچیز
 مروتیز
 کفرکی
 اغا
 ایچیز

OSMANLI ARŞİVİ
 A.) DVN
 34 26

A.) DVN.00034.00026.001

EK-18: Karantina Teşkilatı Kurulan Yerlerdeki Jurnal Katipliklerinin Lağvı Hakkında Meclis-i Vâlâ Kararı (İ. MVL. 33.573-Hicri 1257)

4

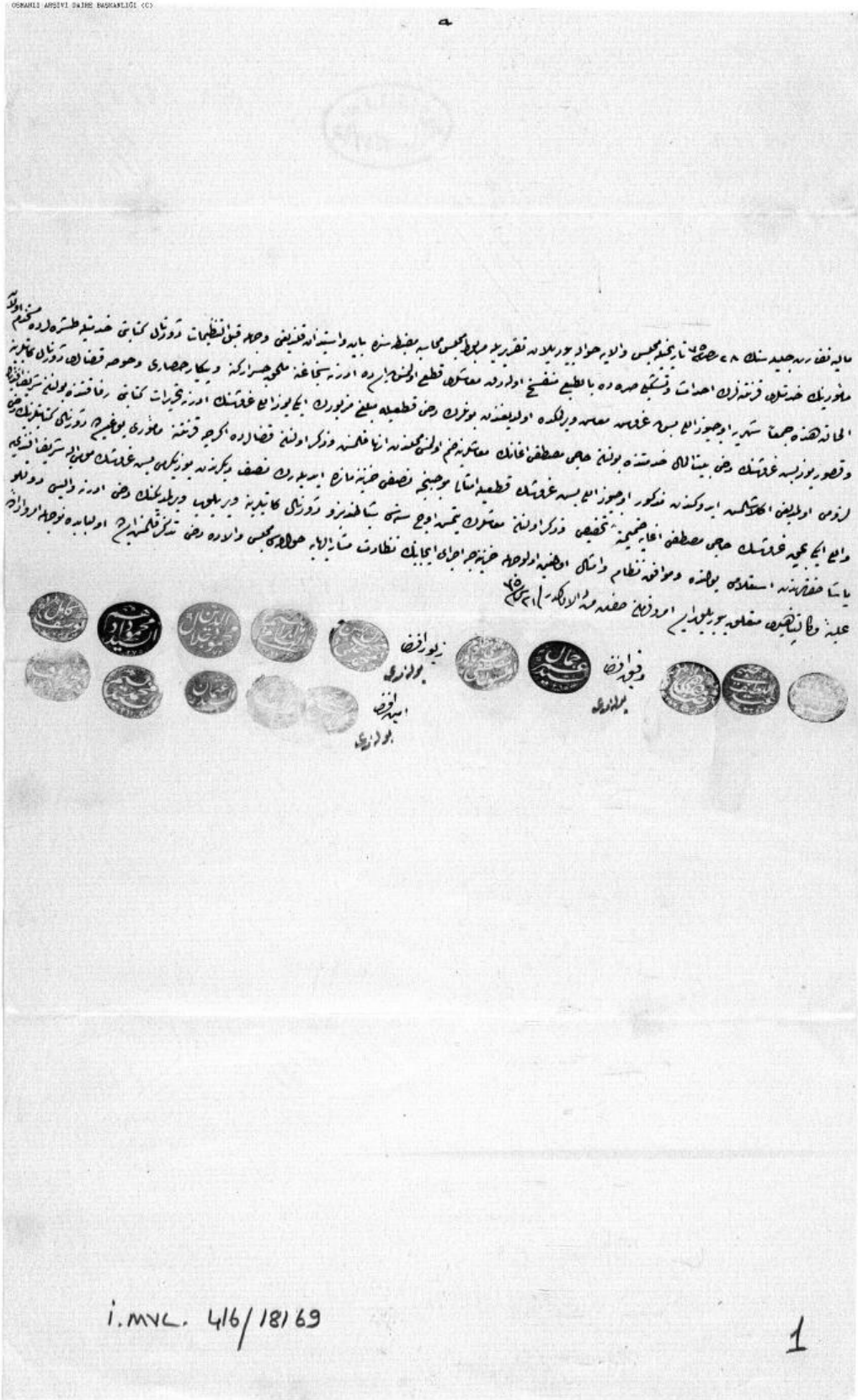
ممالك مرسومة شاهانه دوت اولمجه خصوص دونوعبولجی کیفیت دونال اولمجه اوزره هب بقضای مقدمه برر کیش نظر
دونال کاتبی تعیین و بشوز غروشدن بوز غروشه قدر معاش تخصیص ببولس ابریه لایقوله اجرا اولمجه ستم بلمره بالکرا ای
سیک امد و قنق قید بکدن عبارت اولوب بودی لایقوله اجرا اولمجه ملا سبيله استی دونال اصولدن برخانه بانه حصل اولمجه
بقه کتاب مبرده ذمی ناهله فرغعت قبول ایدرک بولس قنق بقمه و مد و دوت خصوصی نایس بوبدون قنق ناهله فرغعت لایقوله
کنه مرقوم ایچون واقع اولون مصارف بیوره اولمجه اولوب جلد خلدون کاد ایاتی لایقوله کاش الور سید ناک اصول حضره حضور
نظر دونال کاتبینک خدمتی اولون امد و دوت قیدی خصوصک بدضم معتن قرینه کاتبینه دوت ایدرک ممکن اولمجه
خلدون کاد ایاتی رفتاری طرفدن وارد اولون مضطوره انما و استعاضه و سالف الذکر دونال کاتبینک مهور بیری بوز قنق
مملوره کل بیوم وقوع بولون دعاری و مصالح و ملوی اسم و شریکله و تولد ایدرک قوت و هلاک اولمجه امد و دوتی طرفیه
بقه بقه خبر ایچون نظامی اقتضای سنک اولوب و فتوراد استا ایدرک زبانه سنه اولون ابانت الور بقضای نهور اولون
دونال کاتبینک ماهیه مملوره اولون معین اولون معاشری ایچیک بوز بکری غروشه بالغ ایدرکی مربوط ببولد و کوش
اولمجه بایله اجزای منوط ماده، علیه ایدرک جانب نظارن جیلد، مالدون بانقر بقدم قلنان مین کاتبه، مالدی منطبق سنک
مورد و مذکور اولوب معلوم ای اولمجه اوزره دونال کاتبینک مهور بقی مقدم اجرا اولمجه سی اولوق نظر حفظ صحت عمومی
نیت خالصه سبيله قرینه اصولی اجرا اولمجه اولمجه نظارن باطنی هر بکدن کلان و کینه لری قرینه طرفدن کور بکدن نظر
دونال کاتبینک بولسی ماده و زبانه ایکی مهورک جمع دیک و اولمجه بیوره خاصه قرینینی اقتضای ایچیک اولمجه
صورت استاده نظر استی دونال کاتبی ماده سببی غیرتدن جیفرق بیخی تصرف حکمه کیرمک اولمجه و هر حالده تصرفات
مکنه لک اجزای هم کور بکدن قرینه اصولی اجرا اولمجه کماله بولون دونال کاتبینک مهور بقضای نهور قرینه اجرا اولمجه
مقدمه بولمک قرینه اجرا سنه قدر انقاصی و مقبوله تصدیق اولمجه و باضود خدمته نقیذ ایچیک اولمجه افره اجزای و برقی
قرینه اجرا اولون مملوره استی دونال کاتبینک خدمت مهور بقی نظام و مهور بقی و هر بکدن قرینه کاتبی کورمک و ایکی خدمت
بیر سنک دینک معتن قنق ماده اولمجه سنه بولنانلر اولوب لری دونال مهور بقی امد و دوت و تولد و قیامه معلوم اولوب بودی قرینه
طرفندی اولونه بقه بقه ماده اولمجه سنه اولمجه و مکره اولمجه اوزره اجزای مواضه ماده سنه اولمجه حاله قنق سنه هفت
ایچیک کاتبینک ناظر استا لایقوله حضره بیور سنک ایچیک سنه اولمجه مصلحت ایچیک امر و مزاج حضره
و ج الامر کده

1 MVL 33/573

1

İ.MVL.00033

EK-19: Taşrada Müstahdem Jurnal Kâtiplerin Ahvali Hakkında Meclis-i Vâlâ Kararı (İ. MVL 416.18169.01-Hicri 1275)

İ.MVL.00416

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Yunus Emre ÇAKIR
Doğum Yeri	Yapraklı
Doğum Tarihi	25.09.1991

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Tarih Bölümü

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (...) EILTS (...) YÖKDİL (68,750)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	-
Görevi/Pozisyonu	-
Tecrübe Süresi	-

KATILDIĞI

Kurslar	-
Projeler	-

İLETİŞİM

Adres	Orhangazi Caddesi Doğanay Sokak 13/4 Pursaklar-ANKARA
E-mail	yemrecakir@gmail.com

İNDEKS

A

Absarı, 75
Alacamescit, 77, 80
Amasya, 92
Ankara, 2, 3, 6, 17, 19, 23, 26, 27, 30, 41, 43,
47, 48, 50, 71, 74, 76, 79, 81, 85, 87, 92,
93, 94, 95, 96, 104, 106, 107
Asitane, 91, 116
Ayıntab, 87

B

Baş, 89
Bey Çelebi, 97
Beypazarı, 91, 112
Bigay, 29, 74
Bilviran, 93
Bitlis, 39, 75
Boyabad, 40, 76, 79

Ç

Çemişgezek, 93
Çerkeş, 48, 50, 65, 91, 94
Çetince, 49, 84
Çörekçiler, 87
Çubukabad, 79, 90
Çukur, 58, 83, 93, 94
Çukurvirân, 74

D

Darende, 25, 81, 85, 96
Der-‘aliyye, 40, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81,
83, 86, 88, 89, 90, 92, 93, 96, 97
Dikenli, 88
Dumil, 90

E

Ereğli, 79
Erzincan, 53, 76
Erzurum, 15, 95
Eskişehir, 81

H

Haleb, 92
Halil Ağa, 41, 42, 51, 77, 87, 92
Hicaz, 14, 81
Hisarcık, 82
Hoca Bahşâyîş, 80, 81, 84, 86
Hoca Elvan, 96

I

Ildızım, 49, 85, 91

İ

İmaret, 47, 78, 86, 94
İncesu, 99
İngiltere, 79
İnözü, 48, 86, 91
İnye, 40, 79
İskilib, 94, 96
İzmir, 96
İznikmid, 79, 88

K

Kalecik, xiv, 69, 70, 72, 91, 92, 94, 102, 111,
127
Karahisar, 92
Karataş, 45, 82, 96
Karıpazarı, 48, 94
Kartal, 91
Kastamonu, 6, 7, 8, 9, 11, 22, 24, 25, 42, 79,
101, 106, 108, 111, 112
Kaypukâr, 86
Kayser Bey, 80, 93, 95
Kayseri, 79
Kengiri, 36, 37, 38, 39, 43, 67, 73, 74, 75, 76,
77, 78, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 89, 90,
91, 92, 96
Keyser Bey, 41, 77
Kınık, 49, 97
Kızıloğlan, 40, 79
Koçhisar, 94
Konya, 92
Korgun, 49, 80, 82, 89, 96
Kozyaka, 79
Kucere, 92
Kudüs, 47, 50, 71, 94
Kumbatak, 76

M

Malatya, 79
Manastr, 87
Maruf, 75
Mısır, 87
Mirahur, 80, 83

O

Ovacık, 48, 78, 81

	R	Tokad, 71, 85, 95
Rumili, 95		Tosya, xiv, xv, 11, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 81, 94, 112, 126
	S	Trabzon, 8, 55, 76, 92, 113
Sakârmuş, 75		
Sinob, 81, 93		Ü
Sivas, 19, 55, 60, 61, 70, 72, 87, 109		Üsküdar, 31, 53
Söğüd, 81		
Sürmene, 92		Y
	Ş	Yalvaç, 85
Şâm, 90		Yapar, 29, 49, 75
Şeyh Osman, 45, 80, 82, 83, 90, 92		Yayalu, 79
Şeyh Yunus, 40, 77, 78, 82		Yergi, 78, 80
	T	Yerik, 86
		Yoğurtcu, 45, 89, 90
Taş, 45, 89		
Taşköprü, 11, 93, 108		Z
Tırnova, 70, 72		Za'ferânborlu, 81
		Zile, 85